GÖNÜLDEN ESİNTİLER

İRFAN SOFRASI

- ER RAHMÂN -

FES EL BİHİ HABİRA

"Rahman-ı haberi olandan sor"

NECDET ARDIÇ

TASAVVUF SERİSİ - 9

G E L D İ M…

Ben ben dedim bu güne kadar,
Hayal benliğin neye yarar,
Haydi yeter karar ver karar,
Benliğini atmaya geldim.

Gaflet oyalıyor gün be gün,
Ne yaparsan senindir bu gün,
Dün geçti yine çok hızlı dün,
Perdeni açmaya geldim.

Adem'i bil önce adından,
Neler ulaşır bak katından,
Dini haberleri batından,
Sırr'ı Ademi açmaya geldim.

İbrahimi anla sözünden,
Nasıl da yalvardı özünden,
Tevhid bak onun gözünden,
Ka'be'ni yeniden kurmaya geldim.

Tûr'da Musaya ulaştınsa,
Muhabbet nuruna bulaştınsa,
Kızıl denizi bu gün aştınsa,
Vadii eymen'de buluşmaya geldim.

Rabbine döndür de yüzünü,
Görmek için kendi özünü,
Kaçırmadan vuslat gününü,
İrcii'ye davete geldim.

Aç da gönlünü Hak'tan yana,
Ne lütuflar olur bak sana,
Kalmayasın sakın ha sona,
Ve nefahtü'den vermeye geldim

Nefs-i Meryemden Ruh'u İsa'yı,
Meydana getir bu harikayı,
Tabir eyle şu ru'yayı,
Fenafillah-ı yaşatmaya geldim.

Muhammedî olmak istersen,
Ne olur biraz gayret göstersen,
Aç gönlünü hemen dilersen,
Nur-u Muhammediden çoşup
taşmaya geldim.

Bu aleme bakıp deriden,
Oynat kendini yerinden,
Dönemezsin bak şef erinden,
Semme vechullahı açmaya geldim.

Mükerrem kıldı seni de Hak,
Tanı kendini, ayağa kalk,
Nasıl mübareksin bak da bak,
Tac-ı Kerremna'yı takmaya geldim.

Toplandı huzurda aşıklar,
Ne sırlar açtılar ne sırlar,
Nepsi dostlarım buldular,
Uşşaki dilden ifşaya geldim.

Necdeti dinle biraz hafiften,
Ne sırlar gelir sana garibden,
Hakk'ın armagını bu gaip'den,
Terzi Babadan seyrane geldim.

Necdet Ardıç
Terzi Baba
211311999

ÖNSÖZ

Rahman Süresi: Adını birinci ayetini oluşturan Allah Teala'nın isimlerinden olan **"Er-Rahman"** kelimesinden ve ifade ettiği manadan almıştır.

Cabir (r.a)'tan; Efendimiz (S.A.V) buyurdular ki:

[“Rasülü Ekrem, Rahman Süresini başından sonuna kadar **cinlere** okumuştur. Onlar da kemal-i edep ve huşu ile dinlemişlerdir. Ben onlara Rahman Suresini okurken, mealen;

"Ey insanlar ve cinler! Öyleyken Rabbimsin nimetlerinden hangisin! yalanlarsınız?" ayetine geldiğimde onlar;

"Ey Rabbimiz. senin nimetlerinden hiçbir şeyi inkar edip nankörlük etmeyiz., ancak sana hamd ederiz." cümlesini sizlerden daha güzel bir biçimde söylüyorlardı.] (*Ed-Dürrü'l-Muhtar. 7/690*)

Ayrıca Er-Rahman Süresinde, Beyhekî'nin Hz. Ali kerremallahü vecheh ve radiyallahü anh'a dayandırdığı bir hadiste buna **"Arusül Kur'an"** (Kur'an'in gelini) namı dahi verilmiştir. (*Hak Dini Kur'an Dili. Elmalılı Hamdı Yazır. Cilt.7, S.4658*)

[Sayın okuyucum; Cenab-ı Hak **"Esma'ül Hüsna"**dan" (güzel isimlerinden) biri olan **"Er-Rahman"** ismine başlı başına bir sure düzenleyip ifade ettiği manayı en geniş şekilde bizlere açıklamıştır. Biz de bu derin manaları az daha açıklamaya çalışarak sizlere yeni ufuklar açmaya çalıştık.

İnşeallah okuma gayretini göstererek sonuna kadar okuyabildiginizde, hayata bakışınızın ve değer yargılarınızın müspet yönde değiştiğini görebileceksiniz.

Bilindiği gibi dinimizin bir **zahir** (dış), bir de **batın** (iç) yönü vardır. Genelde tatbik ettiğimiz dini faliyetler zahir manaları itibariyle kullanılmaktadır. Bu yüzden de sınırlı bir sahaya sığdırılmaktadırlar.

Oysa İslam, **"Mertebe-i Muahammediyye"** ile kemale ermiş ve bütün mükemmelliği ile hayat sahnesinde yerini almıştır. Ne yazıkki sadece madde mertebesinde tatbik edilmeye çalışılan İslam dini dar bir çerçeve içerisinde sıkışıp kalmaktadır.

İslama ve Hz. Rasülüllah (S.A.V) Efendimize yapacağımız en büyük güzellik ve yardım, o muazzam sistemi, kendine yaraşır en geniş şekilde anlamaya çalışarak, fiilî yaptırımların ötesinde, fikrî ve idraki genişleme ve gelişmeyi sağlayarak tatbik etmeye çalışmamız olacaktır.

Sevgili okuyucum, bu kitabın oluşumunun her aşamasında emeği ve hizmeti geçen kişileri saygı ile yadet, geçmişlerine hayır dua et. Allah (c.c) gönlünde feyz kapıları açsın.

İlahi, bu kitaptan meydana gelecek manevi hasılayı evvela Hz. Muhammed (S.A.V) Efendimizin ve bu günlere kadar gelen silsile-i Âli'nin ruhlarlarına hediye eyledim kabul eyle ya Rabbi. Amin.

Necdet ARDIÇ
Terzi Baba
TEKİRDAĞ

B İ R İ N C İ B Ö L Ü M

اَلرَّحْمٰنُ ***ER–RAHMAN SÜRESİ'NİN***
MEAL VE YORUMU

اَلرَّحْمٰنُ **"er-rahman"** suresi

Kur'an-ı Kerîm'in **55**'inci süresi olup, **78** ayettir. Mekke devrinde nazil olmuştur.

Rahman kelimesini çok kullanıyoruz. Gerçek haliyle **rahmet** olmakla birlikte, geniş manada özel haliyle neler ifade ediyor, neler demek istiyor, onları anlamaya çalışacağız inşeallah.

euzübillahimineşşeytanirraciym

أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

bismillahirrahmanirrahiymi

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Kur'anı Keriym *Rahman Suresi 55. sure 1-6 ayetleri*

﴿١﴾ اَلرَّحْمٰنُ ﴿٢﴾ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ ﴿٣﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ
﴿٤﴾ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ﴿٥﴾ اَلشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ
﴿٦﴾ وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ

"er rahmanü (1) allemel kur'ane (2) halekal insane (3)
allemehül beyane (4) eşşemsü vel kamerü bihusbanin (5)
vennecmü veşşecerü yescüdani (6)
"Rahman (1) kur'an'ı allem/muallim, öğretti. (2) insanı halketti, (3)
beyanı/konuşmayı ona/kendisine allem/öğretti. (4)
şems/güneş ve kamer/ay (hareketleri) hesab ile/a göredir. (5)
necm/kaynaklanan, yıldız, bitkiler ve şecer/ağaçlar sucud/secde ederler (6)

"Rahman olan Allah Kur'an'ı öğretti. İnsan-ı halketti, ona konuşmayı öğretti. Güneş ve ayın hareketleri bir hesaba göredir. Bitkiler ve ağaçlar O'nun buyruğuna boyun eğerler.

Bu ayetlere tekrar dönmek üzere, birkaç **Rahman** isminin geçtiği yerlere de kısaca bakalım.

Daha sonra da **"Kur'an-ı Kerim"**de geçen **Rahman** ayetlerini kendi bünyeleri içersinde incelemeye çalışacağız.

Hepimizin bildiği gibi, her zaman okunan
"Besmele-i Şerife"de de, **"Fatihayı Şerife"**de de **"Rahman"** ismi vardır.
Kur'anı Keriym *Taha Suresi 20. sure 5. ayet*

اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى ﴿٥﴾

"er rahmanü alel arşisteva"

"Rahman arş üzerine istiva etti"

"Rahman arşı istiva etti (yani yüceltti, yükseltti).

Kur'anı Keriym *Mülk Suresi 67. sure 3. ayet*

مَا تَرٰى فٖى خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفَاوُتٍ

ma tera fiy halkırrahmani min tefavütin

"rahmanın halkettiğinde tefavüt/bozukluk/noksanlıktan era/göremezsin"

"Rahmanın halkettiginde bir bozukluk, noksanlık göremezsin.

Kur'anı Keriym *Meryem Suresi 19. sure 18. ayet*

قَالَتْ اِنّٖى اَعُوذُ بِالرَّحْمٰنِ مِنْكَ اِنْ كُنْتَ تَقِيًّا ﴿١٨﴾

"kale inniy e'uzü birrahmani minke in künte tekıyyen"

"inniy/kesin ben eğer takva/sakınan isen, senden Rahman ile (na) istiaze/sığınırım dedi,".

"(Meryem) eğer Allah'tan sakınan bir kimse isen, senden Rahman'a sığınırım dedi,".

Kur'anı Keriym *Al-i imran Suresi* 3. *sure* 49. *ayet*

فَاَنْفُخُ فٖيهِ

"feenfühu fiyhi"

"bu halde fiyhi/içine (hu/kendisi hakkında) nefh/üflerim"...

(İsa Çamurdan Bir kuş sureti yapıp) "içine üfliyeceğim"...

*(Meryeme üflenen ve kuşa üflenen aslında **"Nefes-i Rahmani"**dir.)*

Ben sizin için çamurdan kuş şekli gibi birşey icat ederim, sonra ona üfürürüm,

Kur'anı Keriym *Haşr Suresi 59. sure 22. ayet*

هُوَ اللّٰهُ الَّذٖى لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ ﴿٢٢﴾

عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِۚ هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحٖيمُ

hüvallahülleziy la ilahe illa hüve

alimül ğaybi veşşehadeti hüverrahmanürrahıymü

*"**hüve**/O Allah zat ki, **la ilahe illa hüve**/kendisinden başka ilah olmayan*

gaybi/görülmeyeni ve şehadeti/görülüneni de alim/bilen,

hüve/O Rahman Rahimdir.

"O görüleni de görülmeyeni de bilen, kendisinden başka ilah olmayan Allah'tır. O Rahman ve Rahimdir.

Kur'anı Keriym *Furkan Suresi 25. sure 59. ayet*

اَلرَّحْمٰنُ فَسْـَٔلْ بِهٖ خَبٖيرًا

errahmanü fes'el bihî habiyren

"Rahman ki, bu halde bihî/onun ile haberdar (ona haberi olana) sual/soru et"

"Rahman'ı haberi olan birisinden sor"

Bu Ayeti Kerimede **"fes'el"** (sual et, sor veya araştır) ifadesi çok dikkat çekicidir.

Biz de bu kelimenin manasını imkan dahilinde araştırmaya ve anlamaya çalışacağız.

Rahman (lügat manası): **"Dünyada her canlıya (mümin, kafir ayırt etmeksizin), herkese merhamet eden, rızkını veren Allah"** diye geçer.

Rahman: "Esmaül Hüsna" (Allah'ın güzel isimleri) sıralamasında, başlardadır.

Rahman: Mertebeler itibariyle,
"A'maiyyet",
"Ahadiyyet",
"Uluhiyyet" ve
"Vahidiyyet"ten sonra gelen mertebenin adıdır.

Rahmaniyet: İsimlerin ve **Sıfatların** <u>gerçek yüzleri</u> ile <u>meydana gelişinden</u> ibarettir, diye izah olunmuştur.

Hadis-i Kudsîde;

"Küntü kenzen mahfiyyen fe ahbibtü en uğrafe fe halaktül halka li uğrafe bihi."

"mahfiyyen/gizli kenzen/hazine idim,
bu halde en uğraf/irfan olunmamı ahbebtu/hub, muhabbet ettim
bu halde bihi/o ile (bu) uğraf/irfan olunma için halkı ettim."
"Ben gizli bir hazine idim, bilinmekliğimi arzu ettim ve bu halkı halkettim."
(Kendi varlığım şühud zevki ile müşahede etmek istemesi)

Eshab-ı Kiramdan, Ebu Rezin El Ukayli (R.A) Rasülüllah (S.A.V.) Efendimizden:

Eyne kane Rabbina kable en yehlûkal halka?
(Rabbımız, bu alemleri halketmezden evvel neredeydi?) diye sordu.

Onlar da cevaben

(Kane fil a'mai ma fevkahe hevau ve ma tahteha hevae).
(Altında ve üstünde hava olmayan bir a'mada idi)

Hadis-i şerifte:

İnnî li-ecide ye'tini rîh-errahman min kablil yemeni.
"Rahmanın kokusu (Nefes-i Rahman) bana yemen yönünden gelmektedir."

Yukarıda bahsedilen oluşumları idrak ve müşahede eden varlıklar olmasa, yani bunları anlayanlar olmasa hepsi yok hükmünde olacaklar idi. İşte bu yüzden, idrak ve müşahede sahibi olan **Halife** (İnsan) zuhura geldi.

Kur'anı Keriym *Zariyat Suresi 51. sure 56. ayet-i kerimede*:

﴿٥٦﴾ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُونِ

ve ma halaknel cinne vel inse illa liy'abüduni

"ve illa/ancak, istisna bana ibadet/kulluk etsinler için/diye cinleri ve insanları halkettim."

"Cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye halkettim." buyurulmuştur.

İrfan ehli ayet-i kerimede geçen

"liy'abüduni" kelimesini;

"liya'rufün" ***"Beni bilsinler"*** (batınî manası itibariyle) şekliyle de ifade etmişlerdir.

Kısaca belirtmeye çalıştığımız yukandaki ifadelerden, zahir ve batın bütün alemlerin ve idrakli, anlayışlı, şuurlu varlıkların zuhura getirilmeleri, Cenab-ı Hakk'ın kendisinin bilinmesi, tanınması ve idrak edilmesi için olduğunu anlamaktayız.

İnsanoğlu, bu seyrine **Adem** (a.s) ile başlayıp **Muhammed** (a.s) ile tamamlamıştır.

Ancak günümüzde bu hakikate mazhar pek az irfan ehli kalmıştır. Diğerleri tam tersine, insanoğlu bugün içinde bulunduğu delalete tarihinin hiç bir devrinde düşmemiştir.

Allah'ın (c.c) Zatî isimlerinden ve bu sureye de isim olmuş olan **Rahman** kelimesinin ve mertebesinin içinde bulunan ince manaları anlamaya çalışarak, şuhud zevki ile müşahede ederek, Allah'ı yakıynen tanıma ve bilme yolunda epey mesafe kat cdeceğimizi ummaktayım. Gayret bizden, lütuf O'ndandır.

Az yukarıda belirtilen hadis-i şerifte;

"Leecede nefesirrahmani min kablel yemeni"

"Rahman nefesini Yemen kable/cihetinden elbette eced/vücud ediyorum."

"Ben nefes-i Rahmanı Yemen cihetinden duyuyorum."

Bu hadis-i şerifte ifade edilen mana; zahir itibariyle bakıldığında,

"Yemen illerinde Veysel Karani için"

"Ben onun kokusunu Yemenden alıyorum" şekliyle ifade edilmiştir.

Batın manası itibariyle de şöyle ifade edilebilir:

Vücûd, **"Akl-ı Küll"**'ün sağ tarafı;

imkan ise **"Akl-ı Küll"**'ün sol tarafıdır.

Adem, "Akl-ı küll"ün sureti ve

Havva "Nefs-i Küll"ün suretidir, ki **"Akl-ı küll"**ün gölgesinden meydana geldi.

Bu muhtelif alemlerin doğuşu,

"Akl-ı Kül" ile **"Nefs-i Küll"**ün izdivaçlarından meydana gelmiştir.

Kur'anı Keriym *Meryem Suresi 19. sure* 52. *ayet-i kerimede*: Ayet-i kerimede:

﴿٥٢﴾ وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْاَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا

"ve nadeynahü min canibitturil eymeni ve karrebnahü neciyyen"

"ve Tur'un eymen/sağ canib/yanından Ona/kendisine nida/seslenmiş

ve neciyy/gizlice söyleşi, münacaat, konuşma olarak onu/kendisini karreb/yaklaştırmıştık.

"Ona Tür'un sağ yanından seslenmiş ve konuşmak için onu yaklaştırmıstık.

Kısaca ifade etmek istersek;
burada belirtilen **Tür'un** (Tur Dağının) sağ tarafından sesleniş,
"Akl-ı Küll"ün **"Akl-ı cüz"**e **zat** mertebesi itibariyle sesleniştir.

Seyr-i sülük: Hak yolcusunun **"Museviyet mertebesi"** itibariyle, kendi nefs dağında ulaşması lazım gelen **Eymen** (sağ) tarafındaki Vadidir.

Varlığı bir çember olarak düşünelim.
Bunu ortasından böldüğümüz zaman
- yarısı **"Akl-ı Kül",**
- yansı **"Nefs-i Kül"**dür *(1)*

***(1)** *Bu hususta "Mübarek Geceler ve Bayramlar" isimli kitabımızın "Mi'rac" bölümünün ikinci kısmında daha geniş izahat vardır.*

Diğer bir ifade ile;
- yarısı **vacib** ve
- yarısı da **mümkinat**tır.

Vacib, kadîm olan ezeli varlık;
mümkün ise sonradan meydana gelen,
imkan dahilinde olan (**mümkinat**) varlık alemidir.
İşte burada **"Yemen"**den maksat;
bu mevcudatın **"Akl-ı Kül"** (sağ) tarafıdır,
"Nefs-i Kül" (sol) tarafıdır.

Efendimizin *"Yemen'den Rahmanın kokusunu alıyorum,"* demesi;
"Akl-ı kül"den (sağ taraftan), **"Zat-ı Ulühiyet"**ten **"Nefes-i Rahmanı"** duyuyorum, demesidir.

Sağ tarafın mensupları **"Hakikat-i Munhammedî"** uygulayıcıları;
sol taraf mensupları ise, **vehim** ve **hayal** uygulayıcılarıdır.

Bu hakikat içersinde sağ mensupları, **sağ el** ile yemeklerini yerler.
Vehim ve **hayal** mensubu batılılar ise, bulundukları halleri icabı (güya medeniyyet ifadesi diye) **sol el** ile yemek yemektedirler.

Gerçekte sağ el, **giriş**;
sol el ise, **çıkış** için kullanılır.
Yapılmış olunan hareketler mensuplarının mertebelerim açık olarak meydana koymaktadır.

Musa (a.s) mucizatından olan **"yed-i beyza"** (beyaz el) mucizesini yeri gelmişken kısaca anlamaya çalışalım.
Kuran-ı Keriym *A'raf suresi 7. sure 108. ayetinde*, bu hadiseyi şöyle beyan etmektedir.

وَنَزَعَ يَدَهُ فَاِذَا هِيَ بَيْضَآءُ لِلنَّاظِرِينَ ﴿١٠٨﴾

ve neze'a yedehü feiza hiye beydaü li'n nazıriyne

"ve yedehü/kendisinin yed/elini neze'a/çekip çıkardı
bu halde en nazır/bakanlar için hiye/o o vakit ki beyda/bem beyazdı"
(oldugunu gördüler.)
"Elini çıkardı bakanlar bem beyaz, oldugunu gördüler."
Ve elini -cebinden- çıkardı, o hemen bakanlar için bembeyaz -bir nur- kesildi

Burada **hangi elin** çıkarıldığı belirtilmemekle beraber; **sol el** olduğunda şüphe yoktur.

Çünkü **"Nefsi Kül"** nurunu, **"Akl-ı Kül"**'den almaktadır. Başka bir ifade ile **"Hakikat-i Muhammedi"**'den almaktadır.

Gerçek böyle olduğundan, Musa (a.s) vücudunun sol tarafında olan **sol elini** sağ tarafı olan **"Akl-ı Kül"**'ünün içine sokması; **"Akl-ı Kül"**'den nurunu alması demektir.

îşte oradan aldığı nur ile nurlanmasıyla dışarıya çıkardığında elinin **parlak** olması, **"Hakikat-i Muhammedi"** nuruyla aydınlanması demektir.

İnsanın elinin aydınlanmasından sonra; **aklının** da aydınlanması gerekmektedir, ki bu da **"Hakikat-i Muhammedî"**'ye, **"Akl-ı kül"**'e ulaşmakla mümkün olabilmektedir.

"Kur'an, Cemî esma ve sıfata cami olan zattır. Şu taayyünat ki, Zat-ı Ulühiyetin varlığında hayalat ve rü'yadan ibarettir." *(2)

***(2)** *A. Avni Konuk Fusüsu'l Hikem şerhi*

"Kur'an" dediğimiz zaman;

Kelam-ı Kadîm Cenab-ı Hakk'ın kelamını, kıraat edilen (okunan) kitabını anlıyoruz. Bu ifade geneldir.

Öz ifadesi ise yukarıda belirtilen **"cemi esma ve sıfata cami olan zattır"** ifadesiyle belirtilen hakikati çok iyi düşünmemiz gerekmektedir.

"Şu taayyünat ki (yani bu varlıklar ki), **Zat-ı Uluhiyetin varlığında hayal ve rü'yadan ibarettir."**

Gerçekten gördüğümüz bütün bu varlıklar, **"İlahi Zat"**'ın varlığında hayal ve rü'yadır; ve bizim yaşadığımız şu hayat da, hakikaten rü'ya hayatıdır.

Hz. Rasülüllah bir başka hadis-i şeriflerinde:

"ennasu neyamu feiza mate entebihe" buyurmuşlardır.

Yani *"insanlar uykudadır, öldükleri zaman uyanacaklardır"* diye ifade edilmiştir.

Yalnız buradaki **ölüm**, zannettiğimiz gibi fiziksel ölüm değildir.

Fiziksel ölümle ölmek yani zaruri ölümle ölmek, bir başka hayal alemine yani **"hayali kabire"** geçmektir.

Burada bahsedilen ölüm, **"ölüm-ü ihtiyari"**'dir. Kişi ne zaman ki kendi nefsinden isteyerek ölecek ve kendi varlığının hakikatini idrak edecek ki, ancak o zaman rü'yadan uyanmış olabilecektir.

İşte bu dünyada rü'yadan uyanıp gerçek aleme geçebilen çok az kimse vardır.

Her birerlerimiz rü'ya aleminde, bir başka ifade ile, hayal aleminde yaşamaktayız.

İnşeallah Cenab-ı Hak gözümüzün kalın perdesini vaktiyle açar da, kabre girmeden evvel gerçek aleme girebiliriz.

Zaman zaman sizlere Abdülkerim Ciyli'nin *"İnsan-ı Kamil"*inden
ve Muhyiddin Arabi'nin *"Füsüs'ül Hikem"*inden **"Rahman"**la ilgili bazı bölümleri de aktarmaya çalışacağım.

(55/1) اَلرَّحْمٰنُ **Er-rahman**

Cenab-ı Hakk'ın bu süre-i şerifeye **"Rahman"** ismiyle başlaması çok büyük ifadeler taşımaktadır.

"Rahman"ın ne oldugunu bilemedikten sonra bu sürenin özünü ve hakikatlerin! anlamamız mümkün olamıyacaktır.

Her surenin **"şeriat",**
"tarikat",
"hakikat",
"marifet" mertebelerinden izah ve yaşantıları vardır.

Bu süre-i şerifin de yeri geldikçe bu mertebelerden izahına çalışacağız.

Kur'anı Keriym *Furkan Suresi 25. sure 59. ayet*

اَلرَّحْمٰنُ فَسْئَلْ بِهٖ خَبِيرًا

errahmanü fes'el bihî habiyren

"Rahman ki, bu halde bihî/onun ile haberdar (ona haberi olana) sual/soru et"

"Rahman'ı haberi olan birisinden sor"

اَلرَّحْمٰنُ **"Rahman"**ı harfleri itibariyle incelediğimizde,

(ر) "rı/ra" **Rahmaniyet**

(ح) "ha" **hayat**

(م) "mim" **"Hakikat-i Muhammedi"**

(ن) "nun" **"kudret nuru",** olduğunu

anlamamız zor olmayacaktır.

Rahman; **"Nefes-i Rahman"**ı hayata çevirip,
"Hakikat-i Muhammediyye"yi kudret nuru ile ortaya çıkarıp faaliyete geçirmesidir.

اَلرَّحْمٰنُ **"Rahman"** Ebced hesabı ile incelediğimizde ortaya çıkan sayı **19** olmaktadır. Şöyleki;

(ر) "rı/ra" 200

(ح) "ha" 8

(م) "mim" 40

(ن) "nun" 50 = **298** (2+9+8=**19**)

Görüldüğü gibi ortaya **"Kur'an-ı Kerim"**in şifresi olan **19** sayıs çıkmaktadır.

Bunun ifadesi ise, **18 bin** alemi bünyesinde toplayan **"İnsan-ı Kamil"**dir. Kendisine Kur'an nazil olan, yani Zatî tecelliye mazhar olan **"Hazret-i İnsan"**dır.

Cenab-ı Hakk **"A'ma"**da iken, yani kendi varlığında, kendi kendinde iken , bu varlıklar daha henüz meydana gelmemiş iken;
bilinmekliğini istediğinden, bir tecelli ederek **"Ahadiyyet"** mertebesine tenezzül ettiğinde **iki vasfı** ortaya çıkıyor.

Bunun bir yönü benliğini yani **"ene"**sini,
bir yönü de **Hüviyetini** yani kimliğini oluşturmuştur.

Buradan da **"Vahidiyyet"**e tenezzül ederek;
"sıfat-ı subutiyye"yi yani 7 sıfatını

1. **Hayat,**
2. **İlim,**
3. **İrade,**
4. **Kudret,**
5. **Kelam,**
6. **Semi,**
7. **Basar**

ve **8**'incisi **"mükevvenat"ı,** yani bu alemleri meydana getirmiş olmaktadır.

İşte **"Vahidiyyet"**te **"sıfat-ı subutiye"**nin ve diğer **"zati sıfat"**larının ortaya çıkmasıyla **"Rahmaniyyet"** mertebesi meydana gelmiş olmaktadır.

Rahmaniyette, bütün varlıklar (daha henüz varlık sahnesine çıkmamış olarak) kendi bilimsel ve birimsel varlıklarını bulmaktadırlar.

Bu mertebe, **"isimlerin ve sıfatların gerçek yüzleri ile meydana gelisinden ibarettir"** ***(3)** diyen zat ne kadar güzel ifade etmiştir.
***(3)** *Abdül Kerim Ciyli*

Yani Cenab-ı Hakk'ın **99** esması ve sıfatlarıyla birlikte, bunların gerçek yüzleri ile meydana gelisinden ibarettir.

Kur'anı Keriym *Kamer Suresi 54. sure 50. ayette*

وَمَآ اَمْرُنَآ اِلاَّ وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ ﴿٥٠﴾

ve ma emrüna illa vahıdetün kelemhın bil basarı
"ve bizim emrimiz illa/ancak vahid/tek bir tıpkı lemh/(göz) kırpması el basar/göz ile gibi/kadardır (anidir),"
"Bizim emrimiz bir göz kırpması kadar anidir,"

İzahen: Bizim emrimiz olmaz. İlla bir emrimiz olur, yani **"Vahidiyyet"**

mertebesinden (birlik mertebesinden) bir emrimiz olur ve o göz açıp kapayıncaya kadardır.

Bir başka ifade ile bu oluşuma **"Tecelli-i Vahid"** denilmektedir.

Her ne kadar **"Vahidiyyet"** mertebesinden olan bu emir göz açıp kapayıncaya kadar diye ifade ediliyorsa da, bu izah sadece **zahir** ifadesiyle anlaşılacağı gibi değildir. Faaliyet sahasında bu emirler zamana yayılır.

Küçük bir misal verelim, bir tiyatro veya oyun sahnesinde perdenin açılmasıyla gösteri başlar. Her oyunun kendine göre olan süresi bitince perde iner. Bu oluşum bir göz açıp kapatıncaya kadardır.

Adem (a. s) ile başlayıp açılan, kıyamete kadar sürecek olan insanlık oyununun perdesi son gününde kapandığında, bu oluşum da bir göz açıp kapanıncaya kadar geçen süre olacaktır.

Ef'al mertebesinde zuhura gelen fiiller bizlere göre oldukça uzun olan sürelerdir.

Hadis-i Şerifte:
"etteenni minerrahmani"
yani *"teenni (acele ftmeden, ihtiyatlı, akıllı) Rahman'dandır."*
"el aceleti mineşşeytani"
"acelecilik şeytandandır."

Yüce Allah'ın ilk rahmeti o dur, ki

Onunla bütün aleme **Rahmet** tecellisiyle, onları kendi özünden halk etti.

Yani bu alemde ne kadar varlık varsa, Cenab-ı Hak bunların hepsini kendi özünden halk etti. Dolayısıyla hepsine **Rahmaniyetinden** bir varlık verdi.

Netice itibariyle bu varlıkta Hak'tan gayrı bir varlık yoktur ve olması da mümkün değildir.

"Zat-ı Ulûhiyyet" kemalatını şuhud zevki ile bilmeye muhabbet ettiğinde, muhiyt olduğu sonsuz fezaya zuhur arzusunun ateşiyle **"Nefes-i Rahmani"**sini gönderdi.

Bu nefes neticesinde sonsuz fezada yani kendi latif vücüdunda öbek öbek açığa çıkan **"Nefes-i Rahmani"** sonsuz alemlerin **hülasası**dır.

Nefis ise, onların **birimselliği**dir.

Ve nefesin şiddetinden **hareket** hasıl oldu.

İlim ehli bu nefese **"sehab-ı muzi"** yani **"parlak bulut"** tabir ederler.

Bu bulut, zatın kendi zatında, yine kendi zatına kendi zatıyla vaki olan bir tecellidir ve **"nefes-i Rahmani"** zatın aynıdır.

Ebul Hasan Gari Hz. buyuruyor ki:

[Tenzih ederim şu yüce zat-ı alayı ki, nefesini latif kılıp ona **Hak** ismini verdi ve nefesini kesif kılıp ona da **halk** ismini verdi. **Hak** kendi nefesini **Nefes-i Rahmani** ile vasf etti. **]**

Malum olsun ki, fezada **nefh** edilmiş olan **"Nefes-i Rahmani"** Ulühiyyetin zahiri olan tabiat üzerine vaki olur. Hem o **"Nefes-i Rahmaniye"**de zahir oldu.

Esma-i îlahiyye **"Nefes-i Rahmaniyye"** ile zuhura çıkmazdan evvel **batındaydı**, yani **habs** idiler.

Bu alemler var olmazdan evvel gizli hazinede habs idiler. Yani kendi varlığında gizli habs hükmündeydiler

İşte **"nefes-i Rahmani"** yayıldığı zaman bütün varlıklar varoluş gayelerini meydana çıkarmak için faaliyetlerine başladılar ve kendilerine lazım olan istihkaklarını talep ettiler.

Varlıkların zuhura çıkıp eserlerini sergilemeleri ve istihkaklarını almaları için nefesini **nefh etti**.
Böylece her varlık kendi aleminde varlıklarını ispat ettiler.

"Nefes-i İlahi"nin marifetini murad eden kimse alemi bilsin. Zira nefsini bilen kimse, alemde zahir olan Rabb'ını bilir.

Kur'anı Keriym *Mü"minün Suresi 23. sure 14. ayette*
فَتَبَارَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخَالِقِينَ
"fetebarekellahu ahsenül halikıyne"
"bu halde ahseni/en güzeli halk eden Allah teberak/ne yüce, ne mübarektir."
"En güzeli halk eden Allah ne mübarektir."
Bu alemleri bu mülkü böylece en güzel şekilde zuhura getiren Allah (c.c) ne güzeldir.

Ey salik, Hak yolunda **"Makam-ı Cem-ül Cem"**e gelip, cümle **"Esma-i İlahiye"**nin eser ve ahkamı senden zahir olduğu vakit;
sen, hakikatinle **Hak** ol.
suret ve zahirinle de **halk** ol.

Hakk'ın bütün mertebelerinin ahkamı sende toplanmış olmakla, sen sureti İlahiye üzere bulunman ile bütün halka **Rahman** olursun. Zira **"İnsan-ı Kamil"** zahiri ve batını ile **halka rahmettir**.

S.A.V Efendimiz hakkında, Kur'anı Keriym *Enbiya Suresi 21. sure 107. ayette*
وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ ﴿١٠٧﴾
"vema erselnake illa rahmeten lil alemiyne"
"ve illa/ancak alemler için (e) rahmet olarak biz seni ersel/ gönderdik"
***"Biz seni ancak alemlere rahmet olasın diye gönderdik"* buyuruldu.**

ve **"İnsan-ı Kamil"** Hakk ile halkı camidir.
Ve halkıyyetiyle cemî a'yan ve ekvana, yani bütün alemlere **"Rahman"**dır.

"İnsan-ı Kamil" Hakk'la halkı birlemiştir. Yani suret ile manayı, halk ile Hakk'ı birlemiştir.
Aslında bunlar ayrı şeyler de değildir. Ancak genelde hayal aleminde yaşadığımızdan; **haya**l ise varı, yok; yoku, var gösterdiğinden gerçeğin tersini görmekteyiz.

İşte biz tek alem olan bu varlığa, hayali gözle baktığımızdan **"Hakk"** ve **"halk"** diye **ikiye** ayırıyoruz.

İnsan-ı Kamil bu hayal mertebesinden geçipte **hakikat** mertebesine ulaştığından, Hakk ile halkın ayrı şeyler olmadığını müşahede ettiğinden, tek görüşe ulaşıp gerçek tevhid ehli olmuştur.

Rahmaniyyet mertebesine verilen zahiri isim **"Rahman"**dır.
Bu mertebede **"Rahman"** ismi ile bir özellik almasının sebebi, **"Hakk"**a ve **"halk"**a bağlanan bütün mertebeleri **rahmet** kapsamına almasıdır.

Hakk'a bağlanan mertebelerdeki zuhuru ile halka nispet edilen mertebelerde zuhur etmiş olur. Böylece **"Rahman"** bütün mevcudata şamil olan bir rahmet olur.

Rahmaniyetin bu kısa izahından sonra süre-i şerifedeki yolumuza devam edelim.
Kur'anı Keriym *Rahman Suresi 55. sure 1-4 ayetleri*

اَلرَّحْمٰنُ ﴿١﴾ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ ﴿٢﴾
خَلَقَ الْاِنْسَانَ ﴿٣﴾ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ﴿٤﴾

"er rahmanü (1) allemel kur'ane (2)
halekal insane (3) allemehül beyane (4)
"Rahman (1) kur'an'ı allem/muallim, öğretti. (2)
insanı halketti, (3) beyanı/konuşmayı ona/kendisine allem/öğretti. (4)
"Rahman olan Allah Kur'an'ı öğretti. İnsan-ı halketti, ona konuşmayı öğretti.
Süre-i şerifedeki ifadelerin daha iyi anlaşılabilmesi için muteber tefsirlerin bir çoğunun mevzu ile ilgili bölümlerini buraya dahil etmeyi düşünmüştük, ancak kitabımızın hacmi buna müsait olmadığından Elmalı'lı Hamdi Yazır'ın on ciltlik *Kur'an Dili* tefsirinden mevzu ile ilgili yerleri yeri geldikçe konu edeceğiz. Böylece mevzuumuzu daha iyi anlamak mümkün olacaktır. Allah'tan (c.c) en çok ihtiyacımız olan akıl ve gönül açıklığı vermesin! niyaz ederiz.

(55/1) اَلرَّحْمٰنُ ﴿١﴾

"errahmanü

Bu ayet hakkında Elmalı Hamdi Yazır şöyle izahat veriyor:
[Rahmet ve sonsuz ihsanı kaynaşıp duran ve ondan dolayı bir ismi de Rahman olan Allah-u Tealadır. Arab dil bilgisi kurallarına dayanarak **irab** yönünden **"müpteda"** (*kendinden sonra gelende haberi görünen*) dır.**]**

Bu ayetin müstakil bir ayet olduğuna bakarak, takdir edilen müptedanın haberi olarak şöyle bir mana ortaya çıkar:

Allah Rahmandır veya **"Hüverrahmanu"** ***(O Muktedir, Melik, Rahman'dır.)***

(55/2) عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ ﴿٢﴾

allemel kur'ane

kur'an'ı allem/muallim, öğretti.

"Rahman olan Allah Kur'anı öğretti." ifadesiyle genel manada ve herkesin anlıyabileceği şekilde bir izah tarzı ile anlatılmak istenmiştir. Bu ayeti kerimenin zahiri ifadesidir.

Batını ifadesi ise çok daha başka, çok daha engindir. Kısaca anlamaya çalışalım.

"Rahman olan Allah Kur'anı öğretti." ifadesine karşılık,
gerçekte ise, **"Kur'an Rahmana öğretti,"** şekliyledir.

Çünkü **"Kur'an",** zattır; daha evvelcede belirtildiği gibi,
Kur'an, "cemi esma" ve "sıfatı cami" olan **zattır**.

İsmail Hakkı Bursevî'nin tefsirinde de geçtiği gibi, *"O (yaratılmış) var edilmiş değildir."*

Dolayısıyla Rahman Kur'ana bir şey öğretemez, ancak Kur'an öğretti.

Yani esasen *"Rahman, Kur'anı talim etti."* Kur'an, **"Rahman"**a Rahmaniyetini talim ettirdi, öğretti.

Çünkü Rahnmaniyet mertebesi zuhura gelmezden evvel **"Kur'an"**, yani sadece "**Zat-ı İlahi"** mevcuttu.

"Kur'an", zattır;
"Furkan", sıfattır (farklılık alemidir).

Kur'an "Zat-ı İlahi" olduğundan dolayı
- "Rahman"ı kendi varlığından meydana getirdi
- ve **"Rahman"**a kendi hakikatlerini öğretti;
- bütün alemi **"Rahman"** sureti üzere halk etti.

Rahman "Zat-ı İlahi" olan Kur'an'ı talim etti, öğrendi ve **Rahman** almış olduğu bu özellikle insanı halk etti..

Bu ayet hakkında, Elmalılı Hamdi Yazır şöyle izahat veriyor:

["Allah rahmandır. Rahmetiyle, O Rahman Kur'anı öğretti"

Elmalılı burada Arapça gramer kaidelerine göre bazı izahatlar verdikten sonra **"Kur'an'ın öğretimi"** manasına gelince ayette **"alleme"** fiilinin yer alması, Kur'an'a izafe etmektedir.

Bu, Kur'an'ın yalnız lafızlarının değil manasının da çok üstün bir tarz ifade ettiğini göstermektedir.**]**

İbn-i Cerir ve Hatim'in, İbn-i Mes'ud'dan yaptıkları rivayete göre;

[Kur'an'da her şeye dair ilim indirilmiş ve her şey beyan edilmiş ise de, bizim ilmimiz onun tamamını kavrayacak durumda değildir**.]**

Ama İbni Abbas (r.a) da demiştir ki:

[Devenin ipi kaybolsa her halde onu Allah'ın kitabında bulurdum, **]**

Mûrsî de şöyle der:

[Kur'an evvelkilerin ve sonrakilerin ilimlerini içine almaktadır. **]**

Bu ayet hakkında. İsmail Hakkı Bursevi de *"Rühu'l Beyan"* tefsirinde şöyle açıklama yapıyor:

[Kur'an'da bütün semavi kitapların gerçekleri ve hükümleri vardır. Kur'an'ı öğretmesi Allah'ın geniş rahmetinin alametlerinden olduğu için, önce bu nimeti zikretti ve şöyle buyurdu: Rahman olan Allah, Cebrail vasıtasıyla Muhammed (S.A.V)'e, Muhammed (S.A.V) vasıtasıyla da ümmetinin geri kalanlarına Kur'an-ı öğretti.]

"Fethu'r Rahman" adlı eserde şöyle dendi:

[Kur'an-ı Kerim'in mahluk olmadığına dair delillerden birisi de şudur ki; Cenab-ı Hakk onu yüce kitabın elli dört yerinde zikretmiştir. Fakat bu yerlerin hiç birinde yaratma veya yaratmaya işaret eden hiçbirşey söylenmemiştir. İnsanı ise on sekiz yerde zikretmiştir ve bunların hepsi onun yaratıldığına işaret etmektedir. Bu sürede de insan ve Kur'an yan yana getirilmiştir."] (Ebu Suud)

Yukarıda temas edilen mevzu üzerinde çok durulması lazım gelmektedir. Ancak bizler tefekkür yeteneğimizin azlığından bu tür konuları ilgi dışı bırakmaktayız. Dinimizin sadece fiillerle ilgili kısımlarını ve onları da şartlanmış birer iş şeklinde, robotlaşmış olarak tatbik etmeğe çalışmaktayız. Bu izah ve ifadelerin biraz daha açılması lazım gelmektedir.

Kur'an, **"Zat"**tır. Zat ise, mana ve sürete camidir.
Hal böyle olunca **Kur'an**'ın cildi, kağıdı, mürekkebi, **zahiri mahluk**;
batını ise **Haliktır**,

İnsanın da dışı (eti, kemiği, saçı, elbisesi) **mahluktur.**
"Yaratılmış" (var edilmiş) hükmü bu yönündendir.
Batını (hakikati) yönünden ise **mahluk değildir**.

Hadisi şerifte;
"insan ve Kur'an bir batında doğan ikiz kardeştir" buyuruldu.

Kendimizi çok iyi tanımamız gerekmektedir. Yaratma kelimesinin hakikatini de çok iyi anlamamız gerekmektedir. Bundan sonraki ayette inşeallah bunlara daha geniş manada temas ederiz.

(55/3) خَلَقَ الْاِنْسَانَ ﴿٣﴾

haleka'l insane
insanı halketti,
"İnsanı yarattı (halk etti)"

Bu ayetin gerçek manasım idrak edebilmek için evvela **Halak** kelimesinin hakikatini anlamamız gerekmektedir.

Kur'anda **"halak"**, **"ceal"**, **"fatır"**, **"icad"** gibi kelimeler vardır. Tefsirlerde genel olarak bunlara (*yaratma, yaratık, yaratılmışlık, yaratılanlar*) gibi mana verilmektedir.

Şeriat ve **tarikat** mertebelerinde doğru ve geçerli olmakla birlikte, **hakikat** ve

marifet mertebelerinde geçerli değildir.
O mertebelerdeki ifadeleri **zuhur** ve **tecellidir.**

Arifler **"Kamus-u Aşk"**tan (büyük aşk lügati) **"yaratma"** kelimesini çıkarmışlardır. Çünkü yaratma, ikiliği zorunlu kılmaktadır, ki bu, gerçek tevhide aykırıdır.

Şeriat ve **tarikat** mertebelerinde **"Tenzih"** anlayışı geçerli olduğundan; bu anlayışta Allah (c.c) zaman ve mekan ötesinde kabul edildiğinden, **ikilik** oluşmaktadır; **ikilikte** ise, kolay bir anlayış içinde, yaratan ve yaratılan vardır.

Hakikat ve **marifet** mertebelerinde gerçek tevhid anlayışı olduğundan, **tevhid** de ise ikiliğe yer olmadığından, **yaratma** olamaz, ancak **zuhur** olabilir.

Cenab-ı Hak, **"Hak"** **(حق)** esmasına

"Hay" **(حى)** ismi ile tecelli ettiğinde

ona bir **(ل)** **"lam"** ilave edince **"Halk"** **(حلق)** oldu.

Böylece alemler **"gizli hazine"**den zuhur etti.
"Hak" ismi ile batın,
"halk" ismi ile zahir oldu.

Bu oluşum **şeriat** ve **tarikat** mertebelerinde **yaratma,**
hakikat ve **marifet** mertebelerinde **zuhur** ve **tecelli** kelimeleriyle ifade edildi.
Asılda ne ile ifade edilirse edilsin ancak **"illa Allah"**tır.

Bu alemlerin bir ismi de **"İnsan-ı Kamil"**dir.
Görülen varlığın hepsi de **"ayet"**tir.

Birimsel insan ise **"büyük ayet"**tir.

Hele hele o bireysel insan kendini tanıyıp bilmişse, **"Zat tecellisi"**nin zuhur mahalli olmuştur.

Cenab-ı Hak, alemlerde **"esma"** ve **"sıfat"**larıyla zuhur etmekte;
insanda ise **"Zat"**ıyla zuhur etmektedir,

İnsanda **"Zat tecellisi"** olduğundan *"ne var alemde o var Adem'de""* denmiştir.

*Hadis-i kudsid*e ifade edildiği gibi;
"halakal Ademe ala süretihi"
"Adem'i süretihi/kendi sureti üzerine halk etti."
"Allah Adem'i kendi sureti üzere halk etti."

Yani kendinde bulunan bütün özellikleri ve güzellikleri en geniş biçimde zuhura çıkardı ve her mertebede ona mekan verdi, îşte bu vasıflarda olduğundan **Halife** olabildi.

Kur'anı Keriym *Tin Suresi 95. sure 4. ayette*

لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِى اَحْسَنِ تَقْوِيمٍ

lekad halakne'l insane fiy ahseni takviymin

"lekad elbette gerçekten/and olsun ki ahseni takviym/en güzel biçimde insanı biz halk ettik,"

"And olsun ki biz insanı en güzel biçimde halk ettik," buyuruldu.

"İnsanın en güzel şekilde halk edilmesi" demek; kendinde ilahi zuhurun en geniş manada meydana çıkması demektir.

Bu hakikati en güzel bir şekilde yaşayan ve idrak eden ariflerden biri gönlünce şöyle terennüm etmiştir:

Seni bu hüsn-ü vech ile görenler,
Korktular "Allah" demeye döndüler "insan" dediler

Diğer bir arif ise :

Sen ona korkma de Kur'an-ı natık. *(konuşan Kur 'an)*
Gönül Ka'besi'ne gir ol mutabık.
Devreyle ol Ka'be'nin etrafım.
Devrederler bir gün gelir şems-i zatım.

Bu konuyu bu kadarla bırakıp yolumuza devam edelim.
İşte Kur'an **"cemî esma"** ve **"sıfata cami"** olan **Zat** olduğundan,
- evvela **"Rahmaniyet"**ini öğretti.
- "Rahman" da evvela **"mükevvenatı"**,
sonra da **zat** tecellisinin zuhur mahalli olan
"insanı", görevi gereği meydana getirdi..

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:

[Bazıları da Kur'an'ın işareti ile **"insan"** kelimesi ile Muhammed (S.A.V) Efendimiz kasd olduğunu söylemişlerse de, hepsini içine almak üzere **"insan cinsi"** olması daha doğru olabilir. Kur'an'ın öğretimine konu olan **"kamil insan"**ın kast edilmiş olması da düşünülebilir. Yani Kur'an'ı öğretmek üzere insanı halk etti. **]**

(55/4) عَلَّمَهُ الْبَيَانَ

allemehü'l beyane

"beyanı/konuşmayı allemehü/ona/kendisine allem/öğretti

"Ona konulmayı öğretti."

Cenab-ı Hak insanı halk ettikten sonra, **“allemehul beyan”** (*beyanı öğretti.*)
- Yani bütün öğrettiklerinin **“hakikat-i ilahi”** olduğunu
- ve bu kendisinde bulunan özelliklerini de bir başkasına aktarabilmeyi **“beyanı”** öğretti (*öğretmesini öğretti*).

Mesela, **hakikat** açısından değerlendirildiğinde;
1 - Cenab-ı Hak **“A’maiyet”** halinde kendindeki özellikleri, kendi varlığında, gizli olarak duruyorken,
2 - “bilinmekliğini sevip” alemleri halk etmeyi murad etti.
Bu bilinmekliğin **ilk** mertebesi,
3 - “Ahadiyyet”ine tenezzül etmesiydi.
Ahadiyyet yüce Zat’ın tecellisinden ibarettir. Burada daha henüz ne sıfat, ne isim, ne herhangi bir şey yoktur.
Ancak **“inniyyeti”** ki (bu kendine dönük faaliyetleri ve kendine has özelliklerini kapsar)
ve **“Hüvviyyeti”** ki (bu da aleme dönük faaliyet sahasının menseldir).

4 - Bu **“Ahadiyyeti”** ile tenezzül edip **“Vahidiyyetini” “sıfat-ı subüti”**yesini meydana getirir.

5 - Bu **“Vahidiyyet”** mertebesinden de **“Rahmaniyet”**ine tenenezzül eder.

Nasıl ki, (teşbihte hata olmaz) karanlıkta sessiz hareketsiz duran bir insanın dışansı için tek delili **solunumu** ise, öylece **“Rahmaniyeti”** ile nefesini **“Nefes-i Rahmani”** kendi varlığında yayıp, bilinmekliğini başlattı.

İnsan kendi içindeki bilgisini, ilmini, amacını, san’atı’nı nasıl ki **nefes** ile sunuyorsa,
Cenab-ı Hak da kendi **“Nefes-i Rahmanî”**si ile bu bilinmekliğini sağlıyor. Ama O’nun nefesi sadece manalar elbisesi olan **kelimeleri** değil, bütün alemleri meydana getiriyor.
Kendi varlığında gizli olan esma ve sıfatlarını, içinde var olan bütün **özünü**, kendi içinden yine kendisi olan dışına **“Huu”** diye nefes verip bu aleme yayıyor.

Normalde nefes verildiğinde hiçbir şey görülmez, ama soğukta verilen nefes **buhar** olarak görülür, ki uzay yani **alem soğuktur**, hatta çok soğuktur (-200 derece civarındadır).
Bu buhar bir aynaya karşı verildiğinde, şekilsiz olan buhar şekil alır, suret olarak görünür.
İşte böylece de **“Cenab-ı Hakk”**ın **özü** olan **“Nefes-i Rahmanî”**, alem aynasında suretler olarak görünür.
Ayna ne kadar pürüzsüz, temiz ve parlak ise, o kadar gerçek olarak varlığı yansıtır, aynını gösterir, îşte en mükemmel ayna da insandır.

Simavna kadısı oğlu Şeyh Bedreddin Varidatı’ında**:**
[Allah **“adem”** (*yokluk)* denilen, yokluğa bakmış ve **“Kün”** *“ol”* sözü ile emir vermiştir. O zaman yokluğun içinden Allah’ın varlığını belirleyen şekiller, zuhurlar belirmiş ve birer ayna olmuşlardır. İşte bu aynalardaki yansımayı gören göz **“İnsan”**dır**.]***(4)**
**(4)* Seyyid Muhammed Nur Varidat şerhi. S.141*

Biz sohbetimize devam edelim.

Nasıl ki insan ana rahminde meydana geliyorsa, işte bu feza dediğimiz yerde de bütün varlıklar **“Rahman”**dan doğup zuhura gelmektedirler.

Besmele **(BİSMİLLAHİRRAHMANÎRRAHİYM)** bütün varlıkların oluşumunu anlatmaktadır.

“Nefes-i Rahmanî” öyle bir nefes ki, **“Vahidiyet”** mertebesinden çıkan, sonsuz ebedi, var olan bir **“nefes”**tir.

Bir **nefes** ki, her kokusu O’nu anlatır.

Kur’an olan, cümle esma ve sıfatlara cami olan **Zat**,

- bu **“nefes”**le **“Rahman”**a **“Rahmaniyyeti”**ni öğretti.

- Rahman da bu mükevvenat içerisinde **insanı** meydana getirdi (halk etti)

- ve ona beyanı öğretti.

Bu öyle bir özellik ki; kendi özünü, kendi öğrendiği şeyleri bir başkasına öğretmeyi de öğretti, talim etti. **“Allemehul beyan”** ona beyan edildiği gibi, beyan etti.

Beyanın aslı olan konuşma, insan’ın diğer varlıklara nazaran en belirgin üstünlüklerindendir.

Mevlana Hazretleri *Mesnevi-i Şerifes”nde*;

“manalar harf libasına bürünerek ortaya çıkar” diye izah etmişlerdir.

İşte insan oğlu ne yazık ki bu çok değerli özelliğini çok çok boşa harcamaktadır. Kıymetini bilenler ise, o kadar çok fayda sağlamaktadırlar.

Kur’an-ı Kerîm de ancak **beyan** ile anlatılabilmektedir.

Mushaf-ı Şerife **“Susan Kur’an”;** (Kur’an-ı samid)

İnsana ise **“Konuşan Kur’an”** (Kur’an-ı natık) denmiştir.

Kur’an-ı Kerîm’in ve mana aleminin beyan ile izah edilip okunması, **insan** için en üstün vasıflardan başlıcasıdır.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:

[*“Allah, Kur’an’ı öğretmek üzere insanı yarattı (halk etti) ve ona beyanı öğretti.”*

Yani kendini, vicdan ve gönlünde meydana gelen duygu ve anlayışlarım başkalarına açık bir şekilde ifade etmek, maksadı anlatmak ve anlamak demek olan **“konuşma”** ve **“dil”** nimetini belletti, ki ilmin elde edilmesi ve **“Kur’an”** öğretimi nimeti de bununla meydana gelir. **]**

Hz Adem yaratıldıktan (var edildikten) sonra kendisine eşyanın isimlerinin öğretilmesi sayesinde meleklerin bilemediklerini bildi. Onların ulaşamadıklarına ulaştı.

Peygamberlerinin nübüvvvete nail olmaları, Allah tarafından tebliğ yapabilmeleri, kitap getirmeleri, ümmetlerin onlardan istifade edebilmeleri, hep beyan ilmi sayesinde olduğu gibi Kur’an’ a ve Kur’an’ın tefsiri ve tercüme nimetine ulaşmamız ve ondan faydalanma derecemiz dahi o nimetten aldığımız hisse oranındadır.

Ebu’s Suud der ki:

[“Ayette ifade edilen beyanı öğretmekten murad; insanı sırf kendi beyanma gücü yeter kılmaktan ibaret değil, onunla başkasının beyanını anlamak manasını da ifade eder. Çünkü Kur’an’ı öğretmek ancak onun üzerinde dönüp dolaşır.”]

(55/5) اَلشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ﴿٥﴾

eşşemsü vel kamerü bihusbanin

“şems/güneş ve kamer/ay (hareketleri) hesab ile/a göredir.

“Güneş ve uyın hareketleri bir hesaba göredir.”

Vahdet yaşantısında

“Güneş”	**“Hakikat-i İlahiyeyi”,**
“Ay”	**“Hakikat-i Muhammediyye”**yi,
“yıldızlar” ise,	**“Hakikat-i Beşeriyyeti”** ifade etmektedir.

Bunların her birerlerimizde faaliyete geçmeleri, **gönül fezamızın** irfaniyet yönünden faaliyete geçmesi demektir.

İşte **“Nefes-i Rahmani”** bütün fezayı doldurup da alemler meydana geldikten sonra, ayet-i kerimelerdeki ifadeler, mana aleminden madde alemine inmiş ve madde alemindeki oluşumlardan bahsetmeye başlamış olmaktadır.

“Güneş ve ay hesaplıdır.”“

Onların dönüşleri, hareketleri, var oluşları kaç milyar sene sürmüştür?

Hepsinin bulunduğu şekliyle, bulunduğu yörüngeye yerleştirilmesi hep hesap iledir.

O ilk **“sehab-ı muzî”** *(parlak bulut)* yavaş yavaş kesafetleşmiş, parçalara bölünmüş, ve nihayet dönüşümler fezada ulvî rakslar şeklinde ebedi olarak başlamıştır.

Böylece dünya

- evvela **“hava”,**
- sonra **“ateş”,**
- sonra **“su”** ve
- sonra da **“toprak”** devresinde zuhura gelmiştir.

Gerçek gibi görünen **“yoklar”**; hayali **“var”** gibi görünmeye başlamıştır.

“Musavvir” esmasının zuhuru ile ayrı ayrı varlıklar meydana gelmiştir.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:

[“İnsanların kendileri için pay almaları gerektiğini şöyle ifade ediyor: Binaenaleyh insanlar hesabı iyi bellemeli ve bir hesap gününün geleceğim bilip ona göre hesaba hazır olmalıdır.”]

(55/6) وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ﴿٦﴾

vennecmü veşşecerü yescüdani

necm/kaynaklanan, yıldız, bitkiler ve şecer/ağaçlar sucud/secde ederler

"Bitkiler ve ağaçlar O'na secde ederler.

Bu dünya meydana geldikten sonra üzerinde türlü varlıkların hayatı da başladı. Hayata başlayanların bazılarından olan yeşilliklerin ve ağaçların (ayet-i kerimelerin ifadesiyle) **secde** halinde olduklarını öğreniyoruz.

Bizler ise onlara baktığımız zaman, yeşillikler ve ağaçların ne yaptıklarından haberimiz olmamaktadır. Ama bunların hepsi Rahman'ın varlığı ile meydana geldiğinden, hepsinin müteşekkil olmaları gerektiği bir yer vardır.

Varlık sebebleri Rahman ve ilahları Allah (c.c) olduğu için, onlar secdedirler, **"yescüdan"** secde etmektedirler. Demek ki bizim anlayamadığımız şekilde bu nebatlar ve ağaçlar secde halindedirler.

Kur'anı Keriym *İsra Suresi 17. sure 44. ayette*

وَاِنْ مِنْ شَىْءٍ اِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ

وَلٰكِنْ لاَ تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ

ve in min şey'in illa yüsebbihu bihamdihî
velakin la tefkahune tesbiyhahüm

"ve hiçbir şey yoktur ki, illa/ancak, istisna hamd ile yüsebbihu/onu/kendisini tesbih ederler
ve lakin onların tesbihlerini fekahet edemez/anlayamazsınız

"O'nu hamd ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Fakat siz onların teşbihlerim anlayamazsınız."

Demek ki, bu yaşamda çalışarak anlamamız gereken çok şeylerimiz var. Ayette *"anlayamazsınız"* ifadesi içerisinde bazılarınız da anlar hükmü vardır.

Her ne kadar biz onları ayakta görsek de aslında onlar secde halindedirler. Bu secde **ibadet** manasınadır.

Varlıklarının hakikatini kendi mertebeleri itibariyle anladıklarından veya **Rahman** onları bu alemde zuhura getirdiğinden <u>sürekli</u> **secde** halindedirler ve bu hususta insandan daha ileri durumdadırlar.

<u>Muhyiddin-i Arabî Hz.</u> bir ifadesinde şöyle belirtmektedir;

[" - *En çok ibadet* eden **madenler**dir.
- Onlardan biraz geride **nebatlar**;
- onlardan biraz geride **hayvanlar**;
- nihayet gelişme ilerledikçe ibadet azalmakta, böylece **insanlar** <u>en az ibadet</u> eden varlıklar olmaktadırlar." **]**

Bu oluşum tabii oluşumdur. Ancak insanoğlu gerçek bir şekilde eğitilirse, alemde ne kadar varlık varsa ibadet yönünden hepsinin üstüne çıkar.

Oluşum mertebeleri içinde **madenler** tecelliyatın kaynağına en yakın olmaları nedeniyle, sürekli **secde**dirler.

Madenler **nebata** dönüştüğünde bir mertebe daha uzaklaşmış oluyorlar. **“Ahsen-i takvim”**den **“esfel-i safilîn”**e doğru uzaklaşıyorlar.

Nebatat **hayvanata** dönüştüğü zaman bir mertebe daha uzaklaşmış oluyorlar. Uzaklaştıkça da ibadetleri azalıyor.

Nihayet **insana** ulaşıldığında, insan da tam bir **hayal** ve **vehim** içinde yaşadığından Cenab-ı Hakk’ı unutuyor. Gaflette kaldığı sürece bütün varlıklar içinde en az ibadet eden insanoğlu oluyor.

İşte kim ki kendisini bu hayalden kurtarırsa, hakikati ve gerçeği anlarsa, diğerlerinin hepsinden fazla ibadete yönelir, ki **“Esfel-i safilî”**nden yine **“ahsen-i takvîm”**e doğru yükselişini başlatmış olur.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:

[“Ve necim; ya’ni Arzdan zuhur edip de sak’ı (kalın kökü) olmayan nebat, çemen”

“Ve şecer; sak’ı (kalın kökü) olan ağaç secde ederler.”

“Allah Tealanın iradelerine zuhurları itibariyle boyun eğerler. Kanunları karşısında elastikiyetle istediği vaziyeti alırlar. O halde insanlar da isteyerek, Allah’ın emirlerine boyun bükerek, nimetlerine şükür için secdeyi bilmelidirler.”**]**

(55/7) وَالسَّمَٓاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ ﴿٧﴾

vessemae refe’aha ve veda’al miyzane

“ve **refe’aha/O refi’a/irtifa, yükseltmiştir, sema/göğü ve vedaa/yerleştirdi, koydu, ihdas etti, miyzan/tartıyı, vezni.”**

“ O, göğü yükseltmiştir, tartıyı koymuştur.”

Biri **zahir** biri de **batın** olmak üzere **iki sema/gök** yükseltilmiştir.

Kur’anı Keriym *Mülk Suresi 67. sure 3. ayette*

اَلَّذ۪ي خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًاۜ ﴿٣﴾

elleziy haleka seb’a semavatın tıbakan

“semavatı yedi kat olarak halk eden **elleziy***/o zattır”*

“Gökleri yedi kat üzere halk eden O’dür” diye ayette belirtilen **zahir** gökyüzüdür.

“Yere göğe sığmam mü’min kulumun gönlüne sığarım” ifadesiyle *hadis-i kudsîde* belirtilen ise, **insan gönlü** olan **batın** gökyüzüdür.

Zahir gökyüzü yedi kat (tabaka) olduğu gibi,
gönül gökyüzü de yedi tabakadır.

Bunlar yedi **nefis** mertebeleridir.

Birinci tabaka **“Nefs-i Emmare”**dir.

Diğerleri; **“levvame”, “mülhime”, “mutmeinne”,**
“radiye”, “merdiye, safiye” diye isim alırlar.

Gerçek bir eğitim ile bu mertebeler aşılır. İnsan hakiki benliğin! ve kimliğim böylece tanımağa başlar.

Gönül göğünü ve beden arzını (toprağını) **adaletle** korumak için **tartıyı** koymuştur.
Her mertebede, o mertebenin gereği olan ilmi almak, daha fazlasını yüklememek için tartıyı koymuştur

Mevdüdi bu ayet hakkında şöyle diyor:
[Tüm müfessirler **“mizan”** kelimesinden **“adalet”** anlamını çıkarmışlardır.
Bu koca kainat içindeki bunca varlık ve fezada dolaşan sayısız yıldız, gezegen v.s. adalet ve denge üzerine kurulmuş bir nizama tabi kılınmasaydı, bu kainat bir saniye bile ayakta duramazdı. Nitekim milyonlarca yıldan bu yana kainatın ayakta durması bu gerçeğe şahitlik etmektedir.
Çünkü hava, su, toprak ve diğer unsurlar arasında uyum sağlanmamış olsaydı, hayatın devam etmesi bir yana yaşamak bile mümkün olmazdı.]

(55/8) ﴿٨﴾ اَلاَّ تَطْغَوْا فِى الْميزَانِ

ella tatgav fiyl miyzani
“haydi/artık miyzan/tartı hakkında tagay/haddi tecavüz etmeyin,”
“Artık tartıda tecavüz etmeyin,”

O halde siz de mizanda (terazide) eksiklik, yani yanlışlık yapmayın. Teraziyi, ölçüyü tam hakkıyla tartın.

Cenab-ı Hak insanın halk edilişini öyle mükemmel bir şekilde tamamlamıştır ki, **ruhi** ve **nefsi** tüm dengelerini **adalet** üzere **“Esma-i İlahiye”**nin zuhurları olarak gerçekleştirmiştir.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:
[Şeriat ve kanuna tecavüz edip de haddinizi aşmayasınız. Tartısız yahut maddi manevi tartıda taşkınlık etmeyesiniz de Allah-u Teala'nın emirlerine, hükümlerine itaat ve hukukla riayet edesiniz.]

(55/9) ﴿٩﴾ وَاَقيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلاَ تُخْسِرُوا الْميزَانَ

ve ekıymul vezne bil kıstı ve la tuhsirul miyzane
“ve vezni/ölçüyü kıst/kıstas, adalet ile ikame/yerine getirin doğru yapın,
ve miyzanı/tartıyı ahser/hasret, hüsran, eksik tutmayın.”
“Tartmayı doğru yapın, tartıyı eksik tutmayın.”

“Mizan”ın

- **“adalet”,**
- **“tartı”** veya
- **“hak”** olarak **üç** defa zikredilmesi,

“İnsan-ı Kamil”in gayesi olan seyrini anlatmaktadır,

1 – “Ahsen-i Takvim” üzere gerçek değeri, özü, hakkı olan **“Zat-ı İlahi”**de var edilişidir.

2 – “Esfel-i Safilin”e inişidir.

Burası **“insan”** olarak hakkı olan alemleri en latifinden en kesifine kadar **“hakkal yakıyn”** müşahede etmesi, öğrenmesi ve **“Zat-ı İlahi”**nin ona **“insan”** olmanın hakkını vermesidir.

“Kulluk” mertebesine inerek **bilinmekliğini** en ince noktasına kadar öğretmesi, Hak olarak iyiyi ve kötüyü de göstermesidir, insan bunları kendinde bütünleştirmeli, birleyebilmelidir. Cenab-ı Hak kendini sevmenin hakkını burada vermektedir.

3 - Yeniden **“Ahsen-i Takvim”**e yükselişi.

Bütün bu bilgileri edindikten, talim ettikten sonra **“Zat-ı İlahi”**nin hakkını vermek; **“Esfel-i Safilin”**‘de kalmamak gerekir.

Tüm zıdları birlemiş olarak bu alemde Zat’ın hükmünü yerine getirmektir.

Diğer bir yönden, gaflette yaşayan insana bir uyarıdır,

ilk var edilişinin (Hak üzere) **“venefahtü”** nün hakkını vermek için önce İslamiyete davettir.

Gafletten **“şeriat”**a geçiş için bir çağrıdır.

Allah-u Teala mizanı koydu:
Cennet ve **cehennem** de bir mizandır.

Bu ayet-i kerime **şeriat** mertebesinde yaşayanlara bir davettir.

Haksızlık ve taşkınlık edip ***“bütün İslam abidliktedir, bedenin ibadetindedir”*** deyip, ikinci bir gaflete düşmemek için bir uyarıdır.

Rahmani gaflete düşmemek için bir uyarıdır.

Seyr-i sülüka başladıktan sonra dünya ve ahiretten geçen salik **“fenafillah”**a ulaştıktan sonra tekrar (belki de en büyük gaflet olan) bu **“fenafillah”**ta kalma arzusunu yenmek için bir uyarıdır.

Muhammedîliğin hakkını vermek için bir çağrıdır,

İnsan-ı Kamil olarak marifet ilmini hakkı olanlara hakkıyla vermek için bir çağrıdır.

1 - İlk mizan kelimesi **“sema”**lardan sonra zikredilmektedir.

Burada **“sema”**aynı zamanda **aklın** da **“sema”**sıdır.
İnsanın **“aklı”** başındadır. Baş ise yüksektedir.
Yani Allah (c.c) **“onu yükseltti”** ufkunu, idrakini yükseltti, açtı.
Yani ***“ey gaflette yaşayan kişi! Uyan! Bak, sana bu kadar akıl verdim. Kendi hakkını yeme! Bir seyrin var, yola soyun ve başla!”*** Denmek istenmiştir.

2 - Ve **"mizan"**ı koydu; bu ikinci mizan, artık **iki mizan** arasındaki mertebelere haksızlık etmeyin, taşkınlık yapıp orada oyalanmayın.

Aklı taşıyan baş semaya yükseltilmiş, ama onu taşıyan beden ise, *yere basmaktadır.* Her ikisinin de hakkını vererek seyrinize devam edin diye ayette uyarı vardır.

3 - Üçüncü mizan, artık seyri tamamlamak için bir uyarıdır. Tartıyı adaletle tutun, doğrultun ve eksik yapmayın, deniliyor.

Burada artık seyrini tamamlayan salike
batın ve **zahir**;
dünya ve **ahiret**,
şeriat ve **marifet** arasında dengeyi, hukuku sağlayın. Hiç birinin hakkını eksik vermeyin.

"Zülcenaheyn" iki kanadın da hakkını veren ancak yükselebilir.

Dışınız, sapasağlam, **dosdoğru** bu alemde;
içiniz **Hak** ile daim dolu olsun.

Bu mizanlardan sonra, bu hakkı da yerine getirdikten sonra bizi yine batınından zahirine göndermektedir. Bu husus hemen bir sonraki ayette gayet açık belirtilmektedir.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:

[Ayarsız tartı kullanmayın, hem de tartarken insaf ve adaletle, dosdoğru tütün. İster söz ister fiil olsun, her hususta tartma işini adaletle yapın. Kendiniz için tartarken de diğer tarafı ağır tutmayınız. Hepsinde terazinin dilini doğru tütünüz ve tartıyı aksatmayın, eksiltmeyin. Teraziyi kötü niyetli kullanmak suretiyle ahirette mizanınıza yazık etmiyesiniz diye, O Rahman mizanı koydu ve göğe yükseklik verdi.**]**

(55/10) ﴿ وَالْاَرْضَ وَضَعَهَا لِلْاَنَامِۙ ﴾ ١٠

vel arda veda'aha lil enami

"ve en'am/canlı varlıklar için arz/yeri veda'aha/onu yerleştirdi, koydu, ihdas etti"

"Allah yeri canlı varlıklar için meydancı getirmiştir."

Bütün varlıklar meydana gelince onların beslenebileceği bir mahal lazım gelmektedir, îşte yukarıda da belirtildiği gibi, yeşillikler ve ağaçlar secde etmektedirler. Onları meydana getirdi ve hayvanları da nebatlardan hayatlarım sürdürür hale getirdi, insanları da diğer varlıklardan hayatlarım sürdürür hale getirdi.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:

[Arzı alçak gönüllü kıldı, aşağı serdi,

"En'am" lügatta **"halk"** yahut **"cin ve insan"** yahut **"yeryüzündeki mahluklar"** demektir.]

(55/11) فِيهَا فَاكِهَةٌ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْاَكْمَامِ ﴿١١﴾

fiyha fakihetün vennahlü zatül ekmami

"**fiyha**/orada/hakkında **fakihe**/meyveler ve **zatül ekmami**/salkımlı, tomurcuklu **nahl**/hurma ağaçları vardır."

"Orada meyveler, salkımlı hurma ağaçları vardır."

Orada meyveler vardır. Yani yeryüzünde meyveler vardır. Salkım salkım hurmalar vardır.

Her ne kadar burada dünya meyvelerinden bahsediliyorsa da **"ilim meyveleri"** kasd edilmiştir.

Yani bu dünyada öyle ilim meyveleri vardır ki, mana aleminden yani **"Rahman"**ın nefesinden salkım salkım sarkmaktadır. Yeter ki toplayalım, değerlendirelim.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:

[Onda birçok meyve vardır. Hurma ağacı vardır. Meyvelerin çiçeği, tomurcuğu vardır. Dalları kabukları vardır.]

(55/12) وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ ﴿١٢﴾

vel habbü zül asfi verreyhanü

"**ve zül asf**/hububat sapı **habb**/taneler, tohumlar **ve reyhan**/rayiha, güzel kokulu."

"Taneler, güzel kokulu otlar vardır."

Taneler yiyene fayda verir, reyhan güzel kokuşu ile çevresini de faydalandırır, mest eder.

"Tane" kişinin kendi kurtuluşu, hidayeti, seyri için faydalı olan ilimlerdir.

"Reyhan" ise, kişinin çevresindekilere seyirlerini kolaylaştırıcı, başkalarına faydalı olabileceği ilimlerdir.

Öyle taneler vardır ki, çiçeklenmiş, tomurcuklanmış ve onlar kokular içersindedirler.

Yani o konuşulan sözler içerisinde, o sohbetler içerisinde öyle çekirdekler, taneler, özler vardır, ki **"Rahman"**ın neşesinden, hakikatinden Rahman çiçekleri açmaktadır.

Bu vahdet çiçeklerinde ne güzel kokular vardır. İnsanı mest eder.

Bu ayet, *"Nefes-i Rahman'ın kokusu Yemen'den geliyor"* diye geçen hadisin ifade edildiği yerdir.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:

[Ve o çimli daneler; buğday, arpa gibi hububat ki, taze çim yapraklar içinde yetişir. Ve o yapraklar kuruduğu zaman saman olur. Ve bu suretle hem kendilerinden istifade edilir hem de yapraklarından.

Reyhan ki burnu temizler, a'sab ve ruha neş'e verir. **Reyhan**; güzel kokulu demek olup, güzel kokulu otların hepsine böyle denir.]

Bununla beraber İbn-i Abbas'tan burada **rızık** manasına olduğu da

nakledilmiştir

(55/13) فَبِاَىِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Ey inanlar ve cinler! Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Kur'an-ı Kerim'de hiçbir sürede, bu kadar çok ikaz ifade eden ayetler topluluğu yoktur.

Rahmaniyyet, "Rububiyyet" mertebesine verdiği özellikleri Rab da **"mülk"** yani **"ef'al"** mertebesine sunduğunda, buradaki varlıklar onlardan yararlandılar ve yararlanıyorlar.

Bu varlıklar içinde iki cins, bireysel şuurlu varlık vardır, ki zaten hitap da onlaradır.

Bunlardan birincisi olan **"insan"** aynı zamanda **"halife"** olarak da var edilmiştir.

Cinler ise kendi alemlerinde, insanın toprak olan beden varlığından daha latif olan ateşten halk edilmişlerdir.

Aslında her iki cins de Rablerine ibadet etmek için var edilmişlerdi.

Kur'anı Keriym *Zariat Suresi 51. sure 56. ayette*
وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾

ve ma halaknel cinne vel inse illa liya'büduni
"ve cinleri ve insanları illa/ancak bana ibadet etsinler diye halkettim
"Ve cinleri ve insanları yaratmadım, ancak bana ibadet etsinler diye -yarattım.-

Ne yazık ki kendilerine zahir batın her türlü nimeti veren Rablerine karşı genelde gaflet içinde olduklarından, bu hitaba maruz kaldılar.

Rahmaniyyet mertebesinden izah edilen bu hadisede, **ef'al** mertebesinin şuurlu varlıklarının kendilerini terbiye eden **Rububiyyet** mertebesine pek de sıcak bakmadıkları anlaşılmaktadır.

Zahir ve batın her türlü nimet içinde olan insan ve cin topluluğuna yapılan tekliflerin nefs-i emmarelerine zor gelenlerini inkar etmeyi kalkmaları, bu ihtarı almalarına sebep olmalıdır.

Bu süre içinde **31** defa tekrar edilen ayet-i kerime herhalde tesadüfi değildir.

Bunların **10** ar adedi "**Rahmaniyyet", "Rububiyyet", "Melikiyyet"** (yani ef'al) mertebelerinin

"ilmel yakıyn",
"aynel yakıyn" ve
"Hakk'al yakıyn";

1 adedinin de kişinin kendinde var olan **"hakikat-i ilahiyyeyi"** yaşaması

gerektiğini ikaz etmekte olduğudur.

"31" sayısmın rakamlarının yerlerini değiştirirsek **"13"** olur. Bu sayı da aleyhisselatu vesselam efendimizin **şifre** rakamıdır

Yapmamız gereken şey Kur'an-ı Kerim'in hakikatlerim en iyi şekilde anlamaya çalışmaktır.

Dikkat edildiğinde bu ikazın ilk defa **13.** üncü ayette ifade edilmeye başlandığını da görmekteyiz.

<u>Elmalı'lı Hamdı Yazır</u> bu ayet hakkında şöyle diyor:

[Nimeti yalanlamak, inkar ile nankörlük etmektir. Nimetin nimet olmasını inkar veya nimeti verene nispetini inkar veya her ikisini inkar manasını ifade eder. Mesela hem Kur'an öğretiminin bir nimet olduğunu hem de bunun Allah (c.c)' in bir nimeti olduğunu inkar ederler. Var oluşun, lisanın, yerin ve göğün, adalet ve mizanın nimet olduğunu inkar edenler de bulunmaktadır. Meyvelerin, yiyeceklerin ve koklanacakların nimet olduğunu inkar etmeseler de Allah (c.c)'a nispetini, açıkça veya işaretle inkar edenler de çoktur. Hitap ins ve cine olduğu içindir ki, var edilmişlerin hepsi buna dahildir.**]**

"Rab" isminin açıklanması da **"azarlama, şiddet"** ifade etmektedir.

Yani "Ey o var edilmişlerin gizli ve aşikar iki kısmım teşkil eden insanlar ve cinler. Şimdi siz bunları işittikten sonra Rabbinizin (Rahman Teala'nın) şu dinleyip gördüğünüz türlü nimetlerinden hangi birine yalan deyip de nankörlük edersiniz? Hiç böyle bir nimete ve sahibine nankörlük edilir mi?"

Bunun için Rahman Suresi okunurken dinleyenlerin her sefer bu ayetin okunduğunda, <u>cinnilerin de dediği gibi</u>; ***"Hayır! Nimetlerinden hiçbir şeyi yalanlamayız. Ey Rabbimiz sana hamd olsun!"*** denmelidir.

<u>İsmail Hakkı Bursevî</u> bu ayeti açıklarken şöyle bir hadis nakleder;

[Cabir (r.a)'dan şöyle rivayet edildi:

"Allah Rasülü bize Rahman Suresini sonuna kadar okudu. Sonra da: *"Bakıyorum susuyorsunuz, cevap verme yönünden cinler sizden daha iyi."*

"Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?" *ayeti kendilerine her okunduğunda, mutlaka şöyle cevap verirler:*

***"Ey Rabbimiz! Nimetlerinden hiçbirini yalanlamayız. Sana hamd olsun!"*]**

(55/14) خَلَقَ ٱلْإِنسَٰنَ مِن صَلْصَٰلٍ كَٱلْفَخَّارِ ﴿١٤﴾

halekal insane min salsalin kel fahhari

"fahhar/balçıktan, pişmiş çamurdan yapılan çanak, çömlek gibi
salsal/çın çın ses veren kuru balçıktan
insanı halketmiştir".

"insanı pişmiş çamur gibi balçıktan var etmiştir".

"Halakal insane" yukarıda <u>üçüncü ayette</u> de geçmişti.

(55/03) خَلَقَ ٱلْإِنسَٰنَ ﴿٣﴾ **"halekal insane"**

Burada **(55/14)** tekrarlanmasının sebebi, insanı diğer yönüyle yani bedensel yönüyle halk edilişini anlatmaktadır.

Bu türden izahlar birçok ayette belirtilmiştir. Yeri olmadığı için biz sadece bu ayetle iktifa edeceğiz.

Bu ayette **(55/14) "Adem"**in **salsal/balçık,** çamurdan halk edilişi anlatılmaktadır.
Çamurdan halk edilen, insanın heykeli yani bedensel yapısıdır.

Yukarıda **(55/03)** halkıyyetinden bahsedilen ise, gerçek **"insan-ı Kamil",** gerçek muhabbet ehli, ilahi tecelligah mahallidir.

"Rahmaniyet"in kendi bünyesinde meydana getirilen insan **"Nefes-i İlahi"**nin marifetini murad etsin, alemi bilsin.
Zira nefsini bilen kimse, alemde zahir olan Rabbini de bilir. *"Nefsini bilen Rabbini bilir"* sözü burada yankılanmaktadır.
Kim ki bu Rahman'ın varlığını, hakikatini idrak ederse; geniş manada nefsini bilmiş olur.
Çünkü bir başka ifade ile **"nefes"** diye bahsedilen şey aslında **"nefis"**tir.
Bu **"nefis"** de Hakk'ın kendi varlığı, kendi hakikatidir.

Burada **"nefes"** olarak ilahi varlığı düşündüğümüzde;
"nefis" olarak da birimsel varlıkları düşünüyoruz.

"Nefis o şeyin hakikatidir".
Alemde her ne kadar varlık varsa (hayvandan, melekten, cinden, şeytandan, insandan) bunların her birerlerinin özellikleri **"nefs"** hükmündedir.
Ancak bu **"nefs"** ifadesi daha ziyade **insan** için kullanılmaktadır. Çünkü bu mananın insanda en geniş şekilde zuhuru ve tecellisi mevcuttur.

İşte **"Nefes-i İlahi",** bütün bu alemde Hakk'ın varlığı olduğundan, **"İlahi Nefis"** olarak ortaya çıkmaktadır.

"Nefes" derken;
(َ) "üstün" ile okunursa, **"nefes"** olmaktadır.

(ْ) "cezm" ile okunduğunda **"nefs"** olmaktadır.

Kelimeler aynı, fakat harekelerin değişmesiyle ifadeler de değişmektedir. Ancak bu ifadelerin değişmesiyle gerçek değişmiş olmuyor, hakikat değişik yönleriyle açıklanmış oluyor.

"İlahi Nefs", Cenab-ı Hak, **"Vacib"ül Vücüd"** Hazretleri bütün bu varlıkları meydana getirmeden evvel, önce nefesini yani **"Nefes-i Rahmani"**yi vererek bu alemleri meydana getirdi.

İnsanın kendi içindeki gizli bilgi, sanat, ilim v.s. ancak **"nefes"** ile dışarıya çıktığı ve sözlere büründüğü zaman bilinmektedir; **nefesinden** meydana çıkmaktadır, yani insanın gerçek kimliğinden, gerçek varlığından meydana gelmektedir.

Hak yolunda yolculuk yapan kimsenin ulaşacağı yer de, işte bu kendi varlığındaki gerçek kimliğidir.

Bu yolculuk esnasında bazı merhalelerden geçer ve bilgiler toplar, cem eder.

1 - Birinci cem **"ef'al alemi"**ndeki ayrılıkları bir araya toplamaktır. Gördüğümüz tüm fiillerin asıl kaynağının Cenab-ı Hak olduğunu anlamaktır.

Murad-ı ilahi böyle istediği için, her şey bu şekilde cereyan etmektedir. İşlerin hepsini O düzenliyor.

Bu şekilde düşünmeye, gerçeği anlamaya başladığımız zaman, bütün alemde tek güç, tek varlık, tek enerji olduğunu müşahede edebiliyoruz. Ef'al alemini bünyemizde, idrakimizde toplamış (cem etmiş) oluyoruz. Bu da, **"Ef'alî Cem"**dir.

2 - Bundan sonra isimler alemine **"Esma"ül Hüsna"** bir bakıma da mana alemine geçmiş oluyoruz. Bütün isimlerin aynı varlığın değişik ifadeleri olduğunu müşahede ettiğimizde, isimleri toplamış oluyoruz. Bu da **"Esmaî Cem"** dir.

3 - Sonra sıfat alemine geçilip bütün varlıkların sıfatlannın, O varlığın tek sıfatı olduğunu müşahede edebiliyoruz. Bu suretle de **"Sıfatî Cem"** gerçekleşmiş oluyor. Bunun için bir örnek verelim:

İnsan bir sofraya oturduğunda önünde birçok çeşit yiyecek ve içecekler bulunur. Tatlısı, tuzlusu, etlisi, meyvesi, v.s. İnsan bunları yedikten sonra bütün bu farklı yiyecekleri kendi bünyesinde toplamış ve cem etmiş olmaktadır.

Her yemek de zaten çeşitli malzemelerin terkibiydi, bir nevi cem idi. insan bunları yemekle **"cem'ül cem"** etmiş ve artık o farklı varlıklar onları yiyen insanın bedeninin bir parçası olmuşlar ve hayatinin devamım sağlamışlardır.

Yiyip içilen şeyler iç bünyede değişime uğradıktan ve terbiye edildikten sonra **"insan"** terkibini meydana getirmektedir.

Elma yediğimizde, o elmanın bazı molekülleri gözümüzü, bazı molekülleri ciğerimizi, bazıları kanımızı, v.s. oluşturmaktadır, bir kısmı da dışarıya atılmaktadır.

İşte kim ki **"Cem'ül Cem"**e ulaştıysa, onun için artık farklı varlıklar kalmamaktadır. **"Şu kafirdir", "şu müslümandır"** diye ayırım kalmaz.

Her varlığı **bir esmanın** zuhuru olarak görür. Bu görüş **"vahdet"** görüşüdür. Ancak bu mertebeye ulaşan kimselere has bir yaşantıdır.

Şeriat mertebesinde kafir, kafirdir; müslüman da, müslümandır.

Vahdet hukuku farklı bir hukuktur. Ariflerin kullandığı, gönül ehlinin, mana ehlinin hukukudur.

Cenab-ı Hak bu alemi hayal üzere var ettiğinden, gerçek vahdet hukuku bu hayal aleminde geçerli değildir. Bu var zannedilen alemde bakışlar ve bilişler de hayaldir.

Yunus Emre Hazretleri şöyle diyordu:

"Yetmiş iki millete bir göz ile bakmayan, şer'in evliyası da olsa hakikatte asi durur."

Yani o kişi vahdet açısından bakmadığından, ayrı ayrı varlıkları var kabul ettiğinden, şirk işlemiş olur. Hakikat aleminde bu görüş hatalı kabul edilir.

Rasülüllah (S.A.V) Efendimiz şöyle buyurmuş:

"Ben ümmetimin taşa toprağa ibadet etmesinden yani açık şirkinden korkmam, gizli şirkinden korkarım."

İşte, kim ki Hak yolunda **"makam-ı cem'ül cem'e"** gelip, cümle **"ef'al",**

"esma" ve "sıfat"ları toplamışsa, artık bu gerçeği de idrak etmiş olur.
Bütün isim ve sıfatları kendinde bulur. Kendi benliğinde Hakk'ın varlığı, benliği olduğunu anladıktan sonra, geriye kimse kalmaz. Bütün mükevvenatı kendinde bulur. Bunu **"yakıyn"** bir ilimle bilmesi lazımdır.

İşte **"cem'ül cem'e"** varan kimse bütün bu alemdeki varlıkların hepsini kendi bünyesinde toplamış olur.
"Hakiki insan" bu cemlerin topluluğudur. Ancak bu dünya üzerinde yaşadığımız için, bu dünyanın malzemesinden olan toprak bedenden bir elbise giydirilmişizdir.

Bu ayet-i kerimedeki **(55/14)** halkediliş toprak beden elbisesinde,
yukarıda **(55/03)** bahsedilen halkıyyet ise, **"hakikat-i insaniye"** yönünden bahsetmektedir.

Ateş, topraktan daha latiftir. Cinler ateşten halk edilmişlerdir.
Bir sonraki ayette göreceğimiz gibi, insanın cine karşı üstünlüğü, daha uzun bir **tekamül** yolunun olmasıdır. **"Esfel-i Safilin"**e inişidir. Biraz daha kesafetleşerek uygun alıcı buldukları zaman insanlara kendilerini gösterebilirler. Ama bu görünüş hayali bir görünüştür.

Anlatmak istediğimiz şudur ki; insanın surete (görüntüye) gelebilmesi için tekamül yolunun uzun olmasıdır.
Dolayısıyla insanın seyri, yani Hakk'ın Zatından ayrılıp yer yüzüne gelme süresi ve mesafesi daha uzundur. Daha kemalli bir gidişat söz konusudur.

Bir bakımdan cinlerden ve meleklerden insanın üstün olması bu yöndendir. Onlar insan kadar **"Rahman"**'ın zuhurunu müşahede edip, seyr edemezler. **"Rahman"**ı teferruatıyla bilemezler.

İnsan seyrinin daha uzun olması, onun Cenab-ı Hakk'ı bütün halleriyle idrak ve ihata etmesini mümkün kılar.

Tekrar ayet-i kerimeye dönelim.
İnsanın yukarıda belirtilen **(55/03)** halk edilişi, **"Rahmaniyet"** yönünden;
bu ayetteki **(55/14)** halk edilişi ise, kişisel ve bedensel yönden izah edilmektedir.

Eğer insanın halk edilişinin sadece **"Rahmaniyet"** yönünden izahı yeterli olmuş olsaydı, bu ayete gerek kalmazdı;
ve tersine insanın bedensel olarak halk edilişinin izahı yeterli olmuş olsaydı, daha önceki halk ediliş şekli ve oluşumu izah edilmezdi.

Demek ki insanda çok değişik özellikler bulunmaktadır.
"Rahmaniyeti" itibariyle **"Ahsen-i Takvim"** (en güzel kıvam)dadır.
Bedensel yönüyle de **"Esfel-i Safilin"**e (aşağıların aşağısına)
yani en uç noktaya uzanabilmektedir.

İşte bu (çamurdan halk edilişimiz) özelliğimiz bizi kaynağı ve anası olan toprağa yani dünyaya muhabbete, aşağıya doğru çekmektedir.
Diğer latif yönümüz **"Rahmaniyet"**e, yukarıya doğru çekmektedir.

Hazreti Mevlana *Mesnevi şerifin* basında bu hadiseyi şöyle terennüm etmektedir.

[Ney der ki:
Beni kamışlıktan kopardıklarından beri iniltim kadın ve erkek herkesi ağlattı.
Ayrılık bağrımı parça parça eylesin, ta ki aşk derdini anlatabileyim.
Her kim aslından uzak ve ayrı kalırsa, o kavuşma anını bekler durur.**]**

Yukarıda **"kamışlık"** diye bahsedilen mertebe **"Rahmaniyet"** tecellisi olan **"Alem-i Ervah"**tır.

Aslına olan iştiyakı, Hz. Mevlana bu beyitlerinde hakikat mertebesi itibariyle ifade etmiştir. Bizlerin de vatan hasreti ile yanan bir tarafımız vardır.

Hadis-i şerifte belirtilen **"sıla-i rahim"** (vatan ve akraba ziyareti) de **batın** yönünden bunu ifade etmektedir.

İşte kim ki bu iki yönü kendi bünyesinde dengelemeyi bilirse, ikisinin de faaliyet sahasını idrak edebilirse, salihlerlerden kurtulmuşlardan olur.

Hem dünyanın hakkını (bedenin hakkını) vererek,
hem de asliyetinin yani ruhaniyetinin hakkını vererek irfaniyet ile yaşamını sürdürür.

Birincinin hakkını verirken **"er-Rahman"** hakikatini idrak etmiş olur,
ikincinin hakkını verirken de **"min salsalin"**in hakikatini idrak etmiş olur.

Elmalı''lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[**"Salsal"** tıngır tıngır ses veren kuru çamur demektir.
"Fehhar" iyi pişkin saksı yani **"fağfur"** (porselen) gibi **"çın çın"** ses verecek kadar kurumuş, hayattan o derece uzak kuru topraktır,
ki insanın ilk çıkış yeri olan arz, güneşin sıcaklığı karşısında bu derecede hayattan uzak iken, Allah-u Teala ondan tavırdan tavıra bir sülale (soy) seçerek insanı yarattı.**]**

(55/15) وَخَلَقَ الْجَآنَّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ ﴿١٥﴾

ve halekal canne min maricin min narin
"ve maric/dumansız/yalın nar/ateşten cinleri halketmiştir."
"Cinleri de yalın bir ateşten yaratmıştır."

Cenab-ı Hak **insanın** oluşumunu yukandaki ayetlerde **iki asıl** üzere belirttikten sonra, bu ayette de cinlerin oluşumunu anlatmaktadır.
Ve görülen odur ki; cinlerin **"Rahmaniyet"** mertebesinde yerleri yoktur. Sadece zuhur mahallerinde yaşantıları vardır.

Bu şu demektir ki, insan mertebesine ulaşamazlar ve Hakk'a yakınlıkları çok gerilerdedir. Belki bu yüzden insanları **"Rahmaniyet"** mertebesinden düşürmeye çalışırlar.

Yalın bir alev olan bu varlıkların ana malzemesinin özelliği yakıcılığıdır. Kendilerinde başka unsurların olmayışı onlarda tek yönlü bir hayat ortaya getirmekte ve aralarında çok çeşitli yaşantılar bulunmamaktadır.

İnsan ise,
- **"zat"** mertebesi (batın yönü) itibariyle **"Allah"** ve **"Cami"** isminin zuhuru;
- **"sıfat"** mertebesi itibariyle **"Rahman"** isminin zuhuru;
- **"esma"** mertebesi itibariyle **"Selam"** isminin zuhuru;
- **"ef'al"** mertebesi itibariyle **"Melik"** isminin zuhurudur. ve
- **"cismi"** itibariyle de, ağırlıklı toprak olmakla beraber, kendinde (**su, ateş** ve **hava)** bulunmaktadır.

Yani kendisinde bir miktar **cinnî** özellik de bulunmaktadır. Fakat cinlerde insani özellik bulunmamaktadır.

Bu yüzden insanlar hakikatleri itibariyle cinlerden çok üstündürler. Eğer insanda **"ateş"** diğer unsurlardan daha ağır basarsa, onda ağırlıklı olarak cinnî ahlak yaşantısı ortaya gelebilmektedir.

Onların hayat kaynağı **"Aziz", "Cebbar", "Mütekebbir"** esmalarıdır,
insanda ise bütün esma ve sıfatlar mevcuttur.

İnsanda mevcut olan **"vehim"** ve **"hayal"** cinlerin saldırı bölgesidir. Onların tesiri altına girmemek için vehim ve hayali gerçek ilim ile yönlendirmek gerekmektedir.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

["**Cann**" **(**نّ**)** **"nun"**un şeddelenmesiyle **"cin"** demektir. "**Malih**" ile "**milh**" gibi ikisi de vasıftır.

Burada **"insan"**dan murad **"Adem"** (a.s) olduğuna göre **"cann"** da **"cin"**in babası demektir. Bazıları bunu Mücahid'den naklettiği gibi burada **"cann"** cinlerin babasıdır.**]**

Başlangıç itibariyle bütün insan cinsi **"salsal"**den yaratılmış olduğundan **"insan"**dan kasıt **"Adem"** (a.s) değil, insan cinsi olduğu gibi,
"cann"dan kasıt da **"cin"** cinsidir.

Kur'anı Keriym *Hicr Suresi 15. sure 27. ayette*

وَالْجَآنَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِالسَّمُومِ ﴿٢٧﴾

vel canne haleknahü min kablü min narissemümi

"ve cann/cinleri kablü/önceden semum/vücuda nüfuz eden (sam yeli gibi yakan) zehirli sıcak nar/ateşten haleknahü/onu/kendisini halkettik,

"Cinleri de daha önce zehirli ateşten yaratmıştık" buyurulduğuna göre,

demek ki Allahu Teala <u>insanı yaratmadan önce</u> **"cann"** yahut **"cin"** denilen mahlukları yaratmıştır.

Burada **"maric"** <u>iki mana</u> ile tefsir olunmuştur.
Bazıları <u>halis ateş, dumansız safi alev</u> demişler;
bazıları da <u>dumanlı bir ateş</u> demişlerdir.

Velhasıl biz insanların gözlerine adet olduğu veçhile görünmeyen, gizli bir takım hayat kuvvetleri, hayati unsurlar yaradılmıştır ki, bunlara **"cann"** ismi verilmiştir.

(55/16) فَبِاَىِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٦﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

"Ey inanlar ve cinler! Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Kur'anı Keriym *Zariyat Suresi 51. sure* 56. *ayet-i kerimede*:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾

ve ma halaknel cinne vel inse illa liy'abüduni

"ve cinleri ve insanları illa/ancak, istisna bana ibadet/kulluk etsinler için/diye halkettim."

"Cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye halkettim."
buyurulmuştur.

Bazıları bu ayette geçen **"liyağbudün"** kelimesini **"liyağrufün"** olarak da ifade etmişlerdir.

İbadet ehli yaptığı ibadetlerin neticesinde, o ibadetinin irfaniyetine de ulaşması gerekmektedir. Kemalat ancak böyle oluşur.

Cenab-ı Hakk'm <u>cin ve insanlara verdiği en büyük nimet</u> **"ibadet"** ve **"irfaniyet"**tir.

Çoğunlukla bu görevlerinde ihmallik gösteren cin ve insanlara bu görevleri hatırlatılmakta ve diğer nimetlerle birlikte yalanlanmaması lazım geldiği şiddetle ihtar edilmektedir.

<u>Elmalı'lı Hamdi Yazır</u> yukarıda aynı ayet geçtiği için olmalı ki, buradaki **16.**inci ayet hakkında yorum yapmamıştır.

(55/17) رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ ﴿١٧﴾

rabbül meşrikayni ve rabbül mağribeyni

"iki meşrik/doğunun Rabbidir ve iki mağrib/batının Rabbidir."

"O iki doğunun da Rabbidir, iki batının da Rabbidir."

Genel olarak bu ayet hakkında tefsirlerde özetle şöyle ifadeler vardır:

En uzun ve en kısa günlerde güneşin doğduğu ve battığı yerler değişiklik arz etmektedir.

İşte doğuda bu iki sınır **"maşrikayni"** (iki doğuş),
batıda ise **"mağribeyni"** (iki batış) olarak ifade edilmektedir.

Bu kısa izahtan sonra biz bu ayetin **batini** manasını anlamaya çalışalım.

"İki doğu ve iki batı"

Bu oluşumların zahirde zuhur yerleri olduğu gibi batında da zuhur yerleri vardır,

İki doğu veya **"doğuş"**tan ikincisi gerçek;

tasarruf yaşantısında, **"Nur-u Muhammedi"**nin bir bedenden, bir de ruhtan (gönülden) doğuşudur.

Yani **"Nur-u Muhammedi"**yi bedensel olarak algılamaya ve bedensel mertebede faaliyete geçirmeye çalışmamız;

bir de ruhsal olarak (gönül mertebesinde) idrak etmeye ve faaliyete geçirmeye çalışmamızdır.

İşte bunlardan birisi **"salsalın maşrıkı"**,
birisi de yukarıda bahsedilen **"ruhaniyetin maşrıkı"**dır.

1 - Bedensel doğan **"Hakikat-i Muhammedi"**;

îman etmek, namaz kılmak, oruç tutmak, haccetmek, zekat vermek, çevre ile iyi muamelede bulunmak, anne babaya karşı hürmetli olmak, çocuklara sevgi ve muhabbet beslemek vs.

Bunları yaparak yaşayan insanın beden güneşi, **"şark"**tan doğmuştur. Bunun akşamı da güzel olur. Güzel yaşanan bir ömrün sonu da güzel olur ki; buna da **"hüsnü hatime"** (güzel son) denir.

2 - Ruhaniyetimizin, gerçek ruhumuzun Hakk'ın ruhundan olduğunu idrak ettiğimizde de **"ruhani maşrık"** yani (ruhani doğuş) gerçekleşmiş olur.

Bunun neticesinde hayatını bu istikamet üzere sona erdiren kimse de **"ruhani batıya"** ulaşmış olur.

İki doğunun ve iki batının Rabbi:

Bedensel ve ruhsal **doğuş**;
bedensel ve ruhsal **varış**. Hakk'ın huzuruna eren, Hakk'a ulaşan sondur.
Bu hal ayrıca **"doğusuz"** ve **"batısız"** bir alemin de başlangıcıdır.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[O yaratıcı Rahman, yani yalnız insan ve cinin başlangıcından yaratıcı olmakla kalmayıp, bütün varlık yönlerinin hatta varlık ve yokluk nimetlerinin hepsinin sahibi ve bütün tekamül (gelişme) mertebelerinin Rabbi'dir.

Ayetteki iki doğunun ve iki batının manaları şöyle de açıklanabilir:

1 – "Güneş ve ay bir hesap iledir." ayetinden anlaşılacağı gibi güneş ve ayın doğuları ve batıları demektir.

2 - Yukarıda da denildiği gibi yaz ve kış mevsimlerinde günlerin uzayıp kısalmasına göre olan doğular ve batılar, en son noktalarını zikretmekle aralarındakileri de içine aldığı anlaşılmaktadır.

Nitekim, **"bütün doğu ve batı O'nundur."** denildiği vakit, bunlar arasında kalan bütün yönler kastedilmiş olmaktadır.

3 – Nev'i kastedilerek gerek güneş ve gerek diğerlerinin doğuşu demek olabilir ki bununla bütün cisimlerin doğu ve batısına işaret edilmiş olur.

4 - Arz'ın yukarıda da değinildiği gibi kürevî olması nedeniyle her yarısına nazaran bir doğu ve batıya işaret edilmiş olur, ki bunda doğu kabul edilen nokta da aynı zamanda batı; batı kabul edilen nokta da doğu olmuş olur.

5 - Güneş ve ay gibi görünen ışıklarla, akıl ve şuur gibi görünmeyen ışıkların doğuş ve batış noktalarına işaret olabilir, ki bunu bir yönüyle üçüncü kısma dahil etmek mümkündür.

Bunlardan hangisi olursa olsun asıl kastedilen mana; Allah'ın var olan ve olmayan bütün nimetlerin sahibi ve yöneticisi olduğunu beyan etmektedir.

Görülüyor ki bu ayetler hem nimeti hem kudreti hatırlatmaktadır.

"Nimet"i tenbih şükrü gerektirir; **"kudret"**i tenbih de nankörlüğe karşı kınamayı takviye eder.**]**

(55/18) فَبِاَىِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

"Ey inanlar ve cinler! Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Üçüncü defa tekrar edilen ayette
bu defa da *"belirtilen ayetin hakikatini inkar edebilir misiniz?"* denmektedir.

Nasıl ki **zahir güneşinin** doğuşları ve batışları varsa,
bâtın güneşinin de doğuşları ve batışları olduğunu,
her yeni günün yeni oluşum olduğunu,
bâtında da her ulaşılan yeni bir mertebenin yeni bir doğuş ve kemal olduğunu, bu kemalatla Hakk'ın varlığını kendinde bulmaya başladığını,
böylece kendinde ilahi nurun sabah akşam ışıldadığını inkar edebilir misiniz? diye ihtar edilmektedir.

(55/19) مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِۙ ﴿١٩﴾

"merecel bæhreyni yeltekıyani

"merecel bæhreyn*/çalkalanan iki bahr/deniz - ulu kişi*

tekane*/birbirlerine tamamlarlar, mahir olurlar, mükemmel olurlar"*

"(Suyu acı ve tatlı) iki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir."

(55/20) بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِۚ ﴿٢٠﴾

beynehüma berzahun la yebğıyani
“beynehüma/onların (ikisinin) aralarında
berzah/aralık/fasıla, mani/engel, geçit begaye/tasallut etmezler, saldırmazlar
“Aralarında bir berzah “mani” vardır birbirlerinin sınırım aşmazlar.”

İki deniz vardır ki birlikte akmakta olup aralarında **berzah** olduğundan birbirlerine karışmazlar, özelliklerim korurlar.
Bu denizlerin de **zahiri** ve **bâtını** vardır,
zahiri yeryüzündeki denizlerde birlikte olan akış,
diğeri (**bâtını**) ise, mana alemi ile ilgili olan akıştır.

Bu akışlar üç, beş, elli sene değil, alemler durdukça devam edecektir.

Bilindiği gibi Fransız alimi Jacques Cousteau, Cebel-i Tarık Boğazında dalış yaparken bir akıntı fark etmiş.
Biri sıcak su, biri soğuk su; biri acı su, biri tatlı su.
Birbirleriyle sürtünerek geçiyorlar ama birbirlerine karışmıyorlar, olduğunu fark etmiş.

Bu oluşum ayetin **zahir** manasıdır. Eğer araştırılsa dünyanın daha bir çok yerinde bu olguya rastlamak mümkün olacaktır.

Jacques Cousteau bir profesör arkadaşına bu yeni buluşunu iftiharla anlatırken arkadaşı bunun yeni bir buluş olmadığını, Müslümanların bu olgunun varlığını daha 1400 küsur sene evvel bildirdiklerim beyan etmiştir.

Şimdi gelelim bu deryaların **bâtındaki** hakikatlerine; esasen bize öncelikle lazım olan da budur.

Bu **iki derya** nedir? Niçin birbirlerine geçmez karışmazlar?

İşte bu deryaların
bir tanesi **“Abdiyyet – Ubudiyyet”** ,
diğeri ise **“Rabb – Rububiyyet”** deryalarıdır.

Cenab-ı Hak kendi zatından bu iki özelliği **“derya-ı aleme”** yayıyor, ki bu alemin faaliyet sahası meydana gelsin.
Bunların biri olmazsa alemin de kıymeti olmaz.

Alemlerin Rabb’ı, kendi varlığında gizliydi, bilinmiyordu. Bu nedenle de **“yok”** hükmündeydi.
Ne zaman ki **“insan”** meydana geldi, yani **“o varlığı idrak eden”** birisi mey dana geldi; işte o zaman bu alemlerin esas değeri bilinmiş oldu.

Bu alemler evvela var edildi, fakat daha henüz **“insan”** yok idi.
O zamanlar **“Rabb deryası”** mevcuttu, fakat **“Abd deryası”** olmadığı için akış tek yönlüydü.

Bu alemin, bu deryanın varlığını anlayacak bir varlık lazımdı. Dünya üstüne ayak basan idrakli, şuurlu bir varlık olması gerek ki; dünyanın varlığı, değeri ve onu var edenin yüceliği anlaşılsın. Aksi halde **“var”** olsa da **“yok”** hükmündedir.

Örneğin insanın evinde bir hazine gizli olsa ve bu hazine bilinmese, o hazine ev sahibi için yok hükmündedir. O insan yaşamını fakirlik içinde geçirir. O hazine bilinse, onu bulan ve ancak değerini bilen bir insan olursa o hazinenin kıymeti bilinir ve değerlendirilir.

Yukarıda bahsedildiği gibi
(55/1-2-3) اَلرَّحْمٰنُ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ خَلَقَ الْاِنْسَانَ ﴿١-٢-٣﴾
"er rahmanü (1) allemel kur'ane (2) halekal insane (3)
"Rahman (1) kur'an'ı allem/muallim, öğretti. (2)
insanı halketti, (3)
"Rahman Kur'an' ı talim etti, insanı halk etti."

İşte insanın var edilişi; abdiyyetin doğuşu, **"abdiyyet deryası"**nın akışının başlangıcıdır.

"Rubübiyyet deryası" ile **"Abdiyyet deryası"** o kadar iç içe olmasına rağmen hiçbiri diğerinin hukukuna tecavüz etmemektedir, İkisinin de hukuku kendi mertebesinde geçerlidir.

Bunların birbirleriyle o kadar yakın ve müşterek bir hayat akışları vardır ki, birbirlerinden ayırmak mümkün olmadığı gibi birbirlerine karıştırmak da mümkün değildir. Çünkü araya bir **berzah** konmuştur ve o iki varlıkta özellikleri itibarıyla sınırlarını bilmektedirler.

Kul (abd) gerçek **abd** olduğu müddetçe kendi hakikatini biliyor, idrak ediyor, sınırını tanımlıyordur.
Rab da **Rablığını** biliyor, sınırını tanıyordur.

Böylece bunlar birbirlerine zulmetmeden birlikte hayatlarını sürdürmektedirler.

Ayrıca, kul gaflet halinde olup bu hakikatleri idrak etmemiş olsa dahi yine de o mertebenin gereği olan yaşam içerisinde bu deryalar birbirlerine karışmazlar.

Jacques Cousteau'nun tespit ettiği tatlı ve tuzlu su akımı ve bunların birbirine karışmadan yan yana akışları, Cebel-i Tarık'taki olay bunun zahiri misalidir. Bu ilim adamı bu ayetin süretini insanlık için tespit etmiş. Ama esas murad onu insanın kendi varlığında, vücud varlığında yaşamasıdır.
Bu olayı sadece Cebel-i Tarık boğazında değil de, insanın kendi boğazında (içinde), özünde, varlığında fark etmesi gerekir.

Rabb'in deryası, sözü ve kulun kulluk deryası da bu boğazdan geçmektedir.

Kul basit bir varlık değildir. O deryaları bünyesinde birleştiren bir varlıktır. Kelime-i Şehadette Rasulüllah (S.A.V) Efendimiz bize, bu iki derya olarak tanıtılmıştır.

Eşhedü en la ilahe illallah
ve eşhedü enne Muhammeden abdühu ve Rasülühu *(5)

* **(5)** *"Kelime-i Tevhid" isimli kitabımızda geniş malumat vardır*

Evvela **O'nun abdiyyeti** (kulluğu), sonra da **O'nun Rasüllüğü**

vurgulanmaktadır.

"Abd"in başı evvela yerdedir, sonra **"gerçek abd"** hükmüne döndüğünde başını **"alayı illiyyin"**e *(*yüceliklerin yücelerine*)* çevirir, yer yüzü beşeriyet tabiatından kurtulup **"Ahadiyyet"**e ulaşır.

Bu büyük bir iştir ve bu sebeple bir bakıma **"abd"**lık **"risalet"**ten daha üstündür. Çünkü gerçek **abd** olmadan, **risalete** ulaşılmağı mümkün değildir.

İşte bu **abd** öyle bir deryadır,
ki **illa Allah** olan **"Zat-ı Mutlak",**
Zat mertebesinden, **abd** ve **risalet** mertebeleri olarak,
batından zahire doğru **ebedi** olarak akmaktadır.

Ve her mertebede, birlikte oldukları halde, yine de birbirlerinin sınırlarını yani tecellilerini korurlar, karışmazlar.

Kim ki bu hakikate erişti, işte o gerçek kelime-i şahadeti müşahede ile söyleyebilir ve ancak bunlar **"Abd"**ullahlardır.
Diğerleri **"ehl-i zahir"** ve **"ehl-i taklit"**tirler.

İşte bu **abd** öyle bir deryadır ki;
"meracel bahreyni yeltekiyan"
yani yeryüzüne salınan, faaliyet sahasında hayatını sürdüren iki denizi birleştiren, yaşatan bir varlıktır.

"Abdiyyet" ve **"Rasüllük"** yani **"terbiyecilik"** vasfı **"Rablık"** yeryüzünde hayatlarını sürdüren, *kaynaklarını* **"Ulühiyyet"**ten alan, asla birbirlerine karışmayan **iki deryadır**.

Elmalı'lı Hamdi Yazır**,** bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

["**Berzah"** esasen iki şey arasında bulunan engel ve ayırıcı sınır demektir. Coğrafya ıstılahında, bilindiği gibi iki deniz arasında bulunan karaya denir. **"Berzah"** burada ya bu anlamı ifade etmektedir, ya da kudretten herhangi bir sınır manasındadır. Aralarında bir berzah bulunduğundan dolayı o iki deniz birbirine geçmezler. O berzahı aşıp da diğerinin yerini işgal edecek, özelliğini ortadan kaldıracak bir zulüm, bir tecavüz yapmazlar, yapmaya meydan bulamazlar.**]**

(55/21) فَبِاَىِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Dördüncü defa tekrar edilen ayette
bu defa da "belirtilen ayetin hakikatini inkar edebilir misiniz?" denmektedir. Yukarıda az da olsa anlatılmaya çalışılan zahir, batın oluşumların hakikatini inkar etmeden anlamaya çalışın ve faydalanın, diye ikaz ve tavsiyeler vardır.

(55/22)يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ ﴿٢٢﴾

yahrücü minhümel lü'lüü vel mercanü
"lülü'lü/inci (parlak, ziyalı, kıymetli) ve mercan/küçük inci
minhüm/onlardan (ikisinden) harec/ihrac olur, çıkar
"Bu ikisinden de inci ve mercan çıkar."

Bilindiği gibi denizden çıkan bir çok değerin yanında, **inci** ve **mercan** da çıkmaktadır.

İnci istiridyelerin içinde oluşur.

Mercanın ise değişik türleri vardır. Bunlar kayalıklar halinde olduğu gibi, bitki türleri de mevcuttur ve genellikle süs eşyası yapımında kullanılır. **Kırmızısı** daha makbuldür.

Acaba bu ayetle Cenab-ı Hakk sadece onları **zahiri** anlamda mı anlatmak istemiş yoksa **batınî** manalarını da anlayalım diye mi nazil etmiştir?

Biz daha ziyade ayetlerin **batınî** manaları üzerinde durmaya çalıştığımız için burada da batınî yönünü anlamaya ve anlatmaya çalışacağız.

Yukarıda bahsedilen **iki derya**, bunlardan çıkan **inci** ve **mercan**, hangisi hangisinden çıkmaktadır?

Abd denizinden çıkan **"inci",**
Rab denizinden çıkan da **"mercan"**dır.

İnci muhabbet ehlinin **"göz yaşları"**dır.

Muhabbet ehli gönül deryasında, gönül aleminden **"Mahbub-u İlahiyye"**ye ulaşmak için **inci** gibi göz yaşları döker, İşte o muhabbet ehli, aşığın döktüğü göz yaşı incilerinin bir tek tanesi bütün alemdeki incileri satın alır da geriye fazlası da kalır. Hakk'ın indinde arif ve aşık kişilerin dökmüş olduğu göz yaşı incileri bu kadar değerlidir.

Mana alemine (gönül alemine) daldığı zaman, **abd,**
o deryadan (**"abdiyyet deryası**"ndan) inciler çıkarır.

"Rabb deryası"ndan da mercanlar çıkarır. O mercanlar dallı budaklıdır, İşte bunlar da, dal ve budak salan **"vahdet ilmi"**dir.

Cenab-ı Hakk diyor ki:

"Ey kulum sen göz yaşı döküyorsun, ben de varlığımı sana feda ediyorum, sana sırrımı açıyorum, gönlümü açıyorum, sana vahdet ilminden veriyorum."

O, dallı budaklı **(mercan**'a**)** şekle **"zatî şiryan"** (zatî tesir)**,** yani; tesir alış, cereyan veyahut akış denir.

Mercanın **kırmızı** rengi ise **"kan"**dır, **"can"**dır.

Rabb kuluna **can** vermektedir. ***"Sen benim için göz yaşı akıtıyorsun ama Ben de sana o damarlarından kan veriyorum."***

Bu kan bizim anladığımız manada olan sulu kan değil, bütün varlığına sirayet eden **"ilahi can"**dır. **"Rahmaniyet canı"**dır.

"yehrucu....." ikisinden de **inci** ve **mercan** çıkar, ancak o deryalardan inci ve

mercanları çıkaran kimseler gönül alemine dalan mana dalgıçlarıdır.

Tespih elinde, **“Allah”**ın ismi dilinde, gecenin veya gündüzün bir vakti o irfan yolcusu, abd deryasının göz pınarlarından **“Mahbub-u Hakiki”**nin güzelliğim düşünerek çıkardığı incileri karşılığında, Rabb’ı da ona **Rabb deryasının** kapılarım açarak oradan **“irfan mercan”**larını çıkarmasını sağlar.

Bunlar kendisi için nadide bir süs ve hem de irfaniyet yolunda paha biçilmez mana hazineleridir.

Zaman içerisinde yeri geldikçe ve talep edildikçe o inci ve mercanlardan kolye yapılıp, hak edenlere hediye edilir.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

“Lisanımızda da mercanın kırmızısı meşhurdur. Bilindiği gibi inci ve mercan hem süs eşyası olarak kullanılır, hem de ticaret nimetlerindendir.”

(55/23) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Beşinci defa tekrar edilen ayette,

bu defa da yine çok şiddetli bir uyan söz konusudur. ***“Hadi bakalım bu iki deryadan çıkan inci ve mercanları inkar edin, bu oluşumları inkar edin.”***

Eğer gafletteyseniz “Ey gaflet ehli ayağa kalkın ve uyanın!” Niye bu kadar sert sözlerle karşılanıyorsunuz, araştırın bakalım inkar edebilecek misiniz? Kesinlikle bir şey bulamayacaksınız. O halde teslim olun ve inkardan, gafletten vazgeçin.”

“Vaktiyle o deryalardan inci ve mercanlarınızı çıkarmaya çalışın. Ölüm döşeğinde son demlerinizde soracaklar; hani incileriniz? Hani mercanlarınız? O zaman elimizde, dilimizde, gönlümüzde bir şey yoksa ne cevap vereceğiz? Ya Rabbi “şu meşgul etti, bu meşgul etti” diye vereceğimiz cevaplar, mazeretler asla kabul edilmeyecek ve tekrar tekrar söylenen bu ikazlar hatırlatılacaktır.” **Allah keriym idrak hariym.**

(55/24) وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنْشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ ج ﴿٢٤﴾

ve lehül cevaril münşeatü fiyl bahri kel æ’lami
ve tıpkı æ’lam/yüce dağlar gibi fiyl bahri/bahr içinde/hakkında
el cevaril münşeatü/cevari/akan, cari olan münşee/gemiler
(kaleme alınmış şeyler) lehü/ona (onun için)
“Denizde yüzen koca dağlar gibi gemiler O’nundur”.

Yukandaki ayetlerde **iki denizden** söz edilmişti.

“Bu denizlerde dağlar gibi giden gemiler, vücud tekneleri (gönüller) de O’ nundur.”

Şu gemi falanın, şu gemi filanın diye gemileri sahipleniyoruz. Oysa bunlar geçici varlıklardır.

Varlığın tek sahibi **“İlahi varlık**”tır. Bunun dışında kimse hiçbir şeye sahip

değildir. Fakat, **“Melik”** esmasının bizdeki zuhuruyla geçici olarak, her birerlerimize bazı mallar verilmiş, biz ise, bunların kendi öz malımız olduklarım zannetmişiz. Ancak bu mallar bize dünya nizamı için geçici olarak verilmiştir. Aslında hiç kimsenin herhangi bir varlığı yoktur. Nasıl olsun ki? Hakikatte insanın kendi varlığı dahi yoktur. Bir tek varlığımız var, o da Allah’tır. O’nun dışında başka bir şeye ihtiyaç da yoktur. Bu dünyanın, alemin sahibi olmak istersen, sadece **“Allah”** de.

"Denizde yüzen koca dağlar gibi gemiler" bir başka manada;

Benlik deryasında enaniyetle yüzen, koca dağlar gibi şişmiş **“nefs-i emmare”** sahibi kimlikler, gemilerdir. Onların dahi sahibi Allah’tır.

Ancak onlar bu hakikatten perdelidirler ve gemilerinin yani (vücut) gemilerinin kendilerine ait olduğunu sanıp böylece büyük bir zan ve hayale düşerler.

Yunus balığının karnında yüzdükleri halde, gözleri görmediklerinden kendilerini şuurla deryada yüzdüklerini zannederler.

Vücud gemisi bir gün sahile vurduğu zaman, yani tahta tabuta kondukları zaman nasıl bir **baştan karaya** vurduklarını anlayacaklar, fakat çok geç olmuş olacaktır, heyhat! Allah korusun.

Biz yine ayetin batını yönüne dönmeye çalışalım. Allah’ın varlığını bütün alemde bilen ve kemaliyle müşahede eden sadece **“insan”**dır.

Abdülkerim Ciyli Hz. *“İnsan-ı Kamil”* isimli eserinde şöyle diyor:

“Bir çok şeyi çözdüm, bu dünyadaki bir çok sırrı idrak ettim (Yani bir çok inci, mercan çıkardım). Ancak bir hususta tereddütte kaldım:”

“İnsan mı Allah’in aynası,
yoksa Allah mı insanın aynasıdır?”

“Kim kimde kendini seyrediyor?

“Allah-u Teala mı insanda cemalini seyretmekte,
yoksa insan mı Allah-u Teala’da cemalim seyretmekte?

Bu hususta tereddütlü kaldım” demektedir.

Gerçek bir Hak yolcusu, **“Hakikat-i Muhammedi”**nin **“abdiyyet”** ve **“Rububiyet”** deryalarında Hz. Muhammed teknesiyle dolaşmaktadır.

- Evvela **“Nuh”**un teknesine binen salik orada nefsinden **necat** bulmuş olur.

- Daha sonra **“ef’al, esma, sıfat, zat”** deryalarından inşa etmeye başladığı **ilim** ve **irfaniyet** gemileriyle **“Nefes-i Rahmani”** rüzgarlarının şişirmeye başladığı yelkenleri ile **“Ulühiyet”** deryalarında seyrine devam eder.

- Daha sonra **“sıfat”** limanlarına, oradan **“esma”,** oradan **“ef’al”** limanlarına uğrayarak gemisinin ambarlarını **inci, mercan** ve **ahiret** mallarıyla doldurarak, gerektiğinde ihtiyaç sahiplerine de hediye ederek şuurlu bir yolculuk yapmış ve o deryalar ve gemilerden istifade ederek tekrar **asli vatanına** döner.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[“Münşeat” iki mana ile tefsir edilmiştir:

1 - Bilindiği üzere inşa edilmişler demektir ki, gemilerin inşasının ehemmiyetini ve bunun Allah’ın bir nimeti olduğunu gösterir. İnsanlar tarafından inşa edilmiş olması,

Kur’anı Keriym *Saffat Suresi 37. sure 36. ayette*

﴾٩٦﴿ وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴾

vallahü halekaküm ve ma ta'melune
"ve (oysa/andolsun) sizi ve amel ettiklerinizi Allah halk etti
"Oysa sizi de, yaptığınız (bu şeyleri) de Allah yaratmıştır."
ayetine göre onların Allah'a ait olmasına mani değildir. **]**

2- İsmail Hakkı Bursevi **ikinci şıkkı** şöyle açıklıyor:
["**Yelkenler**" demek olan "**şûrû**" kelimesi "**şira**"nın çoğuludur. "**Münşeat**" ın su üzerinde yükselip kendi halinde yürüyen gemiler manasına gelmesi uzak ihtimal olmadığı gibi, "**Münşeat**"ın mahlükat (yaratılmışlar) manasına gelmesi de uzak ihtimal değildir.**]**

(55/25) فَبِاَىِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴾١٣﴿

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Altıncı defa tekrar edilen ayette bu defa değişik bir uyarı yapılmaktadır.
Su üstünde giden tahta veya demir gemilerin yanında, İlahiyat deryasında yüzen beden gemileri de olduğunu ve hakikatte bu gemilerin nefis limanlarında mı dolaştığı, yoksa "**Nur-u Muhammedi**" yükünü mü toplayarak, ilahi aşk pazarlarında alış veriş yaptıklarını anlayıp, vakit geçirmeden, eğer nefis limanlarında dolaşıyorsa hemen o limanları terk edip, ilahi limanlara sığınarak güven haline ulaşması gerekmektedir. Yapılan bu ihtarlar o yöndeki karar ve hareketinizi oluşturmaya yardımcı olacaktır.

(55/26) كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴾٢٦﴿

küllü men aleyha fanin
"aleyha/onun/kendisini üzerine külle men/küllüsü/her kimlik
fani/yok olmakta"
" O'nün üzerinde bulunan her "kim"lik fanidir.

Esma aleminin hakikatini belirten bu ayet-i kerimeyi daha derinden ve hakkıyla anlayabilmemiz için, tecelli ve zuhur zincirini evvela "**tevhid-i ef'al**" mertebesi itibariyle idrak etmemiz gerekmektedir.
Bu mertebeyi idraklerimize sunan ayetlerden bir tanesini aşağıda sunuyoruz.

Kur'anı Keriym *Kasas Suresi 28. sure 88. ayette*
كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

küllü şey'in hælikün illa vechehü lehül hukmü ve ileyhi turce'une
"illa vechehü/O'nun/kendisinin vechi müstesna küllü/her şey helak olacaktır
hüküm lehü/O'nu/kendisinin ve ileyhi/O'na/kendisine irca/rücu' döndürüleceksiniz."

"O'nun vechinden başka her şey helak olacaktır, hüküm O'nudur, O'na döndürüleceksiniz."

Bu ayet tevhid zincirinin **"tevhid-i ef'al"** ilk basamağım çok muhteşem ve açık bir şekilde idrak ve basiretimize sunmaktadır.

Şöyle ki: Ey ilahi hakikatleri araştıran Hak yolcusu, ulaştığın şu mertebede **şey'iyyet** yani **eşya** dediğin (bireysel şuur dışı) her varlık yok olucudur.

Ancak bu yok oluş varlıklarının ortadan kalkması itibariyle değil, fakat vücutlarının aslında Hakk'a ait olduğunu, onların kendilerine ait bir varlıkları olmadığı cihetiyledir.

Yani onlarda var olan asılları itibariyle bir **"esma"**nın zuhuru olduğunun sendeki idrak ve yaşantısıdır.

Bu hüküm (ayrıca bütün hükümler de) **El Hakîm** esmasının zuhuru ile O' nundur. Yani alemlerde oluşan her oluşum, bir hikmete bağlı olarak zuhura çıkmaktadır.

"O'na döndürüleceksiniz." Bu da gerçek bir hükümdür. Yani daha evvelce kendinizi ayrı ayrı ve kendine has yaşantıları olan varlıklar zannederken, bu mertebede o zanlarınızın elinizden alınarak size ait hiçbir şeyiniz kalmayacak ve aslınıza yani (isteseniz de istemeseniz de) O'na döndürüleceksiniz,.

İşte gerçek bir tevhid eğitimi gören salik, bu safhaya ulaşınca **"tevhid-i ef'al"** bütün **şey'iyyet**'in Hakk'a ait olduğunu idrak ve fehm eder, üzerindeki emanetini sahibine iade eder.

Fakat bu hali idrak edemeyen kişilerin elinden her türlü varlıkları isteseler de istemeseler de zorla alınıp, aslına döndürülürler. Ancak bu çok büyük bir hüsran ve süküt-u hayal olur. Allah muhafaza etsin.

Böylece **şey'iyyet**'in kendine ait bir varlıkları olmadıkları anlaşılınca, ortada kalan **Hakk'ın vechinden** başka bir güzellik değildir. İşte bu hüküm de O'nundur.

Hep kitabı Hakk'tır, eşya sandığın,
Ol okur kim, seyr-ü evtan eylemiş

diyen kimse ne güzel söylemiştir.

Eşya sandığın **"Hakk'ın kitabı"**ndan yani vechinden başka bir şey değildir. Ancak bu kitabı okuyup vechini de seyr edebilmek için (vatanları seyr) yani ilahi mertebeleri tahsil ederek yaşamak gerekmektedir.

Bu kısa izahtan sonra daha iyi anlaşılabilmesi için tekrar sıradaki ayetimize gelelim.

(55/26) كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿٢٦﴾

küllü men aleyha fanin
"aleyhaonun/kendisinin üzerine külle men/küllüsü/her kimlik fani/yok olmakta"
" O'nun üzerinde bulunan her "kim" lik fanidir.

Bilindiği gibi burada geçen **"men",** (kim) demektir.

Yukarıda incelediğimiz ayette;

[**“şey”** yani (eşya) helak olacaktır,] deniyordu.

Yani maddi varlıklar yok olacaktır.

Burada ise, [**“kimlikler”** yok olacaktır,] denmektedir.

Eşyayı idrakimizden kaldırdıktan sonra, henüz daha “kimler, kimlikler” hala varlıklarını sürdürmektedirler.

Bir üst mertebeye geçmek için bu eşyanın “kimliklerini, isimlerini, esmalarını” ve daha sonra şuurlu varlıkları da ortadan kaldırmamız gerekecektir.

Burada bir ifadeye daha çok dikkat etmemiz ve iyi incelememiz gerekmektedir.

Vahdet hakikatlerinden ve sırlarından haber veren bu ayette, **“küllü men aleyha”** üzerinde her kimlikten bahsedilmektedir. Acaba neyin üzerinde?...

Tefsirlerde genel olarak (zahiren) **“dünya üzerinde”** diye belirtiliyor ise de aslında, O’nun/”**Hu**”nun üzerinde yani **Allah’ın** üzerinde demektir.

Bütün alemlerde ne varsa, hepsi **“Allah”** esmasından zuhura geldiğinden, bu **zat** esması bütün varlığı çekiyor demektir.

Hal böyle olunca, üzerinde bulunan her **“şey’iyyet”** ve **“men’iyyet”** (kim’lik) zaten asılları Hak olması itibariyle bütün varlıklar **Hakk’ın zuhurundan** başka bir şey değildirler.

Bizim hayalimizden ve şartlanmalarımızdan, sonradan var ettiğimiz **“şey’iyyet”** ve **“men’iyyet”** (kim’lik) ortadan kalkıp da **“fen”** yani “fani” olmakta ve asılları olan Hakk’a dönmektedirler.

İşte böylece **“Allah”** esması bütün esmalara kaynak olduğundan zaten O’nun/”**Hu**”nun üzerindedirler.

Fani olan hayalimizdeki zannî değerlendirmelerimizdir.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[Yani o arz üzerinde bulunan her kim olursa olsun hepsi yok olucudur. Gerek o gemilerdekiler, gerek diğerleri hepsi de o su üzerindeki o yüzen gemiler gibi akıp akıp yokluğa gidecekler ve öleceklerdir.]

(55/27) وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿٢٧﴾

ve yebka vechü rabbike zül celali vel ikrami
ve zül celali vel ikram/celal ve ikram zü/sahibi
rabbinin vechi ebka/baki kalacak
“Celal ve ikram sahibi Rabbinin vechi bakidir.”

İnsanda sonradan oluşan, **“şey’iyyet”** ve **“men”iyyet”** değerleri ortadan kalkınca, baki kalan **“Rabb’inin vechi”**dir.

Nasıl bir Rabb? **“Celal ve ikram sahibi olan Rabb”**indir.

İrfaniyet; bu hakikatlerin özelliklerini, gerçeklerini anlayabilmektir.
Bunları **anlamak** ise **"sırat-ı müstakîm"** ve **"sıratullah"**tır.

"Vecih" kelimesinin hakikati ile ilgili olarak diyebiliriz ki;
"Vecih" burada yüz kelimesinden öte, bütün varlığının külliyetini zerrelerine kadar kapsamaktadır.
İnsan sadece yüzünü çevirerek bir şeye baktığında, bedeni başka bir yöne, yüzü başka bir yöne dönmüş olabilir.
Ancak insan vechini bir yere döndüğünde bütün varlığı ile döner, tümüyle yüzü, göğsü, ayakları, hepsi aynı yöne bakar, tüm cephesiyle yönelir.

Mana aleminde **"Vecih"** bütün ruhaniyetiyle, varlığı demektir.

İşte o sonradan oluşan **"şey'iyyet"** ve **"men"iyyet"** ortadan kalkınca, kalan sadece **"vech-i baki"**dir, iyi anlamaya çalışalım.

Bu ayette bir başka soru daha akla gelebilir: **"Celal ve İkram"** sıfatları burada birlikte zikredildi de niye **"zül Cemal-i vel İkram"** denmedi?

Cemal daha yumuşak bir sıfat olarak bilinir, hoş latif ve tabii bir tecellisi vardır. Bu ayette ise, şiddet ve hiddet ifade eden. **Celal** sıfatı kullanılmıştır.
Çünkü, Cenab-ı Hakk ikramını **Celaliyyetinin** altında gizlemektedir,

İkramıma, yani keremine ulaşmak için, **Celalinden** geçmek, onu tatmak gerekir. Yani şiddetli bir arzu, şiddetli bir iştiyak, şiddetli bir çalışma, şiddetli bir muhabbet, şiddetli bir yorulma da gerekmektedir.

Yoksa **Cemalin** yumuşaklığı ve latifliği ile bu **zatî ikramına** ulaşmak mümkün olamamaktadır. Lütfedilerek ulaşılsa bile değeri bilinemez.

Kur'anı Keriym *Necm Suresi 53. sure 39 - 40. ayette*
﴿٣٩﴾ وَاَنْ لَيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلَّا مَا سَعٰى
ve en leyse lil insani illa ma se'a
ve insan için illa/ancak say ettiği/çalıştığıdır

﴿٤٠﴾ وَاَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرٰى
ve enne sa'yehü sevfe yüra
ve enne/kesin sa'yehü/onun/kendisinin say/çalışması
ilerde/yakında rüyet edecek/görülecektir

"İnsan için çalışmasından başka bir şeyi yoktur, ancak çalışmasının karşılığı vardır."

Çalışarak elde edilenden daha güzel bir şey de yoktur. Eğitimde de böyledir, İnsan çocuğuna merhamet edip bütün işlerini onun yerine yapsa, ileride o çocuk hiçbir şey yapamayacaktır.
Onun için çocuk zorlansa da, sıkılsa da onun iyiliği için merhameti, **Cemal** sıfatını bir yana bırakıp, onu **Celal** sıfatıyla eğitmek, yönlendirmek gerekmektedir.

Ayrıca bunun içinde **İrade** sıfatı da mevcuttur.

Başımıza bir hadise gelir, biz onu **kahır** olarak değerlendiririz. Fakat arkasından **lütuf** zuhur ettiğini görürüz.
Bir başka hadise bize lütuf gibi görünür, fakat onun da arkasından çok kere kahır zuhur ettiğini görmüşüzdür.

Bir şeyin dış yüzüne veya ilk görünüşüne bakıp da bu rahmettir, şu zahmettir deyip ayırmamamız gerekmektedir; sonu mühimdir,

"Rabb"ül alemiyn" Celal sıfatıyla hükmedip arkasından ikramını getirmektedir. Bu bir lütuftur.

Mü'min gece soğukta, sıcakta kalkacak, uykusunu veya işini bırakarak namaz vakti gelince onun hakkını vererek eda edecek; parasının bir kısmım zekat olarak cebinden çıkarıp verecek veya eğlenceyi, gafleti bırakıp gönül alemine dalarak Allah'ı hatırlayıp zikredecektir. Bunlar hep **Celal** sıfatının gereği ve tecellileridir, oldukça zor ve müşküldür.
"Debbağ" (ham deri terbiyecisi) iyi bir deriyi, sevdiği deriyi yerden yere vurur ki; iyice yumuşasın, değer kazansın:
Üzerindeki fazlalıklarını ve yağ zerreciklerim sıyırmadıkça, o deri, değerli güzel bir deri haline gelemez.
İşte insan postu da böyledir. Ne kadar nefs tortularından, yağ masiva parçalarından temizlenirse, o kadar güzelleşir, latiflesin; bunun için de **Celal** tecellisi gerekir ki onun altında ikramı vardır.
Cenab-ı Hakk da kendine çekmeyi dilediği kullarına böyle **Celal** terbiyesiyle ikramını sunar.

Allah lafzı söylendiği zaman, (**celle celalühü**) dendiği bilinen bir gerçektir.

(55/27) وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿٢٧﴾

ve yebka vechü rabbike zül celali vel ikrami
ve zül celali vel ikram/celal ve ikram zü/sahibi
rabbinin vechi ebka/baki kalacak
"Celal ve ikram sahibi Rabbinin vechi bakidir."

Burası **ikinci**, yani **Esma** mertebesidir. Burayı idrak eden kişi **Ef'al** aleminden sıyrılıp. **Esma** aleminden çıkıp, idrakinde daha latif bir aleme geçer.

Burasını Kur'anı Keriym *Bakara Suresi 2. sure 115. ayet* anlatır ki;
فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ

feeynema tüvellu fesemme vechullahi
"bu halde nereye tevelle/dönerseniz artık Allah'ın vechi semme/oradadır."
"Nereye baksanız Hakk'ın vechi oradadır."

İşte, **"külli şey"in halikün"** eşyanın helak olduğunu idrak eden,
sonra da **"küllü men aleyha fan"** bütün kimliklerin helak ve yok olduklarım müşahede eden kimsenin yolu buraya ulaşır.

Burada artık kişi nereye yönelse, neye baksa, ancak ve ancak Hakk'ın vechini müşahede etmiş olmaktadır.

Böyle olmakla birlikte **"seyr-i suluk"**ta burası son mertebe değildir. Çünkü bir bakan bir de *bakılan* olduğundan **ikilik** üzere olan bir görüştür. Henüz daha **"vahdet"** "teklik" oluşmamıştır.

Vahdet mertebesine ve idrakine ulaşmak için (ki çok zor bir aşamadır) kişi kendini de ortadan kaldırması gerekmektedir.

Bu yaşantıyı Fahri alem Efendimiz Mi'rac gecesinin sabahı, sahabe-i kiramına
"men reani fekad reel Hak"
"kim ki beni rüyet etti, gördü bu halde gerçekten Hakk'ı rüyet etti/gördü"
"kim ki beni gördü ancak Hakk'ı gördü"
yani ***"bana bakan Hakk'ı görür"*** sözleriyle bu sırrı ifşa etmiştir.

Burada **"ikilik"** yani **"sen"**lik kalkmış sadece **"ilahi ben"**lik kalmıştır.

Burada artık manzaramız, seyrettiğimiz, karşı taraf dediğimiz varlığın hakikati idrak edilmiş. Eşya helak, kimlikler fani olmuş; kişi artık nereye baksa Hakk'ın vechini müşahede eder hale gelmiş, gayr kalmamış, sadece Hak baki kalmıştır.

Rasülüllah (S.A.V) Efendimiz ***"Bana bakan göz"*** demiştir, ***"her gören"*** dememiştir.

Ona bakan sahabenin dışında da bir çok insanlar vardı; kafirler, münafıklar, vs. Bunlar sadece bakıyorlardı onun hakikatini göremiyorlar, ancak o bir ayna olduğundan gafletle bakanlar kendi iç hallerini görmüş olmaktaydılar.

Kim ki beni gördü, yani benim hakikatimi gördü, benim **"Muhammed"** ismi altında Hakk'ın zuhurundan başka bir şey olmadığımı anladı; işte o sadece **Hakk'ı görmüş** oldu.

İşte burası teklik alemidir ve **Vahdaniyyet** hükmüdür.

Birinci basamakta **"eşya"** yok olmakta,
ikinci basamakta **"kim"**likler yok olmaktadır.

Bunun neticesinde varlıkta **"Hakk'ın vechi"**nden başka bir şey görünmemesi

bunun da sonunda, kendinde de Hakk'ın vechini müşahede etmesi ile kişi, bu ve konuyla bağlantılı diğer ayetlerin hakikatin idrak etmiş olmaktadır.

Bütün bu idrak ve yaşantılar ancak **mücahede** ve müşahede ile **"Celal"**den geçmektedir.

Celal sıfatından, celal süzgecinden kişi geçmedikçe, bu hakikatleri idrak etmesi mümkün değildir.

Zaten bu nedenle Cenab-ı Hak ikramını **Cemal** değil **"Celal"** sıfatına bağlamıştır.

Ne zaman **"Allah"** lafzı söylenmiş olsa, karşılığında tabii olarak **celle celalühü** dediğimiz aşikardır.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[Ey muhatap! Rabbinin yüzü ise baki kalır, O celal ve ikram sahibidir. Deki; (vechin) *"O'nun zatından başka her şey helak olacaktır."* (*Kasas 29/88*) ayetinde olduğu gibi, Allah-u Teala'nın **Zat'ı** manasına olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü **"zül celali vel ikram"** sıfatı **"zü"** diye merfu (ötreli) olarak **"vech"** kelimesine sıfat yapılmıştır. Kadi Beydavi **"vechi"** zat ile tefsir etmiştir, ila ahır...**]**

(55/28) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Yedinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de

her **"şey'iyyet"** ve **"men'iyyetin"** aslında kendilerine ait bir varlıklarının olmadığını ve onlarda var olan hakikatin, Hakk'ın vechinden başka bir şey olmadığını, hadi inkar edin bakalım, diye gaflet ehlini ve inkarcıları sert bir şekilde uyarmaktadır.

(55/29) يَسْئَلُهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ
كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ

yes'elühü men fiyssemavati vel ardı
külle yevmin hüve fiy şe'nin
semavat ve arzdaki men/kimseler
yes'elühü/onu/kendisini se'elsual eder/ister
hüve/o külle yevmin/her yevm/gün
fiy şe'n/şen (şan, tavır, ahval, hadise) içinde/hakkında

"Göklerde ve yerde bulunanlar ondan isterler.
O, her gün yeni bir iştedir/şandadır.

Sadece yeryüzündeki varlıklar değil, aynı zamanda semavattaki varlıklara da hitap edilmektedir.

Deniyor ki; Sizin dünyanıza benzer gök yüzünde, semada, uzayda da yerler vardır ki, onların da üzerinde şuurlu varlıklar vardır. Ve bunların hepsi Cenab-ı Hak'tan ihtiyaçları olan istihkaklarını talep etmektedirler.

Abdullah İbni Abbas (r.a)'a sormuşlar:
"Ey Abdullah, gök yüzünde bizim gibi insanlar var mı?"
O da cevaben:
"Evet orada da İbni Abbas'lar vardır" demiştir.

Tebareke-i Şerifede mealen:
"Siz bunların boşuna mı halk edildiğini zannediyorsunuz? Başınızı çevirip tekrar tekrar bakın; orada bir yarık, bir çatlak veya uygunsuzluk görecekmisiniz!" diye uyarmaktadır.

Kendimizi uzayda tek ve yalnız zannetmemiz çok yanlış olurdu. Bu varlık alemlerinde, bizler çok şerefli varlıklarız ki, bizleri muhatap alıp bize hitap edilmektedir.

Bize **halife** rütbesi verilmiş ve bizim cinsimizden, bütün bu alemlere rahmet olan **Habibini** halk etmiştir.

Yeryüzü ve semavatta madenler, nebatlar, hayvanlar, insanlar v.s. varlıklar vardır. Bunların hepsi kendi mertebelerinden, kendi ihtiyaçlarını talep etmektedirler.

Bu talepleri ise kendi zatlarından, özlerinden olmaktadır.

İnsan bu talebini;
zahirinden **zahiri** için;
batınından **batını** için;
özünden, ruhundan ise farkında olmadan **fıtratından** (var oluş hakikati) talep etmekte, yani sual etmektedir.

"Adem" yönüyle Ademliğini,
"Halife" yönüyle halifeliğini,
"İnsan" yönüyle insanlığını,
"Beşer" yönüyle beşeriyetini,
"Nefs" yönüyle de nefsani hakikatlerini talep etmektedir.

Bu talepleri neticesinde kendilerinde zuhura gelen tecelliler ile ilahi zuhurlarını ortaya koymaktadırlar.

Böylece en geniş manada **"Allah"** esmasının zuhuru ortaya gelmektedir. Böylece de ondan en güzel talep sual edilmiş olmaktadır.

(55/29) كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِى شَاْنٍ

külle yevmin hüve fiy şe'nin
"hüve/o külle yevmin/küllü/her yevm/gün
fiy şe'n/şen (şan, tavır, ahval, hadise) içinde/hakkında
"O, her gün yeni bir istedir"

"Fusüsu'l Hikem" adlı eserinde Muhyiddin-i Arabi Hazretleri bu ayet hakkında şöyle demektedir:

"Vücud-u mümkinat, varlıkların suretlerini Hakk'ın zuhurundan var etti. Ve bu zuhur ise Tecelli-i Hak'tır. Tecelli-i Hak'ta başka (gayrı) yoktur. Tekrarı dahi yoktur."

"Vücud-u mümkinat", yani "her an değişimde olan mevcut varlık" Hakk'ın her mertebede, o mertebenin gereği olan faaliyet ve görüntüyü ortaya koymasından ibarettir.

Ve bütün bu varlıklar bir oluşum ve değişim içindedir. Mevsimler, bitkiler, hayvanlar, her an her yerde bir şeyler değişmektedir.

Atomlar dahi sabit değildir. Zaman ölçümüzün temeli olan bir saniyede atomlar dokuz **(9)** milyon küsur defa titreşmektedirler.

Nasıl bir düzen?... Ne muhteşem bir ilahi program!....

Cansız dediğimiz madenleri meydana getiren atomlar dahi akıl almaz bir hızla

hareket etmektedirler. Biz ise bunu göremediğimizden onlara cansız, hareketsiz varlıklar diyoruz.

Dünyayı **canlı** ve **cansız** varlıklar olarak ikiye ayıran tabiatçıya bir arif kişi; ***"eğer taş, toprak, cansız dediğiniz bu dünya cansız ise, insan gibi bir canlıyı nasıl meydana getiriyor?"*** diye sormuştur

İnsan kendisi için bir program yapar; bazıları tutar, bazıları tutmaz. Fakat ilahi program, altı (**6**) milyar küsur insanı, sayısız galak ve gezegenleri, melekleri, cinleri, hayvanları, madenleri, bildiğimiz ve bilmediğimiz bütün alemlerindeki yaşantıları, kendi zuhurları ve düzeni içinde hiç aksatmadan sonsuz olarak sürdürmektedir.

Her an bir değişimde olduğu halde, o kadar düzenli olan bu değişim hakkında Kur'anı Keriym *Mülk Suresi 67. sure 3. ayette*

﴿٣﴾ اَلَّذِى خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًاؕ
مَا تَرٰى فِى خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفَاوُتٍؕ
فَارْجِعِ الْبَصَرَۙ هَلْ تَرٰى مِنْ فُطُورٍ ﴿﴾

elleziy haleka seb'a semavatın tıbakan
ma tera fiy halkırrahmani min tefavütin
ferci'il basare hel tera min füturin
elleziy/o zat ki seb'a/yedi (7) semavatı tabaka, tabaka halketti
rahman halkiyeti içinde/hakkında
min tefavütin/uygunsuz, aykırı, bozuk, çelişki, düzensiz,
rüyet edemez/göremezsin
artık (haydi) basar/gözü, görmeyi rücü et
hel/..mi era/rüyet ediyor/görüyor musun
min füturin/fütur/çatlak, yarıktan

"***Bakın bakalım gök yüzünde bir uygunsuzluk, bir çatlak görebilecek misiniz?"*** buyuruldu.

Çünkü her an bütün alemde ve varlıklarda değişimde **"şe'nde"** olan bizzat O'dur. Bütün suretler, zuhurlar **"Tecelli-i Hak"**tan başka bir şey değildir. Ve bu **"Tecelli-i Hak"**ta **"baka"** yoktur: Hiçbir şey sabit değildir.

Bir televizyondaki görüntüyü düşünürsek; bir saniyede yirmi iki (22) ayrı görüntü sunulmaktadır. Bunu sunabilmek için binlerce devrenin çalışması, değişmesi gerekir ki; biz bu görüntüleri hareketli olarak seyredebilelim. O ayrı ayrı görüntülerde aksama olsa, sayısı azalsa veya çoğalsa, bütün düzen ve görüntü bozulur.

İşte, alemde saniyede yirmi iki değil, dokuz (9) milyon küsur titreşim, değişim hareketi olmaktadır. Bu suretle biz taşı, taş; toprağı, toprak olarak görüyoruz.

Bu alem ekranında Hakk'ın zuhurları devamlı olarak oyun sahnesinde oynamaktadırlar. Bu ayet-i kerime bize bunları anlatmaktadır.

“Tecelli-i Hak”ta **“baka”** olmadığı gibi tekrarı dahi yoktur. Aynı tecelliyi iki defa tekrarlamaz, bir varlığa iki defa aynı tecelliyi yapmaz. Bunları çok iyi anlamamız gerekmektedir.

Kur’an-ı Kerim, dinimiz bize tüm hakikatleri anlatmaktadır. Tefekkür etmemiz gerekir. Eğer Kur’an’da seçilen muhatap akıl sahipleri bizler isek, yaptığımız ibadetlerimizin sadece zahir ve şekilden ibaret olmadığım bilmemiz gerekmektedir.

Ne yazık ki, İslamı iyi anlayamadığımız için, iyi de anlatamıyoruz. Elimizde istediğimiz kadar büyük hazineler olsun, biz onun küçücük bir parçasını kullandıktan ve fakir yaşadıktan sonra neye yarar.

Kur’an-ı Kerim’i ve içindeki hakikatleri farkında bile olmadan. batılılar bizden daha çok inceleme ve araştırma yapıyorlar. Bu yüzden teknikte doğululardan ilerideler.

Muhyiddin-i Arabi gibi deryaların dalgıçlığını yapan kimselerin sayılarını arttırmamız lazım gelmektedir.

O zat hakkında bir batılı araştırmacı demiş ki:

“İçinizden bir adam, bir derya çıkmış... onu da siz kabul etmemişsiniz”

Neden? Çünkü hakikatleri anlatıyor. Şekilciliğin teferruatından öte, öz ve hakikatleri anlatmaktadır. Bizler kabullenemiyoruz; hakikat ilmini görmek istemiyor, dinimizi birkaç zahiri kuralla sınırlayıp, hareketsiz bir sistem olarak görmek istiyoruz. Belki işimize öyle geliyor Böylece nefsimiz de gaflet ile daha rahat hareket edebiliyor

Ancak yine de; **“O her an yeni bir şe’ndedir.”** Zuhurunun şiddeti kendisine perde olmaktadır.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[*“Göklerde ve yerde bulunanlar O’ndan isterler”*

Gerek sonradan meydana gelmeleri, gerekse aynı hal üzere kalmaları ve diğer halleri itibariyle muhtaç oldukları her dileği O’ndan isterler. Gerek davranışla ve gerek sözle olsun, daima O’ndan ister dururlar. Çünkü kendi kendilerine ve mümkün olan hakikatlerine nazaran var olmaya asla hakları yoktur. Bu yüzden her an O’ndan isterler

“O her gün yeni bir iştedir”

Ya celale veya ikrama bağlı bir iştedir ki; onlara istediklerini vermek de bu cümledendir. Zira Hak Teala üstün hikmetlerine dayalı dileği gereğince her an nicelerini yok eder ve nicelerini var eder, nicelerini de zengin kılar. Bazı halleri giderir, bazılarını getirir,

İbnü Mace, İbnü Hibban ve bazı hadis alimleri Ebu’d-Derda (r.a)’tan rivayet etmişlerdir ki;

Hz Peygamber (S.A.V) şöyle buyurmuştur:

“Günahları affetmek sıkıntıları gidermek ve bir takım insanları yükseltip, bir takımlarını alçaltmak da O’nun şanındandır.” İla ahır....**]**

(55/30) فَبِاَىِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Sekizinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de;

bütün varlıkların O'na muhtaç oldukları, her ne kadar bütün varlıklardan O zuhur ediyor ise de, zuhur ve tecellisini kestiği anda hiçbir varlığın varlığının ortada kalmayacağı aşikar olduğundan, hadi sizdeki tecellilerimi inkar edin bakalım, diye meydan okumaktadır.

Bu alemin devamı yenilenme ile mümkün olduğundan, bu yenilenmeye şiddetle ihtiyaç vardır. Her an yokluğa giden bu alem **"şe'n"**ile tekrar yenilenmektedir. Hadi bunları inkar edin bakalım diye ihtar edilmektedir.

(55/31) سَنَفْرُغُ لَكُمْ اَيُّهَا الثَّقَلَانِ ﴿٣١﴾

"senefrüğu leküm eyyühes sekalani"
leküm/sizin için yakında biz efrag/fariğ/boş kalacağız
eyyühe/o sekalayn/iki ağırlık, siklet
"Ey insan ve cin! Sizin de hesabınız.! ele alacağız,".

Yukarıda bahsedilen ayetlerde;
"göklerde ve yerde olanlar ondan isterler"
ve ***"O her gün yeni bir iştedir"*** ifadeleri içerisinde, insanlar ve cinler de vardır.
Bu ayette insan ve cin gizli olarak **"sakaleyn"** kelimesi ile ifade edilmektedir. Bu ifade **iki ağırlık** demektir.
Bu da **iki** türlüdür.
Birincisi; **insan** ve **cin** topluluğunun ağırlığı,
diğeri ise her **iki** varlıkta da **iki** oluşumun ağırlığıdır.

Bunlardan birisi; kendilerinde bulunan **"nefsî varlıkları",**
diğeri de **"ilahi varlıklarıdır"**

Birinci ağırlıkları; her iki varlığın da bir yönlerinin **"anasır-ı erba'a"**dan dört unsurdan (toprak, su, ateş, hava)
insanda toprak ağırlığı,
cinde ise ateş ağırlığıdır,

ikinci ağırlıkları ise maddi değil, **manevi** sorumluluktur.
Yine **insan**da ilahi nefha **"ve nefahtü"** ve **"Ruh'ul Kudüs"**ün manevi ağırlığı;
cinde ise varlığında **"melekiyyet"** hassası da olduğundan, onun manevi ağırlığını oluşturmaktadır.

Bu iki özelliği bünyelerinde toplayan bu varlıkların hareketleri de iki özelliklerinden birinin tesiri ile zuhura gelmektedir.
Kendilerinden meydana gelen fiiller;
toprak veya **ateş** ağırlıklı ise, **nefislerine**,
ruhi ve **meleki** ise **Rab'larına** bağlanmaktadır.

Ferağ; lügatta, boşalmak demektir. **"Senefrugü leküm"** kelime manası ile ***"sizin için yakında boşalacağız"***dır.

Yani "ey insan ve cin, yakında yani kıyamet hadisesi ile sizlerdeki tecelli ve şe'nlerimi keseceğim, boş olacağım. Bundan sonra ahiretin hesap kitap zamanı

gelecek, işte o zaman dünya günlerinizdeki fiillerinizin nefislerinizden çıkan toprak ve ateş kaynaklı aşağılıklı olanlarının hesabını vereceksiniz, şimdiden dikkat edin,” diye uyarılmaktadırlar.

Ayrıca Hz. Rasülüllah’ın bir adı da **“Rasul-u Sakaleyn”**dir. Yani iki ağırlığın da Rasülüdür.

Çünkü kendi gerçek varlığında **“Hakikat-i Muhammediyye”** onlarda da mevcuttur.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor.

[**“Ferağ”** lügatta boşalmak demektir. Buna göre bir meşguliyetten boşalmak, sonradan bir meşguliyeti gerektirir. Halbuki Allah Teala’yı hiçbir iş diğer bir işten alıkoyamayacağı için, burada özellikle ahiret işleri olan hesap ve cezayı ifade etmek üzere, bu suretle bir benzetme veya kinaye yapılabilir. Yani bu günkü dünya işleri geçecek, bu dünya hayatı ve nimetleri yok olacak, bu mühletler, hoş görüler tükenecek yarın Allah’a dönüşle mücerret sorumluluk, hesap ve ceza için huzura geleceksinizde sırf sizin işinize bakılacak, sizin sorumluluğunuzun gereği yapılacaktır.

Devamla, **“sakalan”** yahut **“sakaleyn”** iki sekal’dir. Bundan sonraki ayette de açıklanacağı üzere **insan** ve **cinnin** bir adıdır.

“Sekal” *yük ve ağırlık* demektir. İla ahır........]

(55/32) فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٢﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Dokuzuncu defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de

insan ve cinlere, nefsani varlıkları ile hareket ettikleri takdirde ceza görecekleri ifade edilmektedir. Hadi devam edin, elinizde ise bundan kurtulun bakalım, diye kendileri ikaz edilmektedir

(55/33) يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ ﴿٣٣﴾

اِنِ اسْتَطَعْتُمْ اَنْ تَنْفُذُوا مِنْ اَقْطَارِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ

فَانْفُذُواؕ لَا تَنْفُذُونَ اِلَّا بِسُلْطَانٍۚ ﴿﴾

ya ma’şerel cinni vel insi

inisteta’tüm en tenfüzu min aktaris semavati vel ardı fenfüzü

la tenfizüne illa bisultanin

ya maşerel cinni vel insi/ ya **el** cin ve **el** ins aşiret/opluluğu

“semavatın ve arzın

katarlarından/kuturlarından(damlamalarından, bölgelerinden)

enfez/ içinden geçmenize

eğer tavea/takat, güç yetirirseniz

artık/haydi enfez/içinden, arasından geçin

illa/ancak, **bisultanin**/sultan/delil, kudret ile (müstesna) enfez/içinden

geçersiniz

"Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin çevresinden geçmeye gücünüz yeterse, geçin gidin. Ama Allah'ın verdiği bir güç olmadan geçemezsiniz"

Yukarıdaki ayette **"sakalan"** diye ifade edilen varlıklar
burada isimleriyle **"ey cin ve insan toplulukları"** diye belirtilmektedirler.

Bunlar şuurlu, kısmen müstakil hareket edebilen mükellef varlıklar olduklarından, hitap sadece onlara olmuş, melek ve hayvan gibi varlıklara bu hitap olmamıştır.

Evvela kısaca cinleri ele alalım. Onlar arzın dışına çıktıkları halde acaba bu hitaba niye muhatap oldular?

Hz. Rasülüllah (S.A.V) Efendimizin doğumundan kısa bir süre sonra

Kur'anı Keriym *Hicr Suresi 15. sure 16-17. ayette* bildirildiği gibi

١٦ وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِى السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ

"ve lekad ce'alna fiyssema'i burucen ve zeyyennaha linnazıriyne"
ve lekad/elbette gerçekten (andolsun)
sema içinde buruc/burçlar cae/kıldık,oluşturduk
ve nazir/nazar edenler için
zeyyennaha/onu/kendisini tezyin ettik (süsledik*)*

١٧ وَحَفِظْنَاهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ

ve hafıznaha min külli şeytanin ræciymin
ve külli/her racim/recm edilmiş, taşlanmış, kovulmuş) şeytandan
hafıznaha/onu/kendisini hafız/muhafaza ettik (koruduk)
"şeytanların göğe çıkması yasaklanmıştı."

Kur'anı Keriym *Bakara Suresi 2. sure 34. ayette*

اِلَّا اِبْلِيسَ اَبٰى

illa ibliyse eba
illa/sadece iblis ebey/dayattı, küçümsedi
"İblis secde etmedi."

Kur'anı Keriym *Bakara Suresi 2. sure 36. ayette*

٣٦ فَاَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا

feezellehümeşşeytanü anha
fe/bu halde şeytan lehüm/onlar için (*ikisini*) anha/ondan/oradan
zele/kaydırdı ayağını, hata/yanlış yaptırdı
"Şeytan ayaklarım kaydırdı."

Kur'anı Keriym *Kehf Suresi 18. sure 50. ayette*

اَلَّآ اِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ

illa ibliyse kane minel cinni

illa/ancak iblis cinden kane/idi

"İblis cinden idi" ifadeleriyle belirtilen iblis , şeytan, cin **"ateş"** yapılı, yaklaşık aynı karakterler taşıyan varlıklar olduklarından, bu ayette hepsinden **"ey cin topluluğu"** diye söz edilmektedir.

Nasıl ki kuşlar havada uçmak suretiyle arzın dışına çıkamazlar, çünkü uçmalarını sağlayan hava tabakası da arza ağlıdır.

Cinler de **ateş** yapılı olduklarından, ateş dahi arza bağlı elduğundan, bireysel ve vasıtasız olarak arz hudutlarının, yer çekiminin dışına çıkamazlar.

Ancak vasıtalı olarak **"ufo, uçan daire"** gibi vasıtalarla gökte bir miktar yükselme kaydetseler de semavatın dışına çıkamazlar.

Cinlerden **"Halife"** de gönderilmediğine göre bu yolla da semavatın dışına çıkamazlar.

İblisin ; secde etmemek, insana yanlış kıyas yaptırmak,

Şeytanın; ayak kaydırmak, vehme düşürmek,

Cinin ; göğsüne vesvese vermek, iç (ruhsal) yönünün dengesini bozmak

gibi faaliyetleri vardır.

İnsanlara gelince; bunların semavatta yükselme kaydetmeleri **"zahir"** ve **"batın"** olmak üzere **iki** türlüdür.

Bu ayete dayanarak bazı tutucu ilim adamları hiçbir zaman **zahiren** arzın dışına çıkılamayacağını beyan ettiler.

Ancak 1969 senesinde dünya aktarından (kutrundan) çıkıp aya ulaşıldı. Bu da insanların çalışması sonunda bu düzeyde **"illa bi sultan"** (*sultan gücüne ulaşmakla*) olmuştur.

Bu yükseliş ise belirli bir yere kadar devam edip gidecek, fakat semavatın dışına çıkılamayacaktır.

Zahir ve **batın** bu aktarların dışına **"sultan gücü ile"** çıkan ilk insan **"İdris"** (a.s), daha sonra da en kemalli bir şekilde **"Hz. Muhammed"** (a. s) olmuştur.

Batini yönüne gelince; buda **üç** yönlüdür.

Biri **beden** aktarından,

diğeri **nefs** aktarından,

üçüncüsü de **ruh** aktarından çıkmaktır

1 - Beden varlığından çıkmak için onu iyi tanımak gerekir.

Bu yolda yapılan ibadetler (namazlar, oruçlar, zikirler, sohbetler, v.s), şuurlu olmak kaydıyla, hep beden dünyasının aktarından çıkmak içindir.

Toprak, su, ateş, hava unsurundan ibaret olan beden dünyamız, gaflette olduğumuz müddetçe bizi kendi içinde hapiste **"siccinde"** tutmaktadır.

Buradan kurtuluşu; **"Süre-i Yusuf"**ta Yusuf (a.s)'ın kuyudan ve hapisten kurtuluş hadisesinde görmekteyiz. Buradakı **"sultan gücü",** bu hali idrak etmektir.

2 - Nefs aktarından çıkmak ise,

"ilahi eğitim" (**"seyr-i sülük"**) neticesinde

"emmare", "levvame", "mülhime",

"mutmeinne", **"radıye"**, **"merdiyye"**,
"safiyye" mertebelerini ve duygusal yaşamı aşmak suretiyle oluşmaktadır.

Az yukarıda belirtilen **"küllü şey'in halikun"** ayetinde belirtilen **"şey'iyyet"** in yani eşyanın hakikatini anlamak suretiyle mümkün olmaktadır.

Bu babta Hz. Mevlana,

"Ne suç, işlemişiz ki bu dünya hapishanesine konmuşuz? Burada bulunmamızın sebeb-i hikmeti <u>*birkaç mahpusu*</u> *bu zindandan (nefs zindanından) kurtarmak içindir,"* diye ifade etmiştir.

İşte **"İnsan-ı Kamil"**den kim bu yardımı almışsa, ona **"sultan gücü"** ulaşmış ve o güçle **"nefs aktar"**ını aşmış olur.

3 - **Ruh** aktarından çıkmak ise,

yine **"ilahi eğitim"** ile **"seyr-i sülük"**a devam etmek ve **"Hazerat-ı Hamse"** (Beş Hazret) mertebesini aşmak suretiyle mümkün olabilmektedir.

Ruh gemisini kapsül yaparak, **semavat** ve **gönül** aleminde seyre çıkarak **"Sidretü'l Münteha"**ya (alemin son sınırına) ulaşır.

Cebrail'in durduğu yerden geçerek kendisinde bulunan **"Hakikat-i Muhammedi"** sayesinde *"yanarsam ben yanarım"* diyerek ilahi hakikate ulaşmış olur.

Burada kendisinde faaliyete geçen **"Allah"** esması, onun alemlerin dışına çıkmasına sebep olan sultan gücüdür.

"Allah" esmasının zuhuru bütün alemlerde geçerli ve alemler üstü de bir özelliği olduğundan, kimde **"Allah"** ismi manen zuhura gelirse, o kimse bu alemlerin kutrundan çıkmış olur.

Böylece **"mi'rac"** hakikatini idrak ederek, hadis-i şerifte bildirilen, *"Benim Allah ile öyle bir anım olur ki, oraya ne bir melek-i mukarreb ne de bir nebi-i mürsel giremez,"* diye ifade edilmiştir.

Meseleye **"Vahdet-i Vücud"** (vücudun birliği) yönüyle baktığımızda; bütün bu alemler Hakk'ın varlığında Hakk'ın vücuduyla mevcud olduklarından, ayrıca başka bir alem de olmadığından, esasen <u>hiçbir şekilde semavat ve arzın dışına çıkma imkanımız</u> yoktur.

Bu çıkış **batini** olarak, <u>beşeri anlayışımızdan</u>, **"şey'iyyet"** ve **"men'iyyet"** imizden çıkmaktır.

Yukarıda belirtilen aşamaları yapamayan kimseler, semavat ve arzın kutrundan çıkamayıp, kendi **"siccin"**inde (hapishanesinde) ebedi olarak yaşarlar. Kendi gerçek hakikatlerini idrak edemezler. **Gurbette** ve **firkatte** kalırlar.

<u>Elmalı'lı Hamdi Yazır</u> bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[Bu emir, muhatapları aciz bırakmak içindir. Fakat çıkamazsınız, bir sultan olmadıkça. Yani bütün o göklerin ve yerin kuvvetlerim mağlup edecek başka bir kuvvet ve saltanat olmadıkça çıkamazsınız. Zaten öyle bir kuvvetiniz de yoktur. Cin ve insan kendilerine **"sekalan"** ismi verilecek kadar itibar ve şöhrete sahip olmakla beraber, bütün şu yer ve gök kuvvetlerinin üstüne çıkacak derecede bir kuvvet ve saltanatı elde etmiş değillerdir. Onun için çıkamazsınız. Daha doğrusu Allahu Teala tarafından bahşedilecek bir kuvvet veya bir emir olmadıkça çıkamazsınız, kaçamazsınız denilmektedir.**]**

(55/34) فَبِاَىِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٤﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Onuncu defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de;
insan ve cinlere, bulundukları hal ve mekandan kendi güçleri ile çıkamayacakları açık olarak bildirilmekte ve **"sultan gücü"**ne talip olmaları tavsiye edilmektedir. Gerçek ilahi kimliklerine ulaşabilmelerinin, sultan gücünü faaliyete geçirmeleri ile mümkün olduğu açık olarak belirtilmekte; bunun ilahi bir eğitim olduğu, kazanılmasının ciddiyetle çalışmaya bağlı olduğu bildirilmektedir.

(55/35)
يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِ ﴿٣٥﴾

"yürselü aleyküma şüvazun min narun ve nühasün
fela tentesırani
"nardan/ateşten şüvaza/alev (şevk, gayreti) ve nühas/alevsiz dumandan
üzerinize irsal edilir/gönderilir
bu halde la tentesırani/savunamaz, destek olamazsın

"Üzerinize ateşten alev ve duman gönderilir, kendinizi savunamazsınız".

Cin ve insan topluluklarının özelliklerinden olan ateş arttıkça, bulunduğu yere zarar vermeye başlar.
Eğer azaltılmazsa, kendini de yakar, yok eder.
Bu ateş dengelenmezse **"nur"**a ulaşılamaz.

Allah'a ulaşmak için varlığımızda mevcut olan **ilahi "nur"** ve **"ruh"**u ortaya çıkarıp güçlendirmek zorundayız. Başka türlü yukarıda bahsedilen yerleri aşmak mümkün olmamaktadır.

İşte kendinde bulunan ilahi hakikatleri zuhura çıkarmaya dönük faaliyetleri gerçekleştiremeyen kimsede, **nefsani** ve bireysel faaliyetler ortaya çıkacağından, bu da **ateş** unsurunu arttırmış olacağından, böylece Hak'tan o nispette uzaklaşmış olacaktır.

"Üzerinize alev ve duman gönderilir."
"Alev", ihtiras;
"duman" ise, perde ve belirsizliktir.

Eğer Hakk'ın belirlediği hayat düzeninin dışında yaşamaya devam edersek, yukarıdaki ayetin hükmü altına girmiş olduğumuzdan üzerimize, yani kalbimizin üzerine dünya ihtirası, perdelenme ve kargaşa gönderilir de bunu döndürmemiz mümkün olmaz. Ancak **"sultan"** (ilahi bir yardım) ile bunlardan savunmak mümkün olabilmektedir.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[Ve bir bakır, yani erimiş bakır yahut bakır gibi kızıl bir duman veya zehirli bir duman ki; hem yakar, hem boğar. Bundan kendinizi savunamaz ve kaçıp gidemezsiniz. Yakalanır ve yakılırsınız.**]**

(55/36) فَبِاَىِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Onbirinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de,
cin ve insan topluluklanna kendilerinde bulunan **"ateş"** özellikleri yönünden hitap edilmekte ve bu hallerine dikkat çekilmektedir.
Eğer hayatlarım tavsiye edildiği şekilde sürdürmezlerse başlarma gelecek akibet evvelden bildirilip, bunun döndürülmesinin de mümkün olmadığı böylece bildirilmiş olmaktadır.

(55/37)
فَاِذَا انْشَقَّتِ السَّمَاۤءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِۚ ﴿٣٧﴾

"feizen şakkatisssemaü fekanet verdeten keddihani
bu halde ki sema şakka/yarılınca/yarılıpta
bu halde/artık tıpkı dihan/yağlı gibi vered/kıpkırmızı gül olduğunda
"Gök yarılıp da erimiş yağ gibi kıpkırmızı bir gül olduğu zaman.

Bu ayette de her ne kadar kıyamet yaklaştığında görülecek bazı hadiselerden bahsediliyor ise de, biz yine kendi hakikatimiz yönünden incelemeğe çalışalım.

"Sema yarıldığında" yani insanın beşeriyetinin hayal seması yarıldığında, içinden dökülen
nefs-i emmare (rengi gök ve kül rengi tonları),
levvame (rengi kızıl) ve
mülhime (rengi yeşil) yağları
aşk ve muhabbet ateşiyle, zikr iştiyakıyla, gönül tavasında kızarmaya başlayıp, evvelki ahlakları buhar olup uçmaya, oradan ayrılmağa başlarlar.
Nihayet yoğunlaşarak geriye kalan öz, **"Hakikat-i Muhammedi gülü"**ne dönüşür. Bu oluşumdan itibaren

Kur'anı Keriym *Fecr Suresi 89. sure 28. ayette*
اِرْجِعِى اِلٰى رَبِّكِ
irci'ıy ila rabbiki
"rabbına değin ircı'/rücu et, dön"
"Rabbına dön" hitabına mazhar olur.

Böylece hakiki ilahi seması, gönül göğü, **"Hakikat-i Muhammedi gülü"** olduğu zaman, renkli beşeriyet yağları dökülmüş ve nefsinin o mertebelerinin kıyameti kopmuş olur.

Kur'anı Keriym *Kıyamet Suresi 75. sure 1-2. ayette*

لَآ اُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيٰمَةِ ﴿١﴾

وَلَآ اُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ﴿٢﴾

la uksimü biyevmil kıyameti
ve la uksimü binnefsil levvameti
la/yok yevmil kıyamet/el kıyamet yevm/gün ile kasem/yemin ederim
ve la/yok nefsil levvameti/levvame nefis ile kasem/yemin ederim

"Kıyamet gününe ve pişmanlık çeken nefse yemin ederim" hakikati de ortaya çıkmış olur.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:
[Şimdi tafsilatım anlayamayacağımız, beyana sığmaz ne dehşetler, ne inkilaplar olacaktır.**]**

(55/38) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

On ikinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de,
insanın varlığında mevcut olan nefis kirlerinin tortu ve yağlannın, belirli çalışmalar sonunda **"Hakikat-i Muhammedi gülü"**ne dönüşmesinin mümkün olduğunu, bunu inkar etmenin mümkün olmadığım belirtmektedir.

(55/39) فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْـَٔلُ عَنْ ذَنْبِهٖٓ اِنْسٌ وَلَا جَآنٌّ ﴿٣٩﴾

feyevmeizin la yüs'elü an zenbihî insün ve la cannün
"bu halde/İşte o yevm/gün ki ne insana ne de cinne
zenbihî/onun/kendisinin günahından sorulmaz
bu halde ki, ne insana ne de cinne zenbihî/onun/kendisinin günahından sorulmayan yevm/gün
"İşte o gün ne insana nede cinne giinahından sorulmaz

İnsanlarda ve cinlerde **özleri** itibariyle değişik mertebeler bulunmaktadır. Görüntüleri yani suretleri sadece dış yönleridir.
Bu yönlerine bakıp mutlak şekliyle karar vermek yanılgılara sebep olabilir. Bu varlıkların iç bünyelerinde **"esma-i ilahiye"**nin terkibi bulunduğundan, **özleri** Hakk'ın Zatından gelmektedir.
İşte bu mertebeleri itibariyle inse ve cinne günahından sorulmaz

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor,

[Yani suçlu olup olmadığının anlaşılması için şuradan buradan sorularak araştırmaya ihtiyaç yoktur. Günahlı ile günahsız karıştırılmaz. Hepsi tespit edilmiştir. Şimdi açıklanacağı gibi suçlular yüzlerinden tanınırlar. Demek ki hesap ve sorumluluk yok değil. Lakin o gün suçlunun şahsım tanımak için soru sorulmaz.]

(55/40) فَبِاَىِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Dikkat edersek buranın **kırkıncı ayet** ve **on üçüncü** ihtar olduğunu görürüz.
Yukarıda da kısaca belirtildiği gibi,
"13" Hz. Peygamberin **şifre** rakamı,
"40" ise **kemal** rakamıdır.

Aynı zamanda **"40"**'ta (13),
"13"te de (40) vardır.

(**40**) ın sıfırını alırsak (40 – 4~~0~~ = **4**) kalır.
"4" ise İslamının **şifre** rakamıdır.
Yani; **"Şeriat", "Tarikat", "Hakikat"** ve **"Marifet"** mertebelerinin ifadesidir.

Bir evvelki (39.uncu) ayete de bu yönden bakarsak;
(3 + 9 = **12**) eder,
bu **"12"** da **"seyri sülük"**un <u>kemalatıdır</u>.

"40"ın, **"13"**ün, **"12"**nin <u>kemalatları</u> ve <u>hakikatleri</u> burada tamamlandığından, hadi bakalım bu oluşumları da gücünüz yeterse yalanlayın, diye ihtar edilmektedir.

(55/41) يُعْرَفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيمٰيهُمْ ﴿٤١﴾
فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصٖى وَالْاَقْدَامِ ﴿﴾

yuğrafü'l mücrimune bisiymahüm
feyu'hazü binnevasıy vel akdami
Yuğraful mücrimüne bisîmahüm fe yü'hazu binnevasî vel ckdam.
sima/çehreleri, eserleri ile mücrimler tarif olunur/tanınır
bu halde nevasi/alnları ve akam/ayakları ile ehaze/yakalanır, tutulur

"Suçlular simalarından tanınır, alınlarından ve ayaklarından tutulur."
Yaşandığı sürece yapılan fiillerin tatbiki insanın iç ve dış dünyasında yansımaları olacaktır. **Said**, said olarak; **şaki**, şaki olarak sürdürdüğü hayat akışının sonunda bu fiillerinin muhasebesi yapılacaktır.
Ahirette mahşer günü, dünyada yapılan fiiller birer siluet ve varlıklar olarak karşımıza çıkacak, ayrıca kendi varlıklarımızın da görüntüsü değişecektir. Bilhassa yüz

hatlarımız fiillerimiz istikametinde, o karakterde görünecektir. İşte bu belirgin görüntülerden, günahkarlar yüzlerinden hemen tanınacaktır.

İnsan **iki** yönünden hareket alır.
Biri **başından, aklından** yani üst tarafından;
diğeri ise **ayaklarından, duygularından** yani alt tarafındandır.

Bazı insanların **aklı**, duygularına hakim, yani üst mertebesi alt mertebelerine hakimdir. Bunların akibetleri **"said"**liktir.

Diğeri ise alt tarafı **beşeriyeti**, nefs-i emmaresi ve gafletinden dolayı, **duyguları** aklına hakimdir. Bunların akibetleri ise **"şaki"**liktir.
İşte bunlar alınlarından ve ayaklarından tutulurlar. Çünkü onları suça iten bu iki azalarıdır (ayakları ve şuursuz başları)

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor
"Suçlular yüzleriyle tanınırlar da bu sebeple perçemleriyle ayaklarından tutulurlar. Daha Türkçesi yaka paça yakalanırlar."

(55/42) فَبِاَىِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٢﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

On dördüncü defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de,
insanın iki hareket kaynağına da dikkat çekilerek onların en iyi bir şekilde kullanılması ve neticede kendi kendinin felaketini hazırlamaması gerektiği, şiddetle ifade edilmektedir.

(55/43) هٰذِهٖ جَهَنَّمُ الَّتٖى يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿٤٣﴾

hazihî cehennemülletiy yükezzibü bihel mücrimune
hazihi/ İşte bu cehennem ki
mücrimler bihe/onun ile kezzib/tekzib yalanlıyordu
İşte bu, o cehennemdir ki, bunu o günâhkârlar tekzîb ederler
"İşte bu, suçluların yalanladığı cehennemdir."

Mücrimlere, *"inkar ettiğiniz cehennem işte budur,"* diye **yakıyınen** gösterilir.
Günahkarların inkar ettikleri: *"cehennem yoktur, ben ahirete inanmam"* gibi sözleri sarf edenlere akıbetleri gösterilmektedir.
Cehennem **iki** türlüdür.
Biri **zahirî cehennem**: Yukarıda ifade edilen, insanın içine girdiği dışardan yakan cehennem;
diğeri ise **batınî cehennem**: Kişinin içinde olan nefs-i emmarenin içerden yakan ihtiras ateşidir.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor;

[İşte bu cehennem ki; suçlular onu yalanlıyor ve yalan olduğnın söylüyorlardı.]

(55/44) يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ اٰنٍۚ ﴿٤٤﴾

yetufune beyneha ve beyne hamiymin anin
beyneha/onun/kendisi arasında
ve beyne hamiymin anin/olgunlaşmış hamim/kaynar su arasında
tavaf eder/dolaşırlar
O cehennemin arasiyle son derece sıcak bir su arasında dolaşacaklardır
"Onunla kaynar su arasında dolaşırlar.

Cehenneme yeni girilmiş, fakat daha henüz ateşe atılmamışlardır.
Günahkarlara karşılarında cehennemin ateşi ve harareti; buraya gireceksiniz denir ve kaynar sular gösterilip bundan da içeceksiniz denir.
Bunların ikisi arasında gider gelirler fakat fayda elde edemezler.

Diğer yönden kişinin kendi içinde bulunan nefs-i emmare ve tabiat çukurunda yanan ihtiras ateşi ve cehlinden kaynaklanan kaynar suya dönüşen yanlış bilgileri arasında gelir giderler, fakat fayda elde edemezler.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında şöyle diyor:
[Dönüp dolaşıyorlar onunla ve cehennem ateşi ile kızgın bir hamîm arasında."
Hamîm: Sıcak su; **an:** son derece kızgın, demektir.]

(55/45) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

On beşinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de,
insanın iki hararet kaynağına dikkat çekilerek, bunların şiddetli hararetlerinin iyi kullanılmak yoluyla mutedil ısıya dönüştürülmesi gereği vurgulanmaktadır.
Nefs-i emmare ve ihtiras ateşinin, yanlış bilgi yüzünden başımızdan aşağı dökülen kaynar suların bizi yakmaması ve pişmanlıkla bunların arasında gidip gelmemiz için böyle ikaz edilmekteyiz.

(55/46) وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّه۪ جَنَّتَانِۚ ﴿٤٦﴾

ve limen hafe mekame rabbihî cennetani
ve rabbihî/kendisinin rabbinin makamına korkan kimse için iki cennet var
"Rabbınızın makamından korkan kimselere iki cennet vardır.

Otuzbirinci ayetten sonra, buraya kadar gelen ayetlerde cehennemden, cehennemin ve suçluların halinden bahsederken,
bu ayetten itibaren de cennetten, cennetin ve iman ehlinin halinden bahsetmektedir.

“re’sül hikmeti mehafetullah.
“Hikmetin başı Allah korkusudur.”
Hadisi bizlere bu ayetin izahında yardımcı olmaktadır.

Daha yukarılarda da bahsedilen **“men”** yani **“kim”**likten burada da bahsedilmekte; düşünen varlıklara hitap edilmektedir.

Yine yukarılarda iki deryadan, **“abdiyyet”** ve **“Rububiyyet”** deryalarından bahsedilmişti.

İşte bu deryalar aynı zamanda birer **makamdır.**
“Makam-ı abdiyyet”ten **“makam-ı Rububiyyet”**e yükselen kimse, bu makamda yaşamını sürdürmeye ve daha geniş manada buraları idrak etmeğe çalışır.

“men arefe nefsehu fekad arefe rabbehu”
“Kim ki kendi nefsine arif oldu, bu halde gerçekten kendisi Rabbine arifdir”
“Kim ki nefsine arif oldu, ancak o Rabbine arif oldu.”

Yani, *“nefsini bilen Rabbını bilir,”* hadisi de; bu konuyu oldukça açmaktadır.

Nefsinde, yani kendi varlığında Hakk’ın varlığını müşahede ederek yaşamına devam eden kimse, bu makamdan tekrar **“abdiyyet”**ine, yani bireysel nefsî varlığına düşmekten korkarsa ona **iki** cennet vaad edilmektedir.

“Rububiyyet” makamına ulaşmak için **“Hikmet”** gerekmektedir.

“Kime hikmet verilmişse, onu büyük hayır verilmiştir” beyan-ı ilahisi bu mertebeye ışık tutmakta,
hikmete ulaşılabilmesi için de
“Re’sül hikmeti mehafetullah”
“Hikmetin başı Allah korkusudur” hadisinde belirtilen gerçeği idrak edip yaşamak gerekmektedir.

Yukarıda belirtilen **iki korku**, Allah’a yani **“Zat-ı İlahi”**ye giden yolda çok mühim **iki** mertebedir. Korku **iki** türlüdür.
Biri nefsine, menfaatlerine, beşeri varlığına zarar gelmesinden korkmak.
Diğeri ise Rabb’ına karşı nezaketsiz olup, ilahi varlığından nefsi benliğine, beşeriyetine düşmekten korkmaktır.
Kim ki **“Mertebe-i Rububiyet”**te makam tutar, burayı idrak ederek yaşamını sürdürmeye çalışır ve buradan düşmekten korkarsa,
Ona dünyada iken huzur cenneti,
ahirette de ahiret cenneti verilir.
Bir yönüyle **iki** cennet budur.

Diğer yönüyle ise;
ahirette o yerin gereği fiziksel, bedensel bir cennet,
diğeri ise, Alah’ın Zat’ından kendisine lutfedilen ruhsal zatî idrak, gönül ve irfan cennetidir

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor;
[Makam kelimesi, kinaye yoluyla **“Rabbinden korkan”** manasında da

yorumlanabilir. Korkudan kasıt yalnız yürek çarpıntısı değil; küfür ve nankörlükten sakınıp iman ve şükür ile itaat için saygı ve hürmet göstermek demektir. Kısacası Rububiyyet sıfatını taşıyan, **“zül celali vel ikram”** sahibi Rabbinin celalinden korkan, yahut kıyamet günü O’nun celali karşısına dikileceği makamını sayıp da korkan kimseler için de **“iki cennet vardır”** ki;

biri **cismanî**, biri **ruhanî** cennet,

yahut biri **“adn”**, biri **“naim”** cenneti

veya biri **“daru’l islam”**, biri **“daru’s-selam”** gibi manalara gelebilirler. Zikredilen iki cennet için daha başka anlamlar da söylenmiş ise de kıyamet halleri görülmeden bunların tafsilatı bilinemeyeceğinden, daha fazla izaha girmek doğru olmasa gerektir.........**]**

(55/47) فَبِاَىِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٧﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

On altıncı defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de;

iki cennetten haber verilmektedir. Eğer gücünüz yeterse, iman ve muhabbet ehline vaad edilen bu iki cennetin varlığını hadi inkar edin bakalım, diye açık olarak bildirilmektedir.

(55/48) ذَوَاتَٓا اَفْنَانٍۚ ﴿٤٨﴾

zevata efnanin

zevat/sahibi, içereni, ehli, (ikisinin**)**

efna/değişik halde, farklı, nevi, çeşit, tür

“îkisinin de çeşitli ağaçları, meyveleri vardır.

Beden ve **ruh** insanın iki yönüdür. Ahirette kişiye gideceği yerde yaşayabilmesi için o yerin malzemesinden bir beden verilecektir.

İşte bu bedenin ihtiyacını karşılayacak tabiiki yaşaması için çeşitli ağaçlar ve meyveler olacaktır. Bedenin ihtiyacının her yönde karşılanması ve hiçbir şeye ihtiyacı olmaması, onun fiziksel ve bedensel cennetidir.

Diğeri ise ruh ve gönül cennetinin çeşitli ağaçları ve meyveleridir. Bunlar ise, **“Zat-ı İlahiye”**den kişinin gönül alemine uzanan çeşitli **marifetullah** bilgileridir.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[Bu cennetlerin ikisi de **efnan** sahipleri **“zevata, zat’a”** gibi, zatın tesniyesidir.

Zira **“sahibe”** manasına **“zatın”** aslı **“zevat”** olup, tekil ile çoğulunu ayırmak için **“vav”** hazfedilmiştir.

“Efnan”, “fen” yahut “fenen”in çoğuludur.

“Fenn” çeşit demektir.

İlmin çeşidine de örfte **“fen”** ismi verilmektedir.

“Fenen” de; ince ve yumuşak dal ve taze fidan manasınadır.

Yani her birinde türlü türlü bostanlar yahut birçok dallar, bölümler vardır. İkisi de çeşitlidir]

(55/49) فَبِاَىِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

On yedinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de,
iki cennetin ağaç ve meyvelerinden bahsedilmektedir. Bu hakikatleri de inkarı edebilir misiniz, diye adeta nefs-i emmare sahiplerine sert bir şekilde bildirilmektedir.

(55/50) فِيهِمَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِۚ ﴿٥٠﴾

fiyhima aynani tecriyani
fiyhima/onlarda) (ikisinde)
iki (2) ayn/kaynak, göze iki (2) cereyan ediyor/akıyorlar

"İkisinde de akır giden iki kaynak vardır.

Bunlardan biri **"abdiyyet"**
diğeri ise, **"Rububiyyet"** kaynağıdır.

"Abdiyyet" ve **"Rububiyyet"** birer mertebedir.
Bu mertebelerin devamı **beslenmelerine** bağlıdır. İşte bu yüzden o iki kaynak bu mertebelerıı her an taptaze beslemektedir.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:
[Onlarda iki kaynak akar. Birine **"tesnim"** diğerine de **"selsebil"**" denilir.]

(55/51) فَبِاَىِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

On sekizinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de,
iki cennetin **iki** kaynağından beslenen iki mertebenin varlığını inkar edin bakalım inkar edebilecek misiniz, diye tekrar ikaz edilmektedir.

(55/52) فِيهِمَا مِنْ كُلِّ فَاكِهَةٍ زَوْجَانِۚ ﴿٥٢﴾

fiyhima min külli fakihetin zevcani
fiyhima/onlarda) (ikisinde)
küllü/her fakihe/meyva (neşe) iki (2) zevc, çift

"İkisimii de her türlü meyveden çift vardır.

"Zevc", insan varlığının bir yönü,
"zevcani" iki yönüdür. Yani erkek ve kadındır.

Aslında ise, bu iki cins, tek varlıktır. Tek olan insan varlığı, çift yani **"zevcani"** olarak faaliyet göstermektedir.
Erkeğe **"fail",** kadına **"mef'ul"** denmiştir. Yani **etken** - **edilgen** halinde yaşamaktadırlar.

"Tevhid" hakikatinde
erkek yani "Adem" **"akl-ı kül"** olarak,
kadın yani "Havva" ise **"nefs-i kül"** olarak tabir edilmektedir.

Bu ikisinin birliği yeni bir "**bir**"i ortaya getirmektedir.

Meyve beden gıdalarının en mühimlerindendir. Manevi meyveler de ruhaniyetimizin gıdalarındandır.
Her varlık iki cins olduğundan, her meyvede de iki cinsiyet bulunmaktadır. Bir yönüyle **alıcı,** bir yönüyle de **verici**dir.
Yani, verici **"akl-ı kül"** ilmi;
alıcı ise **"nefs-i kül"** ilmidir.

Eğer insan bu dünyada iki yönünü, yani **"abdiyyet"** ve **"ruhaniyet"**ini gereği gibi faaliyete geçirebilmiş ise, o meyvelerden iki yönlü yararlanır.

Bu dünyada kendisine gelmeye başlayan **"ilm-i ilahiye",** gerek **"akl-ı kül"** gerek **"nefs-i kül"** yönünden cennette de devamım sürdüreceği, bu ve benzeri ayetlerle açıklanmış olmaktadır.

Zahir ve **batın,** her yenen meyve ile kişide **"abdiyyet"** ve **"Rububiyyet"** idrak ve açılımları meydana gelir.
Böylece her yenen meyve ile **"hakikat-i ilahiyye"** ilmi daha da çok gelişmiş ve kişi kendini daha iyi tanımış, kendi varlığında **"zevcani"** hakikatini idrak etmiş olur.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:
["**Her meyveden çift çift",** mesela yaşı da vardır, kurusu da; yahut biri dünyada tanınan veya tanınmayan olmak üzere iki sınıf.**]**

(55/53) فَبِاَىِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

On dokuzuncu defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de,
gaflet ehline bu hakikatler açık olarak tebliğ edilmekte ve inkarlarının mümkün olmadığı net olarak ortaya konmaktadır. Gafletten uyanmak için, daha neyi bekledikleri sorulmaktadır.

(55/54) ﴿٥٤﴾ مُتَّكِئِينَ عَلَى فُرُشٍ بَطَائِنُهَا مِنْ اِسْتَبْرَقٍ وَجَنَا الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ ﴿﴾

müttekiiyne ala füruşin betainüha min istebrakın
ve cenæ'l cenneteyni danin
betainüha/onun/kendisinin betain/astarı (ları)
istebrak/kalın ipek kumaştan, atlastan
füruş/fereş/yaygılar üzerine/karşı mütteki/ yaslanıp oturanlar
ve iki cennet cena/mahsul devşirilmesi, meyva toplanması
dena/yakındır, vakti gelmiştir

"Astarları atlastan yataklaru yaslanırlar. İki cennetin de devşirmesi yakındır."

"Betainüha" yani batınları (astarları, iç yüzleri) **"atlastan, ipekten":**
Bilindiği gibi **ipek**, dünya kumaşları içinde gerek üretilişi, gerek dokunuşu, gerek kendine has özellikleri itibariyle en değerli ve latif olanıdır.

"Yataklara yaslanmak", **"tecelli-i ilahi"**de kemalat ve huzurdur.
Onlara yaslananların **"abdiyyet"**leri yani astarları itibariyle ipek gibi **latif** tecellilere;
yatağın aslı itibariyle **"Rububiyyet"** tecellilerine nail olmalarıdır.

"İki cennette de" "meyveler onlara yakındır".
Her **iki** cennette her **iki** tecellinin meyveleri kendilerine çok yakındır; istedikleri zaman ihtiyaç duydukları tecelliyi kullanırlar, fakat hemen yerini yenileri gelir, hiçbir şeyleri eksilmez.
Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:
[Dayanmış oldukları halde **"mefruşat"** yaygı, döşeme takımları ki. kumaşları kalın ipek kumaştandır, artık yüzlerinin güzelliğini Allah bilir. Hem iki cennetin meyvelerinin toplanışı da yakındır. Her iki konumda zahmetsizce alınıverecek derecede yakındır**.]**

(55/55) فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Yirminci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de,
belirtilen özelliklerin inkarlarının mümkün olmadığı açık olarak bildirilmektedir.

(55/56) فِيهِنَّ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ ﴿٥٦﴾
لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَاۤنٌّ

fiyhinne kasıratüttarfi
lem yatmishünne insün kablehüm vela cannün
fiyhinne/onlarda/oralarda
kasıratüttarfi/gözucunu, bakışını kasır/alıkoyanlar, hasretmiş ki (bakışlarını, gözlerini yalnız eşlerine çevirmiş)
kablehüm/onlara önceden ne ins/insan ve ne cin
onlara tamese/hayız görmemiş, cima etmemiş, el sürülmemiş

"Oralarda, gözlerini yalnız eşlerine çevirmiş dilberler var ki; bunlardan önce onlara ne insan ne de cin dokunmuştur".

"Oralarda bakışı kısanlar" ayetin bu bölümünün genel olarak **zahiri** manadaki ifadesi;
"oralarda gözlerini yalnız eşlerine çevirmiş dilberler var ki" şeklindedir.

Biz yavaş yavaş, bize geldiği kadarıyla, **batınını** anlamaya çalışalım.

Cennete girmeden evvel insanlar bir dünya yaşantısı tecrübesinden geçmişlerdir.
Bundan da evvel (yani suretler meydana gelmeden) **"a'yan-ı sabite"** de her varlığın ihtiyacı olan istihkakları özlerinden verilmiştir.

Dünya yaşamlarında insanlar büyük tecellilere mazhar olmuşlar, bunlardan büyük kazançlar ve irfaniyetler elde etmiş, cennete girebilecek temizlik ve safıyete ulaşanlar olmuştur.

İşte bu çalışmalar neticesinde;
erkekler **"akl-ı kül",**
hanımlar **"nefs-i kül"** tecellilerine mazhar olmuşlardır.

"Akl-ı kül"den **"nefs-i küll"**e olan tecelliler en kemalli tecellilerdir.

"Bakışı kısanlar" yani sadece **"akl-ı kül"** cihetinden gelecek tecelliye arzulu olmaları yönünden gözlerini o taraftan ayırmazlar.
Çünkü **"akl-ı kül"** tecellisi, cennetin diğer tecellilerinin hepsinden, daha özeldir ve güzeldir.

O tecelliler ilk defa ve onlara has olduklarından, daha evvel insin ve cinnin onlara dokunmaları da mümkün değildir.
Bunlar **"abdiyyet"** ve **"Rububiyyet"** mertebeleri itibariyle özel tecellillerdir.

Havva"nın Adem'den zuhur ettikten sonra tekrar ona arzulu olması ve Adem'in de kendinden zuhura gelen Havva'ya arzulu olması gibi, bu tecelliler özel tecellilerdir.

Elmalı'lı Hamdi Yazır, bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:
[Burada **"hüma"** denilmeyip **"hünne"** diye çoğul zamirinin zikredilmesi; her iki cennetin, çeşitleriyle bir çok cenneti ihtiva etmiş olduğunu, yahut herkese ikişer cennetten daha fazla verileceğine işaret etmektedir.**]**

"Kasiratuttarf" ifadesi birkaç manada yorumlanacak bir övgü sıfatıdır.
Birincisi: Bakışlarını yalnız kocalarına çeviren, başkalarına bakmayan, sevgili, sadakatli, şefkatli, ve vefalı dilberler, demektir.

İkincisi: Bakanın bakışlarını kendisine çeken, gören bir gözü başkasına bakmak istemeyecek derecede kendisine bağlayan güzeller, anlamındadır.
Nitekim *Müterebbi* şöyle demiştir: **"Bel ki ona gözler dikilir, sanki üzerinde göz bebeklerinden bir kuşak teşekkül eder."**

Üçüncüsü: Süzgün bakışları kendi önlerine çevrilmiş; şuraya buraya bakmayan; edep, haya, vakar ve nezaketiyle seçkin dilber manasına gelir.
Nitekim *İmru'ul Kays* şöyle demiştir: ***"O bakışlarını kendi önüne çevirmiş dilberlerden ki, bir karıncanın bakışı burnunun üstünde dolaşsa rahatsız eder."***

Çokları ilk manayı tercih etmişlerdir.
Bazı haberlerde *Rasülüllah (S.A.V)'in* söz konusu kavrama ***"kocalarından başkasına bakmazlar"*** diye mana verdiği nakledilmiştir.

Âlûsi der ki; "Bazı haberlerde şöyle zikredilir:
"Rabb'ın izzeti hakkı için, ben cennette senden daha güzelini görmüyorum. Beni sana, seni de bana eş yapan Allah'a hamd olsun," der."

"Tams" esasen kanamak demektir. Onun içindir ki, hayız kanına **"tams"** denir. Bu kelime daha sonra **bekaret** halinde birleşmeye isim olmuştur. Ayrıca mutlak cinsi yaklaşım anlamı ifade ettiği de söylenmiştir.
Buna göre ayetin manası şöyle olur:
"Onları kimse kanatmamıştır. Yahut onlara kimse dokunmamıştır; hep bekar kalmışlardır."

(55/57) فَبِاَىِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Yirmi birinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de;
cennet ve cennet nimetlerinin en ileri derecedeki tecellilerini inkar edin bakalım, diye meydan okunmaktadır.

Ey, Allah'ın zati tecellisi için bu dünya meydanına saldığı "halife insan", daha ne kadar bu gaflet halinde uykuda yaşayacaksın ? Artık kendi değerini bil, bul ve doğrul. Cehennem azabından daha derin olacak olan pişmanlık azabı gelmeden, yukarılarda belirtilen ihtarlara kulak ver ve gereğini hemen hiç vakit kaybetmeden yerine getir. Senin için çok hayırlı olacaktır.

(55/58) كَاَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُۚ ﴿٥٨﴾

keennehünnel yakutü vel mercanü

tıpkı/sanki kesin onlar akut ve mercan gibidirler
"Sanki onlar yakut ve mercandırlar."

Daha yukarıda geçmişti: **İki "deniz"**den **"inci"** ve **"mercan"** çıkaranlardan söz ediliyordu.

Bu ayet ile **"incilik"** "ağlama dönemini"n bittiği, sonsuz nimetlere ulaşma döneminin başladığı hal bildirilmektedir.
Yakut topraktan,
mercan deryadan elde edilmektedir.

Yakutun, kırmızı, sarı, beyaz, mavi, yeşil renkleri vardır.
Kişinin (eğitim almadan evvel) **"nefs-i emmaresi"** bu renklerin her türlüsüyle, kaba halleriyle renklenmiştir.
Eğer bu kaba toprak ve tabiat renklerini
evvela renksizliğe,
ondan sonra tekrar latif renklere döndüremezse
"nefs-i emmare" çukurunda kalır. Yeri **Cehennem** olur.

Nefs mücadelesi, mücahede,
riyazat, zikr ve ibadetlerle
"nefsî, bireysel nefsini" "ilahi nefse" döndürebilirse,
ondan sonraki hayatı cennet hayatına dönüşür.

Daha evvelce **toprak** ağırlıklı olan o renkler**, latifliğe, nuraniliğe** dönüşerek, çok şeffaf ve parlak olur.
Bu hal **yakutun** ışıltısına benzetilmiş ve **huriler** şeklinde silüetlendirilmişlerdir.
Bu latif siluetler **"nefs-i küll"**ün **"akl-ı küll"**e olan iştiyakının son derece latif tecellilerle sunulmasıdır.

Yakutun parıltısı, **mercanın** yayılışı gibi, **"akl-ı külle"** yani ademe, yani cennet ademlerine sunulan bu tecelliler, onların varlıklarına yayılarak son derece ilahi ve sonsuz hazlar meydana getireceklerdir. Bu hallere ulaşmanın yolu da buradan geçmektedir.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında yorum yapmamıştır.
Onun yerine İsmail Hakkı Bursevî'nin bu ayet hakkında, (özetle) dcdiklerine bakalım.
[Mercan daha önce açıklanmıştı.
Yakut ise; çok sert, ağır bir taştır. Kırmızı, beyaz, sarı, yeşil ve mavi cinsleri mevcuttur.
Yanma özelliği olmadığından ateş tesir etmez.
Sertliğinden ve **kuruluğundan** dolayı delinmez, eğeler tesir etmez.
Gün geçtikçe güzelliği artar.
Bilhassa **kırmızı** ve **sarısı** çok değerli ve pek nadirdir.
Ayetin manası şöyledir:
"Onlar yanaklarının kırmızılığı hususunda **yakuta**,
derilerinin beyazlığı ve saflığı konusunda **küçük daneli mercana** benzerler. Zira **küçük daneli mercan** büyüklerden daha **beyazdır**."**]**

(55/59) فَبِاَىِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Yirmi ikinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de, belirtilen tecellilerin inkarlarının mümkün olmadığı, elde edilmesinin de ancak bu dünyada iken yapılacak faaliyetler neticesinde mümkün olduğu bildirilmektedir.

(55/60) هَلْ جَزَٓاءُ الْاِحْسَانِ اِلَّا الْاِحْسَانُ ﴿٦٠﴾

hel cezaül ıhsani ille'l ıhsanü
hasen/ihsanın/iyiliğin cezaü/karşılığı
illa/ancak/sadece hasen/ihsan, iyilik değil midir?
" İyiliğin karşılıyı yalnız iyilik değil midir ?"

Çok geniş ve derin manalar ifade eden bu ayet-i kerimeyi yavaş yavaş incelemeye çalışalım.
Evvela **"ceza"** ve **"ihsan"** kelimelerine kısaca bakalım.
"Ceza" kelimesi, genelde bilindiği gibi sadece bir suçun karşılığı değil, her oluşumun karşılığının ifadesi **"ceza"** kelimesiyle belirtilmektedir;
İyiliğin de kötülüğün de karşılığı **"ceza"**dır.

"İhsan" kelimesi de, **iki** yönlü ifadelidir.
Biri genelde kullanılan herhangi maddi bir şeyin karşılıksız verilmesi,
diğeri ise marifetullah yönünden ilmi ilahinin şuhud mertebesinden zati ihsanıdır.
Bu oluşumu biraz açmağa çalışalım.
Burada bahsi geçen ihsan, **"İhsan"** hakikatinin **beş** mertebesinden dördüncü mertebesini ifade etmektedir.

"İhsan" ın **birinci** mertebesi;
"Cibril hadisi" diye de bilinen Yahya bin Ya'mur'dan rivayet edilen hadisle belirtilmiştir. ***(6)** özetle şöyledir:
Bir gün Hz Rasülüllah'ın yanına elbisesi **bembeyaz**; saçları **simsiyah** bir adam gelip önüne oturur ve **"İslam", "iman", "ihsan"** ve **"kıyamet"** olmak üzere **dört** şeyden soru sorar.
Efendimiz bunların hepsini sırasıyla cevapladıktan sonra, yabancı, ***"doğru söyledin"*** diyerek oradan uzaklaşır.
Bunun üzerine Hz. Rasülüllah merak edenlere; ***"bu Cebrail (a.s) idi, size dininizi öğretmeye geldi,"*** diye bildirmiştir. ***(7)**

* **(6)** *Sünen-i Tirmiz Tercüme si. Cilt:4, S: 367, Hadis:2738*
***(7)** *Bu hususta daha geniş bilgi almak isteyenler "İslam fnnıı İhsan ikan" isimli kitabımıza bakabilirler.*

Hz. Rasülüllah'ın gelen yabancıya **"ihsan"** hakkında verdiği cevap;
"en te'budellahe keenneke terâhu feinnehu terake."

"sanki/tıpkı ennekesin/sen, erâhu/onu/kendisini era/rüyet ediyor, görüyormüşsun gibi, Allah'a ibadet etmendir.

bu halde ki einnehu/kesin o/kendisi seni era/rüyet ediyor, görüyor, " şeklindedir.

"Allah'ı sanki gözlerinle görüyormüşsun gibi, Allah'a ibadet etmendir. Sen O'nü gormesen de O seni görüyor, " şeklindedir.

Küçük bir dikkatle baktığımızda, burada bahsedilen **"ihsan"**ın rnarifetullah yönünden gelen ru'yet, yani müşahedeye dayalı **"ihsan"** olduğunu görmekteyiz.

"Sen O'nu gormesen de" sözünün altında **"şimdilik"** ifadesi yatmaktadır.

Ve bu hadis ümmet-i Muhammed'e **"rü'yet"**in yolunu açmaktadır.

Eğer yolu ve sistemi bulunursa, görülen de göreni görebilir.

"İhsan" ın **ikinci** mertebesi;

Rabbımızın Hz. İbrahim'e ve seyr-i sülûk yolunda o mertebeye gelmiş olanlara olan hitabına bakalım.

Kur'anı Keriym *Bakara Suresi 2. sure 131. ayette*

﴿١٣١﴾ اِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ اَسْلِمْ
قَالَ اَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿﴾

iz kale lehü rabbühü eslim
kale eslemtü lirabbil alemiyne
rabbühü/onun/kendisini rabbi lehü/onun için
eslim/tesim/islam ol dediğinde
el alemler rabbi için teslim oldum dedi

"Rabbi ona; "teslim ol" buyurduğunda, "alemlerin Rabbına teslim oldum" demişti.

Buradaki **teslimiyet**, tam bir teslimiyettir, İbrahimiyet mertebesinde ilerlemeye devam eden salik,

Kur'anı Keriym *En'am Suresi 6. sure 79. ayette*

﴿٧٩﴾ اِنّ۪ي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذ۪ي فَطَرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ حَن۪يفًا
وَمَٓا اَنَا مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ

inniy veccehtü vechiye lilleziy fetaressemavati vel arda haniyfen
ve ma ene minel müşrikiyne
inniy/kesin ben semavat ve arzı fetar/fıtrat eden illeziy/o zat için
hanifen/birleyici, muvahhit müslüman olarak
vechimi/yüzümü vecceh/teveccüh ettim, yöneldim
ve müşrik/şirk, ortak koşanlardan ben değilim

"Ben vechimi öyle bir veçhe karşı tuttum (teslim ettim) ki; o vecih, semdvat ve arzı fıtratı üzere halk etmiştir. Ve ben de şirk ehli değilim," diyerek samimiyetle yoluna devam ederken,

Kur'anı Keriym *Bakara Suresi 2. sure 112. ayette*

بَلٰى مَنْ اَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ ﴿١١٢﴾

bela men esleme vechehü lillahi ve hüve muhsinun
bela/evet, bilakis (doğrusu)
vechehü/onun/kendisinin vechi/yüzünü
allah için kim ki teslim eder
ve hüve/o muhsin/ihsan olunan, güzellik sergileyendir
"İyi bilin ki kim vechini Allah'a teslim ederse, ona ihsan olunur,"

hükmüyle Allah'ın **Zati ilmine** mahal olmaya başlar.
Ve devamında **marifetullah** kendisinde çoğalmaya devam eder.
İşte ancak bu kimselerde **"Zat tecellisi"** bulunur.
Ve ancak bunlarla **"Zat mertebesi"**ne ulaşılır.

"İhsan"ın **üçüncü** mertebesi;
Kur'anı Keriym *A'raf Suresi 7. sure 56. ayette*

اِنَّ رَحْمَتَ اللّٰهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ

inne rahmetallahi kariybün minel muhsiniyne
inne/muhakkak/kesin allah rahmeti muhsinlerden karib/yakındır
"Muhakkak ki; Allah'ın rahmeti yakın olarak ancak muhsinlerden gelir." İfadesiyle açık olarak bildirilmektedir.

Allah'ın maddi rahmeti; bu varlık zuhurlarından, her yerden gelmektedir.
Burada bahsedilen genel rahmet değil **"ilahi"** ve **"zati"** müşahede rahmetidir, ki o da ancak en kısa yoldan **muhsin** kişilerin gönüllerinden, **talip** kişilerin gönüllerine akmaktadır.

"Ümmet-i Muhammed"e has olan bu sonsuz lütuf, **"ümmet ı Musa"**ya;
Kur'anı Keriym *A'raf Suresi 7. sure 143. ayette*

لَنْ تَرٰينِى

len teraniy
asla benim era/rüyet edemez, göremezsin
"Sen beni göremezsin" olmuştur.

Çünkü Museviyyet mertebesi **kelîm,**
Muhammediyyet mertebesi ise **müşahede** ve **habib'**liktir

"küntü kenzen mahfiyyen, feahbibtü en u'refe
fehalaktül halka li u'rafe bihi"
"mahfiyyen/gizli kenz/hazine idim
bu halde arif olunmamı/tanınmamı ahbeb/hub/muhabbet ettim/*sevdim*/arzu ettim
bu halde bihi/onun ile (bunu) arif olunma/tanınmaya halk ettim
"Ben gizli bir hazineydim, bilinmekliğimi sevdim ve bana arif olmaları için bu halkı halkettim" hadis-i kudsisiyle belirtilen zuhur halini, bu ümmete has müşahede

ve muhabbet gerçeği içerisinde kemale erdirmiştir. Bu, ihsanların en büyüğüdür.

"İhsan"ın **dördüncü** mertebesi**;** îzahına gayret etmeği çalıştığımız,
(55/60) هَلْ جَزَآءُ الْاِحْسَانِ اِلَّا الْاِحْسَانُ ﴿٦٠﴾
hel cezaül ıhsani illel ıhsanü
hasen/ihsanın/iyiliğin cezaü/karşılığı
illa/ancak/sadece hasen/ihsan, iyilik değil midir?
" İyiliğin karşılıyı yalnız iyilik değil midir ?" ayetinin hakikatidir.

Buraya gelinceye kadar belirli bir olgunluğa ulaşan salik, oluşturduğu irfaniyet ve marifetullah bilgilerini ehli olanları ulaştıracak hale gelmiş olmaktadır.

"İhsan"ı ala ala **muhsin** olan **arif,** bu hakikatleri kabiliyetli olanlara **ihsan** etmeye başlar.

İhsan ettikçe, daha fazlası kendisine ihsan edilir. Böylece ayetin hakikati ortaya çıkıp, yaşantıya geçmiş olur.

"İhsan"ın **beşinci** mertebesi ise;
Kur'anı Keriym *Ankebut Suresi 29. sure 69. ayette*
اِنَّ اللّٰهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ
innallahe leme'al muhsiniyne
"innallahe/kesin/muhakkakki Allah elbette muhsinlere maiyet (ile beraberdir.)"

"Muhakkakki Allah muhsinlerle beraberdir." Ayetinde belirtilen hakikattir. **"İhsan"** hadisiyle başlayan ru'yet ve müşahede yolculuğu, bu ayet ile kemale ermiş ve varlığında Hakk'ın Varlığından başka hiçbir şey olmadığını anlayan ve arif olan kişi, Allah'ın kendiyle kendinde olduğuriu mutlak olarak bilmiş, bildirmiş ve hayatını böylece devam ettirmiş olmaktadır.

Allah **"Muhsin"** ismi ile o mahalden **"Zati"** zuhurunu ortaya getirmektedir. Kısaca izahına çalıştığımız bu hakikatleri Allah (c.c.) arzulularına kısmet etsin.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[*"iyiliğin karşılığı ancak iyiliktir."* Yani güzelliğin karşılığı güzellik; güzel iş yapanın karşılığı güzel sevaptır. Bundan anlaşılıyor ki; Rahman **(55/46)** ayetinde yer alan
وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾
"ve limen hafe mekame rabbihî cennetani"
"havf"'tan (korkmaktan) maksat, güzelce amel etmektir.

Zira **ihsan'da** esas olan, **"Cibril"** hadisinde zikredildiği üzere, *"sana gereken; Allah'ı görüyormuşsun gibi O'na ibadet etmendir. Çünkü sen O'nu görmesen de, O seni görüyordur,"* prensibine uygun hareket etmektir. **]**

Enes (r.a)'tan yapılan rivayette;

Rasülüllah (S.A.V) **"hel cezaül ıhsani ille'l ıhsanü"** ayetini okuyarak, oradakilere:

"Biliyor musunuz rabbiniz ne buyuruyor?" diye sormuş.

Bunun üzerine onlar da,

"Allah ve Rasülü en iyisini bilir" diye cevap vermişler.

Hz. Peygamber (S.A.V) de,
"O, benim kendisine Tevhidi nimet olarak verdiğim, kimsenin mükafatı ancak cennettir, buyuruyor" diye karşılık vermiştir.

(55/61) فَبِاَىِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ١٣

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Yirmi üçüncü defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de
Cenah» ı Hak, kendisinin **Zati** zuhur ve müşahedesini, gerçek rü'yeti **"ihsan"** oluşumu içerisinde açık olarak ifade etmekte ve bunun inkarının mümkün olmadığım bildirmektedir.
Bu alemde *"Allah'tan başka bir şey görmedim"* dersen, doğru söylemiş olursun.
Çünkü, Burasını Kur'anı Keriym *Bakara Suresi 2. sure 115. ayet* anlatır ki;
فَاَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ
feeynema tüvellu fesemme vechullahi
"bu halde nereye tevelle/dönerseniz artık Allah'ın vechi semme/oradadır."
"Nereye baksanız Hakk'ın vechi oradadır." ve benzeri ayetlerde bu oluşum çok açık olarak bildirilmiştir.
ve bu rü'yet **"ümmet-i Muhammed"**e hastır.

Bu alemde *"Allah görülmez"* dersen, sana göre o da doğrudur. Ancak, sen sende olduğun sürece O'nu görmen, bilmen, anlaman mümkün olamaz; ta ki bir **ihsan** ehline ulaşıncaya kadar.
O sende kabiliyet görürse, seni velayet suyuyla yıkayıp bireysel nefs cenabetinden tahir edip, beşeri varlığını **"nesh"** (kaldırmak) suretiyle gerçek hakikatine ulaştırır. Bu da **"ihsan"** hakikatinin olgusudur. O zaman ne eski beşeri varlığını bulabilirsin, ve ne de alemde Hak"tan başka bir şey görebilirsin.

Ariflerden birine *"Allah'ı görmek mümkün mü?"* diye sorduklarında,
- *"görmemek mümkün mü ?"* diye cevap vermiştir.

Ebu Yezid (*El Bistami'de*n rivayet olduğuna göre) şöyle demiştir:
"Rabbımı rüyada gördüm ve *"Sana nasıl varılır?"* diye sordum.
Buyurdu ki: *"Nefsini bırak ve gel"*

İtikatte imamımız *İmam-ı Maturudi* de, *"dünyada iken Allah'ı görmenin mümkün olabileceğin! ifade etmiştir."****(8)**
***(8)** *Allah-u Teala'nm görülebilmesi. Maturidiyye akaidi. S:97*

Rabbınızın size lütfetmiş olduğu bu Zati ihsanları hadi inkar edin bakalım diyerek tekrar dikkatimizi çekip bu dünyaya geliş nedenimizi hatırlatmadadır.

(55/62) وَمِن دُونِهِمَا جَنَّتَانِ ﴿٦٢﴾

ve min dunihima cennetani
ve dunihima/onların (ikisi) dun/ berisi/gayrisinden, başkasından
iki (2) cennet var
"Bu ikisinden başka iki cennet daha vardır.

Bu cennetleri biraz açmaya çalışalım.
İsim belirtilmeden bildirilen bu **dört** cennet, **Tevhid** cennetleridir.

Yukarıda belirtilen **iki** cennet **"Ef'al"** ve **"Esma",**
bu ayette belirtilen **iki** cennet ise **"Sıfat"** ve **"Zat"** cennetleridir.
Bu cennetlerin sakinleri bu mertebelerin velileridir.

Diğer taraftan isimleri verilerek belirtilen **sekiz** cennet daha vardır.
Bu sekiz cennetin yedisi, **yedi nefs** mertebsinde yaşayanlar içindir.
Geriye kalan **bir** cennet ifadesi ise yukarılarda bahsi geçen dört mertebeyi, yani **Zati** cennetleri kapsamaktadır.

Biraz daha açmaya çalışalım.
Yukarıda bahsi geçen **dört** cennet **"Hazerat-ı Hamse"** (Beş Hazret) mertebesinde yaşayanlara ait gerçek Tevhid cennetleridir.

(55/46) وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾

ve limen hafe mekame rabbihî cennetani
Rahman **(55/46)** ayetinde bahsedilen iki cennetten

Birincisi: **"Tevhid-i Ef'al"**de yaşayan **İbrahimiyet** mertebesinin, "meşreb-i İbrahimiyet" velileridir.
"Tevhid-i Ef'al" hakikati üzeredirler.
Tevhid kelimeleri **"la faile illallah"**tır.
Bütün varlıkta **"fail-i mutlak"**ın **Hak** olduğunu **yakıyn** bilgisiyle bilirler ve yaşarlar.
Bu irfaniyetleri onlar için cennetlerini oluşturur.

İkincisi: **"Tevhid-i Esma"**da yaşayan **Museviyet** mertebesinin, "meşreb-i Museviyet" velileridir.
"Tenzih" hakikat-i üzeredirler.
Tevhid kelimeleri **"la mevcüde illallah"**tır.
Bütün varlıkta **mevcut olanın** sadece **Hak** olduğunu **yakıyn** bilgisiyle bilirler ve yaşarlar. Bu irfaniyetleri onlar için cennetlerim oluşturur.

(55/62) وَمِن دُونِهِمَا جَنَّتَانِ ﴿٦٢﴾

ve min dunihima cennetani
ve dunihima/onların (ikisi) dun/ berisi/gayrisinden, başkasından
iki (2) cennet var
"Bu ikisinden başka iki cennet daha vardır.

Burada yani Rahman **(55/62)** ayetinde belirtilen iki cennetten

Birincisi*:* **"Tevhid-i Sıfat"**ta yaşayan **İseviyet** mertebesinin, "meşreb-i İseviyet" velileridir.

"Teşbih" hakikati üzeredirler.

Tevhid kelimeleri **"la mevsüfe illallah"**tır.

Bütün varlıkta **mevcudun** ve **sıfatlarının Hakk'ın** olduğunu ve **kendilerinde de** var olanın Hakk'ın sıfatları olduğunu **yakıyn** bilgisiyle bilirler ve yaşarlar. Bu irfaniyetleri onlar için cennetlerini oluşturur.

İkincisi ise: Cennetlerin en üstünü olan **Zat** cennetidir. **"Tevhid i Zat"**ta yaşayan **Muhammediyet** mertebesinin, "meşreb-i Muhammedi" velileridir.

"Tevhid-i Zat" hakikati üzeredirler.

Tevhid kelimeleri **"la ma'bude illallah"** ile **"la ilahe illallah"**tır.

Bütün varlıkta **var** olanın **Hakk'ın Zatı**ndan başka bir şey olmadığını ve **kendilerinde de** var olan Hakk'ın Zatı olduğunu **yakıyn** bilgisiyle bilirler ve yaşarlar.

Bu zati irfaniyetleri onlar için cennetlerini oluşturur.

Bu iki cennetin bir diğer sakinleri de vardır ki; onlar da **"İnsan-ı Kamil"**lerdir.

Az yukarıda bahsedilen zatlardan farkları, bütün mertebeleri kendi bünyelerinde **cem edip** o hakikatlerle beşeriyet libasına bürünüp **nas** içerisinde **"gizli hazine"** olarak yaşamaları ve taliplilerini alıp kendi geçtikleri yollardan Hakk'a ulaştırmayı çalışmalarıdır.

Bir bakıma yukarıda belirtilen **"ihsan"**ın hakikatim yaşayanlar da bunlardır.

Kelimeleri, **"la ilahe illallah Muhammedürrasülüllah"**tır.

"men reani fekad reel Hak"

"kim ki beni rüyet etti, gördü bu halde gerçekten Hakk'ı rüyet etti/gördü"

"kim ki beni gördü ancak Hakk'ı gördü"

yani *"bana bakan Hakk'ı görür"* ifadesinin zuhur mahalleridirler

Onları tanımak kolay kolay mümkün olmaz. Çünkü belirli bir nişanları yoktur

Böylece cennetlerin **"Tevhid"** ve **"amel"** cennetleri olmak üzere **iki** kısım olduğunu görmekteyiz.

Ayrıca sonra bahsedilen **iki** cennetin önce bahsedilen **iki** cennetten mertebe bakimından üstün olduğunu da böylece bilmekteyiz.

Rabbımızın Kur'anı Keriym *Fecr Suresi 89. sure 29-30. ayette*

فَادْخُلِي فِي عِبَادِي ﴿٢٩﴾

وَادْخُلِي جَنَّتِي ﴿٣٠﴾

fedhuliy fiy 'ibadiy (29) vedhuliy cennetiy (30)

bu halde kullarım içine edhul/duhul et (29)

ve cennetime duhul et (30)

"Benim kullarımın arasına gir ve benim cennetime gir" ifadesiyle, yukarıda belirtilen özelliklerle tanıtılan cennetleri girmemiz istenmektedir.

Bu cennetlerin en yücesi de belirtildiği gibi, "ümmet-i Muhammed"e has, **zat** ve **irfan** cennetleridir.

Bu hakikatlerden gafil olarak yaşamanın verdiği pişmanlığı düşünmek bile

korkunç bir bedbahtlıktır.

Bir irfan ehlinin;
Bu günkü cennet-i irfana dahil olmazsa uşşak,
Yarınki vaad olunan huri gılmanı neylerler.
Sözünü çok iyi düşünmemiz gerekmektedir.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:
İbnü Zeyd'den yapılan rivayete göre;
önceki cennetler, **mukarrebler** (*takva ve kullukta Allah'a yakın olanlar*) için;
bunlar ise, **"ashab-ı yemin"** (*amel defteri sağ eline verilenler*) içindir.

Hasan-ı Basrî'ye göre de;
öncekiler **"sahabi"**ler,
sonrakiler de **"tabiin"** içindir.

Bu iki görüşe göre de **ikinciler** şeref ve mertebe yönünden **öncekilerden** aşağıdadır.
Mamafih bir kısım alimler de sonrakilerin vasıflarının daha üstün olduğunu kabul etmişlerdir. **"Min dünihima",** *"onların daha ilersinde"* " demektir.

(55/63) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Yirmi dördüncü defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de;
Cenab-ı Hak inkar ehline gafletleri yüzünden ne tür nimetlerden mahrum, kaldıklarını açık olarak bildirmekte, bu dünyada az bir çalışma ile nelere kavuşulacağı belirtilmektedir.
"Hakikat-i Muhammedi" üzere bir hayat yaşandığında, onun neticesi olarak Hakk'ın sendeki varlığı zuhura çıkıp, ahirette de **Zati** cennete dahil olunacağını inkar et bakalım, diye dikkat çekilmektedir.

(55/64) مُدْهَامَّتَانِ ﴿٦٤﴾

müdhammetani
"müdhammetan/koyu yeşil, yemyeşil"
"Yemyeşildirler."

Bilindiği gibi **yeşillik**; tazelik ve hayat demektir.
Yemyeşil; yani her tarafı hayat dolu.

İşte diğer cennetler de yaşam kaynağını bu cennetlerden almakta olduğu gibi bu cennet sakinleri de diğer cennet sakinlerine hayat vermektedirler.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

“Müdhammetan” (yemyeşil), **“müdhamme”**nin tesniyesidir.
Nitekim yağız ata **“edhem”** derler. Yağıza yakın tam koyu yeşile de bu isim verilir.

Hatta Tabarani ve İbnü Merdüye’nin rivayetlerine göre, Ebü Eyyub (r.a) demiştir ki;
“Hz. Peygamber (S.A.V)’den **“müdhammetan”** *ayeti hakkında sordum, onun* **“hadravan”** *manasına geldiğini söyledi.”* Demek ki bundan maksat, yeşilliklerin şiddetini beyan etmektir.”

(55/65) فَبِاَىِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Yirmi beşinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de,
Cenab-ı Hak; hadi bakalım bahsettiğimiz bu hakikatleri de inkar edin, bakalım gücünüz buna yetecek mi? Diye bildirmektedir.

(55/66) فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِۚ ﴿٦٦﴾

fiyhima aynani naddahatani
fiyhima/onların içinde (ikisinde)
iki (2) ayn/pınar/göz çifte/iki (2 neddah/fışkıran, püsküren pınarlar
“İkisinde de fışkıran iki kaynak vardır.

Bilindiği gibi her şeyin bir kaynağı vardır.
Bedenlerin içecek kaynağı, yerden çıkan **su** kaynaklarıdır.
Ruhların beslenmeleri için de, manevi kaynaklar vardır.

Burada bahsedilen iki kaynaktan
biri **“Muhammedi Pınarı”** olan **“zem zem”,**
diğeri ise **“Hakikat-i İlahiye”** olan **“Kevser”** pınarıdır.

Birinden **sıfat** tecellileri;
diğerinden **Zat** tecellileri meydana gelmektedir.

Bu cennetlerden diğer cennetlere akarlar.
Ayrıca bu mertebe sahiplerinden, kabiliyeti olan yol ehline akmalarıdır.

Kim beden küplerini bu pınarların altına getirirse, kendileri de o pınarlardan dolarak onları ehillerine **ihsan** ederler.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor.
Onlarda fışkıran çifte pınarlar vardır. Yahut fıskiyeler, şadırvanlar vardır. Ayette geçen **“nadh”** suyun fışkırması ve püskürmesidir.

Böyle fışkıran şadırvanlar daha sanatlı ve cereyanda daha fazla güzelliğe sahip bulundukları için, bazıları bunları **"akan iki pınar"**dan daha övgüye layık ve daha üstün saymışlardır.

(55/67) فَبِاَىِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٧﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Yirmi altıncı defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de,

Cenab-ı Hak gaflet ehline yine aynı sertlikle. Hadi bu iki ilahi kaynakları (pınarları) da inkar edin, bakalım gücünüz ve ilminiz yetecek mi? Diyerek uyarmaya çalışmaktadır. Aslında bu uyarıların hepsi kıymetini bilenler için çok büyük lütuflardır.

(55/68) فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَ رُمَّانٌ ﴿٦٨﴾

fiyhima fakihetün ve nahlün ve rümmanün
fiyhima//hu/onların içinde (ikisinde)
"fakihetün ve nahlün ve rümmanün"
fakihe/meyvalar ve nahl/hurmalar ve rummam/nar (meyva)
"ikisinde de her türlü meyve, hurma ve nar vardır.

Bu cennetlerin her İkisinde de her türlü, her mertebeden müşahede ve tecelli yemişleri vardır. Özellikle de **sıfat** ve **zat** tecellilerini ifade eden **hurma** ve **nar** bulunmaktadır.

Kur'anı Keriym *Yasin Suresi 36. sure 55. ayette* Yasin-i şerifte;

﴿٥٥﴾ اِنَّ اَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِى شُغُلٍ فَاكِهُونَ ﴿﴾

inne ashabel cennetil yevme fiy şüğulün fakihune
inne/kesin, muhakkak yevm/gün ki, ashabel cenneti/cennet ashabı
fakih/yemiş, meyva meşguliyetil/uğraşı içinde/hakkındadırlar
"Doğrusu bu gün cennetlikler meyvelerle, eğlenceyle meşguldürler."
ifadesiyle belirtilen kimseler, **"ef'al cennet"**leri sahipleridir.

Bunlar dünyada bireysel varlıklarıyla ibadet ehli olarak cennet arzusu ile yaşadıklarından, hedefleri Allah'ın **Zatı** değil, **cennet** ehli olmaktır.

Bu arzuları ile çalışmaları sonunda **"ef'al cennet"**lerinin **ehli** olmuşlar, istediklerine kavuşmuşlar, meşguliyetleri meyveler ve eğlenceler olmuştur. Böylece **Zati** tecellilerden mahrum kalmışlardır.

Kur'anı Keriym *Yasin Suresi 36. sure 58. ayette*

﴿٥٨﴾ سَلَامٌ قَوْلاً مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ ﴿﴾

selamün kavlen min rabbin rahıymun
selamün kavlen/kavl/söz olarak selam rahim/pek merhametli Rabbden

"Merhametli olan Rab batından onlara selam vardır." Ayetinde de belirtildiği gibi oranın sakinlerine **"Rububiyet"** mertebesinden zaman zaman merhameten sadece **selam** gelmektedir.

Çünkü onlar Rab'larıyla değil, **meyveler** ve **eğlencelerle** meşguldürler. Dünyada iken cennet nimetlerini talep ettiklerinden kendilerine bunlar verilmiştir.

Kabe-i Muazzama'da bulunduğum sıralarda uzaktan da olsa vakit buldukça insanları tetkik edip aralarında **irfan** ehli olup olmadıklarına bakardım.

Fakat ne yazık ki orada dahi hep gaflet hnlinde olduklarım görerek **"Herkes bir şeyle meşgul, ben seninle meşgulüm"** sözleri dilimden dökülmekteydi.

Bu ayette **iki** tür değişik tecelli görmekteyiz.

<u>Birincisi;</u> **"her türlü meyve"** ifadesiyle belirtilen, **"Zat"** yönünden gelen **"ef'al"** ve **"esma"** <u>tecellilerinin sonsuz zuhur ve güzellikleridir</u>.

<u>İkincisi</u> ise **"hurma"** ve **"nar"** ifadesiyle belirtilen **"sıfat"** ve **"zat"** <u>tecellilerinin bizatihi kendi zuhurlarıdır</u>.

Kur'anı Keriym *Tin Suresi 95. sure 1. ayette*

﴿وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ ﴿١

vettiyni vezzeytuni
ve/andolsun tiyn/incir ve/andolsun zeytin
"İncire ve zeytine yemin olsun." kelam-ı ilahisinde;
zat ve **"sıfat"** <u>ef'al mertebesi itibariyle</u> olan tecellisini ifşa etmektedir.
İncir (<u>vahdette kesret</u>) **zat,**
zeytin (<u>kesrette vahdet</u>) **sıfat** mertebesini bildirmektedir.

Bunlar yaşadığımız bu alemin gereği olan, **beşeriyyet** üzere yaşanan **tevhidin** hakikatlerini bildirmektedirler.

Kısaca bu hatırlatmayı yaptıktan sonra

(55/68) وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ

ve nahlün ve rümmanün"
ve nahl/hurmalar ve rummam/nar (meyva)
hurma ve nar vardır.
"Hurma ve nar vardır" kelam-ı ilahisiyle de **sıfat** ve **zat** mertebelerinin tecellileri ifşa edilmekte, bu cennetlerde belirtilen mertebelerin batıni yönlerinin olduğu bildirilmektedir.

Hurma;

- içinde <u>çekirdeği</u>,
- onun üstünde eti (<u>yenen yeri</u>),
- onun üstünde de <u>ince kabuğu</u> olan,
- <u>sıcak iklimlerde</u> yetişen bir gıda türüdür.

<u>İçindeki çekirdeği</u> **zatı,**
<u>üstü</u> de **sıfatı**dır.

Hurma diye <u>vasıflanarak,</u> kendi yönünden mutlak benzeri oluşumlar içinde, misal yönlü <u>sıfat tecellileri</u> belirtilmektedir.

Bu oluşumlara **"kesrette vahdet"** denmektedir. Ancak, bu hüküm batıni olup bu gün değil, **"sıfat cenneti"**nde yaşanacak olan **"tecelli-i zatî"**dir ve bu dünyada

gerçek tadımı, tanıtımı mümkün değildir.

Yukarıda bahsi geçen **zeytinde** de **"kesrette vahdet"** hükmü vardı.
İkisinin arasında olan fark şudur ki;
zeytin ile belirtilen **"kesrette vahdet"** bu dünyada da olan **"sıfat"** tecellisidir ve **Celal** kaynaklı olduğundan **acılığı** ve **tuzluluğu** vardır.

Fakat **hurma** çok tatlı ve cennet meyvesi olarak belirtildiğinden, sırf **Cemal** tecellisı kapsamında olduğundan, gelecekte yaşanacak mutlak **ilahi saadettir**
Bu manada **hurmanın** çekirdeği yani **zatı** batın;
dışı, eti yani **sıfatı** zahirdir.

Birçok **hurmayı** veya **zeytini** alarak ezdiğimizde hepsinin aynı şey olduğunu görürüz.
İşte bu oluşum ayrı ayrı göründükleri halde sıfatlarının **bir** olması itibariyle hepsi **bir şeydir** ve **"kesrette vahdet"** hükmüyle anılmaktadır.

Rummanün (nar) meyvesine gelince, onun ifadesi **"vahdette kesret"**tir.
Kısaca belirtmeye çalışırsak **"vahdette kesret"** birlikteki çokluk;
"kesrette vahdet" çokluktaki birlik olarak, tasavvufi bir terim olarak kullanılmaktadır.

"Nar" meyvesini ele aldığımızda,
- dışında kırmızı bir kabuk,
- içinde bölük bölük odacıklar
- ve o odacıkların içlerinde nar taneleri,
- onların içlerinde de özlerini, çekirdeklerini görmekteyiz.

Böylece baktığımızda,
nar dıştan **tek**;
içten **çok** görünür. Yani **"vahdette kesret"** oluşumunun ifadesidir.

İncirle olan ayrılığı ise;
- kabuğunun yenmemesi
- ve tanelerinin mutlak belirgin olmasıdır.

İncirin kabuğu ile yenmesi; **"ef'al alemi"**nde olan zat tecellisinin az da olsa perdeli olarak gelmesi
ve içindeki küçücük çekirdeklerin bu alemde bireysel zat tecellisinin küçük oranda tecelli etmesidir.

Nar, aynı zamanda **ateş** demektir.
Ateş ise **celal** tecellisidir.
Celal tecellisi kabuktur. Kabuk açılmadan içine nüfuz edilemez.
Dünyada iken bu kabuğun yani cehennemin aşılması gerekmektedir.
Bu kabuğu yaşadığımız alemde aşamayanlara, ahirette **zat cennetinde** bu meyveler sunulmaz. Kazanç yeri burasıdır.

Bu oluşumun başlangıcı, **"Mertebe-i îbrahimiyet"**te belirtilen **"Nemrud'un ateşi"** içindeki **"gül bahçesi"** cennettir.

Ateş (nar) olan **kabuk** ortadan kalkınca, içindeki öz ve gerçek, nar **taneleri** kalır ki;

bunlar da çok belirgin Allah muhabbetine mensup **"İnsan-ı Kamil"**lerdir ve tümüyle **cemal** tecellisidir ve **perdesiz** olarak zuhur etmektedir.

Bu oluşumlara daha bir başka irfaniyet gözüyle bakıldığında insan daha değişik hayretler içinde kalmaktadır.

"Vücud-u mümkinat, onların suretleriyle Hakk'ın zuhurundan ibarettir" denmiştir.

Yani imkan aleminde (bu alemde) var olan bu vücud, bu varlıklar, hangi şey nerede meydana getirilecekse orada meydana gelen, Hakk'ın **zahir** ismiyle zuhurundan başka bir şey değildir.

Cenab-ı Hak bu varlıklarda **"ef'al"**, **"esma"**, **"sıfat"** tecellilerini sürdürmektedir.

İnsanda da **zati** Tecellilerini zuhura getirmektedir.

Hurma ve nar dediğimiz şeyler,
zahirde yenecek maddeler olduğu halde
batında Hakk'ın **insan** mertebesinden kendini bu ifadelerle ifşa etmesidir.

Kendi başına herhangi bir şeyin var olması mümkün değildir. Hakk'ın her mertebede o mertebenin itibarı ile zuhuru vardır.

"İncir"de, **"zeytin"**de, **"hurma"**da ve **"nar"**da gördüğümüz **zahiri** ve **batıni** özelliklerinin hepsi Hakk'ın o mertebelerdeki zuhurundan başka bir şey değildir.

Demek ki; bir şeyin sırrını ortaya çıkarmak için dışındaki kabuğu kesmek, kırmak, açmak gerekmektedir.

Vahdet ilmini anlamak için **kesret** alemini iyi bilmemiz lazım gelmektedir. Bunun ifadesi **"hurma"**dır.

"Hurma" kesretten başlamaktır. Teker teker yendikten sonra, kişinin bünyesindeki **"bir"**i (**vahdeti**) oluşturmasıdır.

"Nar"da ise, önce **vahdet**, içini açınca **kesret** vardır. Fakat o kesret evvelki hayali kesret değil, vahdetten sonra gelen vahdetteki kesrettir ki; kamil insanlarda zuhura gelen bir oluşumdur.

Bunu idrak etmek için meseleler birer birer analiz edilerek, tek tek gördüğümüz şeylerin aslında bir bütünün parçaları olduğunu anlayarak, oradan da **tekliğe, birliğe** gitmek mümkün olmaktadır.

İnsan böylece **halkta Hakk'ı** müşahede eder,
sonra da **Hakk'ta halkı** görür.

Yavaş yavaş o tek tek, tane tane çekirdekleri, o kimlikleri kendi bünyesinde yok ederek, **hazmederek**;
yani kesretten **vahdete,**
vahdetten sonra da yine **kesrete** iner, ama inmesi *vahdet* hükmüyle birlikte yaşamak suretiyledir.
Eski zannında olan kesret haliyle değildir.

Beden, dış haline göre bir **kesret** görünümündedir. Oysa iç alemi bir

bütündür.

Tabiiki bu iç ve dış alemlerin kendine göre hukuku vardır, bir birinden ayrıdır.

Dış alemiyle insan **kesrette** yaşayacak, fakat halk olarak daima **Hakk'ı** müşahede edecek,

yani dışı **halkla;** içi **Hak** ile olacaktır.

İşte **vahdette kesret** ve **kesrette vahdet** hükmüyle kişi bu irfaniyetle hayatını sürdürebilirse, **ihsan** ehli **"insan-ı kamil"**lerden olmuş olur.

İnsan-ı kamil kah içte **"nar"** tanesi gibi **berrak**,
dışta **vahdet** halinde;

kah **hurma** gibi dışta **kesrette** çok tatlı,
içte ise, **vahdet** halinde yaşamını sürdürür.

"Fenafillah" ve **"bakabillah"** hükümleridir.

Cenab-ı Hak Meryem'e; İsa'ya hamile olduğunda, **hurma** ağacının altına gidip dallarından da hurma yemesini söylemiştir.

Hurma İseviyet,
nar Muhammediyyet meyvesidir.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor:

[Bu kelimelerdeki tenvin, onları benzeri görülmedik derecede **"nekreleştirerek"** (bilinmez yaparak) üstün kılmaktadır.

"Fakihe"den sonra özellikle **"nahl"** ile **"rumman"** zikri de *En'am suresinde* geçtiği üzere bunların yemiş olmaktan başka, yemek ve ihtiyaç olmak gibi bir özelliklerinin bulunmasındandır. Hele çekirdeksiz nar bilhassa zikre şayandır. **]**

(55/69) فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٩﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Yirmi yedinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de,

Cenab-ı Hak inkar ehline **"Hurma"** ve **"nar"**ın hakikatlerini de inkar edin, bakalım buna gücünüz yetecek mi?" diye hatırlatmaktadır.

Biz de bu ihtarlara dikkat ederek, kulak tıkamayalım. Bu günden gereğini yuparak bahsedilen hakikatlere vakti geldiğinde ulaşarak saadet ehlinden olalım.

(55/70) فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ ﴿٧٠﴾

fiyhinne hayratün nisanün
fiyhinne/onların içinde/hakkında (ikisinde)
"hayratün hısanün"
hayrat/allah rızası için yapılan iyilikler, haseneler
hısan/güzel, münasib kadınlar
"İçlerinde iyi huylu, güzel yüzlü kadınlar vardır.

Her ne kadar ayette kadından bahsedilmiyorsa da **hayratün** (hayırlılar), **hisanün** (güzeller) ifadesiyle şöyle anlaşılması mümkün olabilmektedir:

Her şeyde olduğu gibi hayırda da mertebeler vardır.

Fiilî hayırlardan başka bir de manevi hayırlar vardır.

Bunların en üstünü de, **idrak** mertebesinde olan hayırlardır.

Kadın dünyada iken kendi hakikatini irfaniyeti ile idrak edebilmişse, bu hayırların en güzelidir. Bunun üstünde hayır tasavvur edilemediği gibi, daha üstün bir mükafat da düşünülemez. Böyle yaşayanların güzellikleri de tartışılamaz.

Dünyada irfaniyet üzere yaşayan bir saliha hanımın **sıfat** ve **zat** cennetine dahil olması çok büyük bir olaydır. Nasıl ki dünyamıza (marslı, uzaylı gibi) yabancı varlıklar geldiğinde, heyecan ve merakla onları izleyeceğimiz şüphesiz ise, sonsuz fezada dolaşan milyarlarca gezegenden bir tanesi olan, içinde halifetullah yaşayan ve onun diğer cinsinden bir varlığın bu cennetlere dahil olması çok büyük bir olaydır.

Bu cennetlerin görevli sakinleri, dünya nimetlerine iltifat etmeyip nefisleriyle mücadele ederek, büyük savaşı kazanarak buralara dahil olan hanımları çok büyük bir merak ve heyecan içinde izleyecekler ve bunlardaki güzellikleri hiçbir cennet sakinindc göremeyeceklerdir. Çünkü bu güzellik ve güzel huyluluğu dünyade kazanarak oraya getirmişler, burada sonsuz değer kazanmışlardır

Meseleye diğer bir yönüyle baktığımızda, kadının bu dünyada **"nefs-i kül"** mertebesinin en kemalli zuhuru olduğunu görmekteyiz.

Bu zuhur mahalli müthiş bir dünya tecrübesi de geçirdiğinde. ahirette de daha kemalli bir **"nefs-i küll"**ün zuhuru olup, onun sonsuz güzelliklerim taşıyarak **"akl-ı kül"**e yani **"rical"**e (er'e) ayna ve tecelli yeri olacaktır.

Bu oluşumlar da ancak **sıfat** ve **zat** mertebesinin cennetlerinde yaşanabilecektir.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor.

Yani şurada burada dolaşan değil; evlerinin işleriyle meşgul namuslu, beyaz tenli, kara gözlü seçkin dilberler bulunmaktadı

(55/71) فَبِاَىِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız. ?

Yirmi sekizinci defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de

Cenab-ı Hak inkar ehline; yukarıda bahsedilen hakikatleri de inkar edin, bakalım buna gücünüz yetecek mi? diye hatırlatmaktadır.

(55/72) حُورٌ مَقْصُورَاتٌ فِى الْخِيَامِ ﴿٧٢﴾

hurün maksuratün fiyl hıyami
huri/gözlerinin akı karasından çok olan cennet kızları
maksurat/tutulmuş, alıkonulmuş
fiyl hıyami/ hıyam/hıyam/çadırlar içinde/hakkında
"Çadırlar içerisinde gözlerini yalnız kocalarına çevirmiş huriler vardır.

Belirtilen cennetlerde birçok nimetlerin olduğu bildirilmişti.
Bunların en değerlileri ise az yukarıda belirtilen **"hayratün hisan"** ve bu ayette belirtilen **"Hûrün maksûratün"**lerdir.

Bunlar dünyadan cennete gidenler değil, cennette meydana gelen "huriler" suretinde tecelli-i **"sıfat"** ve **"zatın" "nefs-i kül"** yönlü görüntüleridir.

Bu dünyada **"ve ala ibadillahissalihîn"** zümresinden olup, **ayrıca "Hakikat-i Muhammedi"** irfaniyetiyle yaşayarak, hayatlarım bu anlayış ve muhabbetle sona erdirmiş olanların yapmış oldukları her fiil, bir **kemal** halinde oluşmaktadır.
Bu fiillerin bir **"maddi"**, bir de (latif) **"manevi"** oluşumları vardır.
Latif olanlarını bu gün görmemiz mümkün değildir, İşte batında gizli kalan bu manevi oluşumlar, cennette ehillerine **latif huriler** şeklinde siluet bulacaklar ve meydana gelmelerine sebeb olan fiil sahiplerine (sunulmak) **"iade edilmek"** için gözlerini onlardan ayıramayacaklardır. Çünkü varlık sebepleri o fiil ve irfan sahipleridir.

En büyük nimet ve ünsiyet eşlerin birbirleriyle muhabbet halinde buluşmaları, oluşmalarıdır.
İnsan her şeyden zevk ve muhabbet alabilir. Fakat kendi cinsiyle olan münasebetleri hiçbir şeyle kıyas edilemez. En üst birliktelik budur.
İşte bu sebeple, insanın amel-i saliha, muhabbet ve irfaniyeti ile meydana getirdiği silüetlerin en üstün olanı kemallisi kendisi ile **ünsiyet** edebilecek şekil ve surette olmasıdır.
Bunlara da cennette **(حُورِى)** **"huri"** ismi verilmektedir. Meyvelerden, gölgelerden, kebaplardan çok daha değerlidirler.

"Hu"; bilindiği gibi, (hüviyet) **"O "** demektir.
"R"; Rahmaniyet,
"İ" ; insan demektir.
Hal böyle olunca,
"Huri"; kendisinin meydana gelmesine sebep olanın hüviyetine **"Hu"**ya (**O**)na bağlı olarak, **Rahmaniyet** mertebesi itibariyle **insan** suretinde oluşan (hanım benzeri) **"tecelli-i nefs-i kül"**ün kemali demek olur, ki cennetin lezzetleri bakımından çok üstün olanları bunlardır.

Bunlardan daha üstünleri **"hayratün hisan"**dır.
Aralarındaki fark;
"hayratün hisan"ın daha evvelce belirtildiği gibi, dünyadan gelen mutena varlıklar;
"hürün maksuratün" ise, cennette oluşan insan (hanım) silüetli tecellilerdir.

Bunlar hüviyetlerine bağlı olduklanndan, zatlarına hastırlar. Bu yüzden çadırlar içinde olan özel tecellilerdir, umumi değildirler.

Elmalı'lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında özetle şöyle diyor;
[“ahver” veya **“havra”**nın çoğuludur ki;
gözünün beyazı şiddetli; beyaz, karası da şiddetli, kara olan ahu gözlüye denilir.**]**

Ebu Musa El Eşri'den, Peygamber Efendimizin şöyle buyurduğu nakledilmiştir.
[“Dürretün mucevvefetün” (Çadır içi boş bir incidir); Gökte boyu altmış mildir. Her köşesinde mü'minin bir ehli (yakını) vardır. Diğerleri onları görmezler. Mü'min bunları dolaşır. **]**

Bıı takımlarının da **Ebu'd Derda'dan** yaptıkları rivayete göre;
"Hayme büyük bir incidir ve inciden yetmiş kapışı mevcuttur"

“Maksuratün fiyl hiyam” sözü, gayet güzel manaya işaret eder.
Şöyle ki; cennette mü'min bir şeyi elde etmek için hareketi ihtiyaç hissetmez, eşya ona doğru hareket eder. Binaenaleyh o hareket etmeden yiyeceği, içeceği gelir. Arzu ettikleri şeyler üzerilerinde dolaşırlar. Huriler evlerde bulunurlar, istedikleri vakit mü'minlere intikalleri çadırlarda olur. Mü'minlerin çadırları vardır; huriler o çadırlardan köşklere inerler.
Razî'nin gösterdiği bu manadaki güzelliği ifade edebilmek için, mealde çadırı cibinlik olarak tercüme etmek zevkimize daha uygun olacaktır

(55/73) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
"bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız?"

Yirmi dokuzuncu defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de,
Cenab-ı Hak inkar ehline; yukarıda bahsedilen hakikatleri de inkar edin bakalım buna gücünüz yetecek mi ? İnkar edemiyorsanız o halde kabul etmeniz gerekmeyecek mi diye hatırlatmaktadır.

(55/74) لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَٓانٌّ ﴿٧٤﴾

lem yætmishünne insün kablehüm ve la cannün
yætmishünne/onlara/kendilerine
tamess/hayız görmemiş, cima etmemiş, el sürülmemiş
ins/insanlar kablehüm/onların kabl/önceleri
ve ne de cann/cin
"bunlardan önce onlara ne insan ne de cin dokunmuştur.

(55/56). ayette de belirtilen benzeri ifadede; orada söz konuşu olan diğer iki cennetteki **“dilberlere”** daha evvelce ne insan ne de cinin dokunmadığı bildirilmişti.

Burada ise **sıfat** ve **zat** cennetinde olan **“hayratün”** ve **“hûrin”** ifadesiyle belirtilen güzellere de daha önce başka ne bir insan ne de cinin dokunmadığı ifade edilmektedir.

Belirtildiği gibi **“hayratün hisan”** daha evvelce dünyada yaşayarak bu cennetlere girme hakkını kazanmış olan dünya kadınlarıdır.

Dünyada evli olduğu eşi gafletinden cennete girememiş ise, o cennet hakkını kazanmış hanıma dünyadaki eşi dokunmuş demektir. O halde ayette belirtilen **“dokunmamıştır”** ifadesin! nasıl inlamamız lazım gelecektir ?

Bu yaşadığımız dünyada her şeyin bir sonu olduğu gibi bu beden elbiselerimiz de ölümle son bulmaktadır. Mahşerde toplandığımızda her insana o günün gerekleri içerisinde yeni birer eden verilecektir.

Mizan, terazi, hesap, kitap bittikten sonra cehennem ehli, cehenneme; cennet ehli, cennete girecekleri zaman, ehillerine oralarda hayatlarını sürdürebilmeleri için yeni birer beden elbisesi verilecektir.

Böylece dünyada kullandığı beden elbisesi değiştiğinden, bahsedilen **“hayratün hisan”** yeni bedenleriyle hak ettikleri cennetlerine girdiklerinden, onlara daha evvelce ne insan ne de cin dokunmamış olmaktadır.

“Hûrün maksuratün” ise, zaten cennet tecellisi ve ehli olduklarından, ne dünya insanlarının ne de cinlerin onlara dokunmaları mümkün olmamıştır.

Elmalı’lı Hamdi Yazır bu ayet hakkında epey uzun yorum yapmış, oldukça teferruatlı da olduğundan onun yerine Konyalı Mehmed Vehbi Efendinin *“Hülasatül Beyan”* isimli tefsirinin ilgili ayetini aktaracağız.

[Şu halde cennette olan huriler bakir kız olarak zevçlerine teslim olunurlar. Yoksa evvelden bir koca görmüş dul olmazlar.

Bu ayetin lafzı aynen geçmişse de evvelki ayet, o ayetten evvel zikrolunan iki cennette olan **“nisvana”** hanımlara;

bu ayette ikinci defa da zikrolunan iki cennette olan **“nisvana”** hanımlara mahsus olduğundan, lafızda tekrar olsa da manada tekrar yoktur

Yahut evvelki ayet, dünyadan varan hatunlar hakkında,

ikinci ayette ise, huriler hakkında olduğundan, tekrar yoktur.**]**

(55/75) فَبِاَيِّ اٰلَٓاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?

“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız

“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız?”

Otuzuncu defa tekrar ve ihtar edilen bu ayette de Cenab-ı Hak inkar ehline; yukarıda bahsedilen bu hakikatleri de inkar edin bakalım ey ins ve cin topluluğu, buna gücünüz yetecek mi? inkar etmiyorsanız, o halde kabul etmeniz gerekmeyecek mi? diye hatırlatmaktadır.

(55/76) مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ ﴿٧٦﴾

müttekiiyne ala refrefin hudrin ve abkariyyin hısanin
refrefin hudrin ve abkariyyin hısanin
hudr/yeşillik refref/döşek ve /hısan/güzeller abkar/kamil, döşek üzerine müttekí/yaslanıp oturmuşlar
" Yeşil yastıklara ve harikulade güzel işlemeli döşeklere, yaslanırlar.

(55/64). ayette **"müdhammetan"** (*bu cennetler yemyeşildirler*) ifadesiyle genel olarak hayat rengi belirtilmektetir.

Bu ayette ise **"yeşil yastıklara"** denilmektedir.
Yastık, bilindiği gibi istirahatte yani (**sükun**) sakinlikte baş konan yerdir.
Baş ise bedenin merkezidir.
Hal böyle olunca
"yeşil yastıkta sakin olmak" demek,
"*irfaniyet ve irade yönünden Hakk'ın Hay isminde fena bulmuş Hak ile baki olmuş"* demek olur.

"Abkariyyin hisan" gayet acib ve nefis olan şeye denir imiş.
Ayrıca **"abkar"**a cinlerin sakin olduğu bir yer anlamı da verilmiştir.

Bu ifadelerle belirtilen cennet sakinlerinin diğer varlıklardan olduğu gibi, cinlerin de üstünde çok acaib tecellilere mazhar olacakları anlaşılmaktadır.

"Yastıklara ve döşeklere yaslanmak", döşeğin bütün vücudu sarması ve onda sakin olması gibi;
bütün varlığını **"Vücud-u Mutlak"**ın sarması ve onda sakin olmasıdır.

İşte bu tecelliler çok acaib tecellilerden olup, bu alemde şu varlıklarımız ile anlaşılması henüz mümkün olamayan orada yaşanacak zati tecellilerdir.

Yine burada Konyalı Mehmed Vehbi bu ayet hakkında şöyle diyor:
[Yani ehli cennet kendileri için hazırlanan ve amelleri üzerine terettüp eden yeşil yastıklar, güzel döşekler, acib ve nefis yaratılmış ikten, yataklar üzerinde oturucu ve yastıklara dayanıcı oldukları halde Rab'larının ihsan ettiği nimetlerle nimetlenirler. **]**

Refref; yastık ve döşek manasınadır, ki üzerinde oturup koltuğunda dayanacak şeylerdir.
İnsanlar tab'an yeşilliğe mail olup, sevdiklerine binaen Cenab-ı Hak **"refref"**i yeşillik manasına olan **"hudrin"** lafzıyla tavsif buyurmuştur, ki yeşil kumaştan olacaklarını beyan etmiştir.

"Abkariyyin"; gayet acib ve nefis olan şeye denir, ki o yastıkların ve döşemelerin gayet acib ve nefis olduğunu beyandır.

Hatta Araplar **"abkariyyin"**in cin taifesinin beldelerinden bir acib belde olduğunu zanneder ve acib addettikleri şeyleri o beldeye nispet ettiklerinden, (iyi olan şeylere) **"abkari"** demek onlarca darb-ı mesel hükmünü mistir.

Binaenaleyh, Vacib Teala cennet-i alanın tefrişatının acib olduğunu ispat için **“abkariyyin”** buyurmuştur.

(55/77) فَبِاَىِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

febieyyi ala-i rabbiykü ma tükezzibani?
“bu halde/öyleyken Rabbinizin nimetlerinin hangisi ile kezzib/yalanlarsınız
“Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini! yalanlarsınız?”

Otuz birinci defa (son olarak) tekrar ve ihtar edilen bu ayette, Çok mühim bir oluşuma dikkat etmemiz gerekmektedir.

Gerilere dönüp baktığımızda; bu ayetin ilkinin **13**. ayet olduğunu ve ihtarların da bu ayetle başladığını görebiliriz.

31 ise, **13** ün tersidir yani yine **13’**tür ve onunla bitmektedir.

13 ise; daha evvelce de belirttiğimiz gibi, Hz. Rasülüllah’ın **şifre** rakkamı, **“Hakikat-i Muhammedî”**nin rumuzudur.

Bunlar Kur’an’ın mucizelerinden olup, kesinlikle herhangi bir şekildi rastlantı değil, mutlak bir sistemin sistemli neticeleridir.

Rahmaniyyet neş’esini açmaya sebep olan bu sûrede yapılan
ilk **10** ihtarı, **“ilmel yakıyn”** olarak anlamak,
ikinci **10** ihtarı, **“aynel yakıyn”** olarak anlamak,
üçüncü **10** ihtarı ise **“Hakk’el yakıyn”** olarak anlamak gerekmektedir.

Geriye kalan **“1”** ise; bütün bunları kendi varlığında toplayan, **“Rahmaniyyet mertebesi”**nin zuhuru olan **“İnsan-ı Kamil”**dir.

Çünkü **“O”,** hakikatiyle **“Hak”,**
suret ve zahiriyle **“halk”**tır.

Bu yüzden **zahiri** ve **batını** ile halka rahmettir.

“Cenab-ı Hak” **Rahmaniyyet** mertebesinin son ihtarını **“İnsan-ı Kamil”**in lisanından ve **“Hakikat-i Muhammedî”** mertebesinden yapmaktadır.

Ne kadar da gaflet ehli olduğumuz meydandır. Nüzulünden bu günlere kadar okumaya çalıştığımız **“Zat-ı Mutlak”**ın kelamı olan Kur’an-ı Azimüşşan’daki gerçekleri acaba öldükten sonra mı anlayacağız? Heyhat! O zaman iş işten geçmiş olacaktır. Bu kadar ihtardan sonra daha neyi bekler durursun ey gafleti bol insan

(55/78) تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِى الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ ﴿٧٨﴾

tebarekesmü rabbike zü’l celali vel ikrami
zü’l celali ve’l ikrami/celal ve ikram sahibi
rabbinin ismi tebarek/pek yüce
“Büyüklük ve ikram sahibi Rabbinin adı ne yücedir.”

Aynı surenin **27.** ayetinde geçen ifade
“yebka vechü rabbike zül celali vel ikram”
burada ise

“tebarekesmü rabbike zül celali vel ikram” şekliyledir.

Birinci **“celal ve ikram”** ise, varlığındaki Rahmaniyyetinin ne kadar bereketli ve yüce olduğunu; bunun **“celal ve ikram”** dan geçtiğini anlatmak içindir

Burada yine küçük bir hesap yapmamız yerinde olacakın
Sure : 55
Ayet : 78
Toplam **: 133**

(133) sondaki (3)ü ayırırsak, (13) ve (3) olur ve geriye (**13**) kalır.
Ayırdığımız (3)ü ön tarafa aldığımızda (313) olur.
Yani hem (**13**) ü hem de (**31**)i bünyesinde toplamış olur.

“Rahman” sayıları itibariyle **298**’dir. Toplarsak; 2 + 9 + 8 = **19** eder.
(19 dan 1 i çıkanrsak), (19 - 1 = **18)** kalır ki; bu da (**18**) on sekiz bin alem demektir.
Ayrılan (**1**) ise; **“Rahman”** tecellisinde olan **“İnsan-ı Kamil”**dir.
Daha evvel yukarıda da belirttiğimizden, burada sadece hatırlatma babında ifade etmek istedim.

“tebarekesmü rabbike”; seyr-i sülükun başlangıcından sonuna ve vuslata erinceye kadar **“Rab”** ismiyle tecelli ve terbiye eden Allah (c.c.) ne bereketli ve ne mübarektir.

“zül celali vel ikram”; Celalinden cemali; cemalinden celali zuhura gelmekte; ikramını **“celal”**inden yapmaktadır.
Annenin çocuğunu dünyaya getirirken çektiği sıkıntı **celal**; çocuğun dünyaya gelmesi **cemal** ve **ikram**dır.

Salikin, **“veled-i kalb”**ini dünyaya getirirken geçirdiği nefs mücadelesi **celal**; belirli bir idrake ulaşması **cemal** ve **ikram**dır.

Rahmani bir hayat yaşamak için yapılan mücahede ve riyazatlar **celal**; bunun neticesi olarak kazanılan “Nefes-i Rahmani” **cemal** ve **ikram**ıdır.

Sure-i şerifin basından beri anlatılanlar ve içindeki zorluklar **celal** tecellisi, hakkıyla tatbik edip hakikatlerini anlayarak yaşamak ise **cemal** ve **ikram**ıdır.

Bu ikramın en yücesi **“Rahman”** ismiyle belirtilen **“Nefes-i Rahmani”**dir. Rahman’ın nefesiyle diri ve hay olanlar ancak Allah’ın **“hayat”** esmasıyla karşılarında olanlara hayat-ı ebediyyeyi nefh ederler ve yaşatırlar.
Bunlardan başkalarının nefesi hayat bahşetmez. Sözleri sadece kelamda kalır. Çünkü kendilerinde hayat iksiri yoktur.

Bir kimse bu hakikatleri takip ede ede **“cem”ül cem”**e geldiğinde, bütün **“esma-i ilahiye”**nin eser ve zuhurları oradan zahir olduğunda;
o hakikatiyle **Hak;**
sûret olarak ve zahiriyle **Halk** olur.

Hakk’ın bütün mertebelerinin ahkamı onda toplanmış olmakla;

o **"suret-i ılahiye"** üzere olmakla halka **"Rahman"** olmuş olur.

Zira **"insan-ı Kamil",** zahiri ve batını ile halka rahmettir.

İşte bu da evvela **celali** yönünden **"insan-ı Kamil"**e ikramı;
cemali yönünden de **"insan-ı Kamil"**i **Zat** mertebesinden halkına ikram etmesidir.

Konyalı Mehmed Vehbi bu ayet hakkında şöyle diyor:
[Başkalarınm isimleri gibi zail olucu değildir. Binaenaleyh, Cenab-ı Hakk'ın ismi zikrolunan yerde bereket feyezan eder. Hatta ehl-i cennetten tekalif sakıt olduğu halde, zikrullah bakidir. Binaenaleyh ehl-i cennet daima Allah'ı zikrederler.**]**
‘

Bu lütufları bahşeden, Rahman olan Allah'a **"Hamid"** ismiyle hamd eder, her birerlerimize **"Arif"** ismiyle tecelli etmesini, **"Şehiyd"** ismiyle müşahede ehli olmamızı niyaz ederiz.
Allah Hak söyler, Hakk'a yöneltir.

30/03/2001
Necdet Ardıç
Terzi Baba
Tekirdağ

İ K İ N C İ B Ö L Ü M

Kur'an-ı Keriym'de, içinde **Rahman** ismi geçen ayetlerin meal ve kısa kısa yorumları.

113 - Besmelede süre başlarında **113** defa
﴿١﴾ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
"bismillahirrahmanirrahiymi" .
"Rahman Rahiym Allah ismi/adıyla".
"Rahman Rahiym olan Allah'ın adıyla".

Bir hadis-i şerifte; *"Besmele her kitabın anahtarıdır"* buyuruldu.
Kur'an-ı Kerim'de her sürenin başında olduğundan, onun da anahtarı besmeledir.

Şurada bir şeye daha dikkat çekmemiz gerekmektedir. Bilindiği gibi **Tevbe Süresinin** başında besmele yoktur.
Hal böyle olunca sure başlarındaki besmele sayısı **113** olur. Baştaki **"1"** sayısını alırsak, geriye **"13"** (113 - ~~1~~**13**) kalır ki; bu da bütün sürelerin özünde **"Hakikat-i Muhammedi"**, **"İnsan-ı Kamil"**in özü olduğunu anlatmaktadır.

Geriye kalan tek besmele ise; Kur'anı Keriym *Neml Suresi 27. sure 30. ayette*
﴿٣٠﴾ إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
innehü min süleymane ve innehü bismillahirrahmanirrahıymi

"innehü/kesin o Süleyman'dan
ve innehü/kesin o Rahman, Rahiym Allah ismi/adıyla."
"Rahman, Rahiym olan Allah'ın adıyla, diye Süleyman'dan bir haber geldi."

Görüldüğü gibi ayet numarası **30**'dur. Yukarıda çıkardığımız **"1"** sayısını **"30"**a ilave edersek **"31"** olur, tersi **"13"** eder.

Bu dahi **"Hakikat-i Muhammedî"**nin **"Hakikat-i Süleymaniye"**deki tesiratını açık olarak göstermektedir. Yeri gelince bu ayeti de sıraya alacağız.

Besmeledeki anahtar, içinde bulunan **"Allah, Rahman, Rahiym"** isimleridir.

Allah **zat,**
Rahman **sıfat**,
Rahiym **esma**,

Bunların zuhura çıktığı yer de, "beden-i insan" **"ef'al mertebesi"**dir.

Böylece bütün mertebeleri kendinde toplamıştır
ve insan, **"besmele-i şerife"**nin sureti üzeredir.

Besmele, Allah kelamının anahtarı olduğu gibi
insan da kainat kitabinin anahtarıdır.
Varlığında bütün mertebeleri toplamış olduğundan **suret-i Rahman** üzeredir.
Kur'an'ın kapısını,
Allah'ın kapısını,
Alemin kapısını
ancak **süret-i Rahman** üzere olan, **besmele** (**"İnsan-ı Kamil"**) açabilir.

İnsan-ı Kamile ulaşamayan, beşeri varlığında kendi var ettiği hayal aleminde yaşar. Marifete ulaşamaz.

114 - Kur'anı Keriym *Fatiha Suresi 7. sure 2, 3, 4. ayette*

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَۙ ﴿٢﴾
اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِۙ ﴿٣﴾
مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِۜ ﴿٤﴾

el hamdü lillahi rabbil alemiyne (2)
errahmanirrahiymi (3) maliki yevmüddiyni (4)
"hamd rabbil alemiyne/alemlerin rabbi Allah içindir (2)
rahman/rahmetli/rahmet eden rahıym/merhametli (3)
yevmüddiyn/din günü malikidir (4)

"Hamd alemlerin Rabbi, merhametli olan, merhamet eden ve din gününün sahibi olan Allah 'a mahsustur," denilerek bu makam sırdan açığa çıkarıldı.

Hamd,
"Hakikat-i Muhammedî"nin kaynağı olan **"Makam-ı Mahmud"**a,
"İsm-i A'zam" olan **"İnsan-ı Kamil"**in
"Nefes-i Rahmani"si ile bütün alemler düzeyinden yönelerek, **"Allah"** esması ile yüceltmesidir.

Ayrıca her bireyin kendi mertebesinden Rabb'ına hamdı vardır.

115 - Kur'anı Keriym *Bakara Suresi 2. sure 163. ayette*;

﴿١٦٣﴾ وَاِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌۚ

لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّح۪يمُ ﴿﴾

ve ilahüküm ilahün vahidün
la ilahe illa hüverrahmanürrahıymü
ve sizin ilahınız ilahün vahidün/vahid/ilah olandır
la ilahe illa hüve/yok ilah illa hüve/o
rahman/rahmetli/rahmet eden rahıym/merhametli
"O, merhamet eden merhametli olandan başka tanrı yoktur."

Sizin ilahınız zannınızda var ettiğiniz hayali ilahlar değil,
bütün alemde sureti (dışı) **Rahman**,
sıreti (içi) **Rahiym**,
Vahid (tek) ve **"hüviyet-i mutlaka"** olan **"Allah"**tır.

116 - Kur'anı Keriym *Ra'd Suresi 13. sure 30. ayette*

اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمٰنِۜ

evhayna ileyke ve hüm yekfürune birrahmani
ileyke/üzerine değin (sana) vahyettik ki
ve hu/onlar rahman ile (Rahmanı) küfür/tekfir ediyorlardı
"Sana vahyettik ki; onlar Rahmanı inkar ediyorlardı"

Ey habibim, sana bildirdiğim **Rahmanî** ilim ve hakikatleri onlara ilettiğin zaman, akl-ı cüzlerinin darlığı sebebiyle bu ilim ve hakikatleri inkar ediyorlardı.

117 - Kur'anı Keriym *İsra Suresi 17. sure 110. ayette*

﴿١١٠﴾ قُلِ ادْعُوا اللّٰهَ اَوِ ادْعُوا الرَّحْمٰنَۜ

اَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰىۚ

kulid'ullahe evid'urrahmane
eyyen mated'u felehul esmaül husna
de ki, id'ullahe/Allah duıy/davet/dua edin, çağırın
veya id'urrahmane/rahman duıy/davet/dua edin, çağırın
eyyen/hangisini duıy/davet/dua ederseniz, çağırırsanız
bu halde esmaül husna/hüsna/güzel isimler lehu/onun için/ona

"De ki; gerek Allah deyin, gerek Rahman deyin; hangisini derseniz deyin en güzel isimler O'nundur"

Ey habibim, bütün mertebelere cami olan **"Allah"**ı talep edin.
İsimlerin ve sıfatların gerçek yüzleriyle meydana geldiği **"Rahmaniyyeti"** talep edin.

Çünkü bu iki mertebede birimselliğe ve gayrıya yol yoktur, **"zati tecelli"**dir. Kendinizden **fani** olup, bu mertebeler ile **diri** ve **zinde** olun.

Diğer isimler bu **iki** mertebeden meydana gelmiştir.

Hepsi O'nun isimleridir ve Zatına giden birer kapıdır.
"Ulül elbab"lar bu kapıların nöbetçileridir.
Nöbetçilerden izin alarak;
- evvela **"esmaül hüsna"** güzel isimleriyle başlayıp,
- sonra **"Rahman"** isminde **fani**,
- "Allah" isminde gerçek hakikatinizle **baki** olunuz, de.

118 - Kur'anı Keriym *Meryem Suresi 19. sure 18. ayette*

﴿١٨﴾ قَالَتْ اِنّٖى اَعُوذُ بِالرَّحْمٰنِ مِنْكَ اِنْ كُنْتَ تَقِيًّا ﴿﴾

kale inniy e'uzü birrahmani minke in künte tekıyyen
dedi ki, eğer isen tekıy/takva eden, sakınan ise
inniy/muhakkak ben senden rahman ile (rahmana) istiaze/sığınırım
"Meryem; eğer sakınan bir kimse isen, senden Rahmana sığınırım, dedi."

"Ruhul kudüs" (Cebrail a.s.) Meryem'e **insan** suretinde gözüktüğünde, Meryem **"senden Rahman'a sığınırım"** demekle, büyük bir irfaniyet göstererek kaderine rıza gösterdiğini bildirmiştir.
Çünkü kendisine **"üflenen"** sığındığı **"Rahman"**ın nefesi idi.

119 - Kur'anı Keriym *Meryem Suresi 19. sure 26. ayette*

﴿٢٦﴾ فَكُلٖى وَاشْرَبٖى وَقَرّٖى عَيْنًا
فَاِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ الْبَشَرِ اَحَدًا
فَقُولٖى اِنّٖى نَذَرْتُ لِلرَّحْمٰنِ صَوْمًا
فَلَنْ اُكَلِّمَ الْيَوْمَ اِنْسِيًّا ﴿﴾

feküliy veşrebiy ve karriy aynen
feimma tereyinne minel beşeri ehaden
fekuliy inniy nezertü lirrahmani savmen
felen ükellimel yevme insiyyen
artık ekl/ye ve şurup et/iç
ve karriy aynen/ayn/göz aydınlansın (karar bulsun/sevin, sürur bul)
bu halde ki, amma/gelince eğer

beşerden ehad/birini, kimseyi üyet eder/görürsen
bu halde inniy/muhakkak ben rahman için savm/oruç nezrettim/adadım
bu halde asla yevm/gün ki, ins/insan olana
kelime etmeyeceğim/konuşmayacağım de

"Ye, iç; gözün aydın olsun, insanlardan birini görecek olursan, ""ben Rahman'a oruç adadım, bu gün hiçbir insanla konuşmayacağım", de."

- Yukarıdan gelen, **sıfat** mertebesinin gıdası olan **"hurma"**dan ye.
- Aşağıdan gelen **"hayat"** suyundan iç.
- Karşılaştığın beşeri insanlarla **beşeri** manada konuşma.

"Ben Rahman'a oruç adadım" yani
"**Rahmaniyyet** mertebesinden başka bütün mertebelerden ilgimi kestim" de.
Çünkü Rahmaniyyet mertebesi kendisini ihata etmişti.

120 - Kur'anı Keriym *Meryem Suresi 19. sure 44. ayette*

﴿٤٤﴾ يَٓا اَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَۜ
اِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمٰنِ عَصِيًّا ﴿﴾

ya ebeti la ta'büdişşeytane
inneşşeytane kane lirrahmani asıyyen
ya ebeti/ey babacığım abd/kulluk/ibadet etme şeytana
inne/muhakkak şeytan rahman için asi/isyankar olmuştu
"Babacığım, şeytana tapma. Çünkü şeytan Rahman'a baş kaldırmıştır."

Adem'e secde etmeyen şeytan, aslında **"suret-i Rahman"** üzere olan Adem'in şahsında, **"Rahman"**a secde etmemiştir.

121- Kur'anı Keriym *Meryem Suresi 19. sure 45. ayette*

﴿٤٥﴾ يَٓا اَبَتِ اِنّ۪ٓي
اَخَافُ اَنْ يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ
فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا ﴿﴾

ya ebeti inniy
ehafü en yemesseke azabun minerrahmani
fetekune lişşeytani veliyyen
ya ebeti/ey babacığım **inniy/muhakkak ben**
rahmandan azab sana messe/dokunmasına havf ediyor/korkuyorum
bu halde şeytan için veli/dost olursun

"Babacığım! Doğrusu sana Rahman katından bir azabın gelmesinden korkuyorum ki; böylece şeytanın dostu olarak kalırsın.""

Şeytanın dostu olarak kalana, **"Rahman"** tarafından bir azabın gelmesi mukadder olmaktadır. Çünkü kendinde var olan **"nefes-i Rahman"**ı nefsiyle

perdelemiş olmaktadır.

122 - Kur'anı Keriym *Meryem Suresi 19. sure 58. ayette*

اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُ الرَّحْمٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا

iza tütla aleyhim ayatürrahmani harru sücceden ve bükiyyen
ayatürrahman/rahman ayetleri üzerlerine tilavet edildiğinde/okunduğunda
sücceden ve bükiyyen/secde edenler ve büky/ağlayanlar, ağlayıcılar olarak
harr/yere/secdeye kapanırlar

"Rahman'ın ayetleri onlara okunduğu zaman, ağlayarak secdeye kapanırlardı."

"Rahman"ın ayetleri, yani işaretleri onlara açıldığı, sırları zuhura çıkıp anlaşıldığı vakit, kendi varlıklarının **"Hakk"**ın varlığı olduğunu anladıklannda, bu lütuf ve güzelliğin şükranesi ve kendilerini aşmış olmanın özelliği içinde ağlayarak secdeye kapanırlar.

123 - Kur'anı Keriym *Meryem Suresi 19. sure 61. ayette*

جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّت۪ى وَعَدَ الرَّحْمٰنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ

cennati adninilletiy ve'aderrahmanü 'ıbadehü bil gaybı
gayb ile ıbadehü/onun/kendisinin ibad/kullarına
ve'aderrahmanü/rahmanın vaad ettiği adn cennetleri

"Rahmanın kullarına gaybde vaad ettiği cennete, adn çenetlerine gireceklerdir."

Gaybî olarak bildirilen Rahmanî hakikatler, cennetlerde Rahman'ın kulları tarafından şuhudi olarak yaşanacaktır.

124 - Kur'anı Keriym *Meryem Suresi 19. sure 69. ayette*

﴿٦٩﴾ ثُمَّ لَنَنْزِعَنَّ مِنْ كُلِّ ش۪يعَةٍ
اَيُّهُمْ اَشَدُّ عَلَى الرَّحْمٰنِ عِتِيًّا ﴿﴾

sümme lenenzi'anne min külli şiy'atin
eyyühüm eşeddü alerrahmani ıtiyyen
sonra külli/her şıa'dan/grup, cemaattan
ıtıy/itaat etmeyen, serkeş olarak rahman üzerine
eyyü/hangisi onların eşedd/şedid/daha şiddetli, çetin
elbette kesin niza edeceğiz/çekip çıkartacağız, ayıracağız

"Sonra her toplumdan Rahman'a en çok kimin baş kaldırdığım ortaya koyacağız"

Rahman'ı idrake yönelik mertebeler olduğu gibi, O'na olan cehlin de

mertebeleri vardır.

Rahman'a en çok baş kaldıran, ona en uzak mertebede o mertebenin en cahilleridir. Ahirette bunların hepsi ortaya çıkarılacaktır.

125 - Kur'anı Keriym *Meryem Suresi 19. sure 75. ayette*

قُلْ مَنْ كَانَ فِى الضَّلاَلَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمنُ مَدّاً

kul men kane fiyddalaleti fel yemdüd lehürrahmanü medden

"de ki, dalalet/sapıklık içinde olan kimseye

bu halde rahman müddetleyerek/temdid ederek lehü/onun için/ona müddet/süre verir

"De ki; kim dalalet içerisinde ise, Rahman onu uzatmak suretiyle dalalette bırakır."

"Hadi" isminin tesirinde bulunan insanlar olduğu gibi, **"Mudil"** isminin de tesirinde olanlar vardır.

Bu ismin tesirinden kurtulmak için ibadet ve bazı çalışmalar yapmak gerekir. Bunlarda ihmallik, dalalette daha uzun süre kalmaya yol açar. Bu gafletinden dolayı da Rahman onu dalalette bırakır.

126 - Kur'anı Keriym *Meryem Suresi 19. sure 78. ayette*

﴿٧٨﴾ اَطَّلَعَ الْغَيْبَ اَمِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمنِ عَهْداً ﴿﴾

ettale'al ğaybe emittehaze ınderrahmani ahden

gaybe tuluğ etmiş/yükselmiş iç yüzüne vakıf mı olmuş

veya **inderrahman**/*rahmanın indi/katı ahid/sözü mü ittihaz etmiş/edinmiş*

"O, görülmeyeni mi biliyor? Yoksa Rahman katından bir söz mü almıştır?"

Akl-ı cüz sahibi kimse bu küçük ve hayali aklı ile gaybı idrak edeceğini mi zannediyor? Yoksa **"hakikat-i Rahmaniyye"**den bir söz ve ilim mi almıştır?

127 - Kur'anı Keriym *Meryem Suresi 19. sure 85. ayette* ;

﴿٨٥﴾ يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ اِلَى الرَّحْمنِ وَفْداً ﴿﴾

yevme næhşürül müttekıyne ilerrahmani vefden

yevm/gün ki vefd (delegeler, heyet, elçiler, temsiciler) olarak

ilerrahmani/ rahmana değin/ üzre

müttakileri/takva edenleri haşreder/toplayarız

"Sakınanları, o gün Rahman'ın huzurunda O'na gelmiş konuklar olarak toplarız"

Her mertebenin **muttekileri** olduğu gibi Rahmaniyyet mertebesinin de **muttekileri** yani hakikatini idrak edenleri vardır.

İşte onlar **"Rahman"**ın konuklarıdır ve O'nun huzurunda toplanırlar.

128 - Kur’anı Keriym *Meryem Suresi 19. sure 87. ayette*

لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ ﴿٨٧﴾

إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَٰنِ عَهْدًا

la yemlikuneşşefa’ate illa menittehaze inderrahmani ahden
illa/ancak/istisna inderrahman/rahman indi/katı ahid/söz olanı
ittihaz eden/edinen şefaata mülk edinir/sahib olurlar

“Rahman’ın yanında, ahid almış olandan başka, hiçbir kimse şefeate sahip olamaz.”

Belirli aşamalar neticesinde <u>kendisinde</u> **“mertebe-i Rahmaniyyet”**in zuhuru oluşan kimseye **“şefaat ruhsatı”** verilir.

Bu hakikatleri hangi kabiliyetli gönüllere nefh etmişse, o gönüllerde **“Rahmani”** <u>hayat zuhura çıkmağa başlar</u>, bu günkü şefeati budur.

<u>Ahiretteki</u> şefeati ise; dünyada iken kendisine iyi niyetle yaklaşmış olanların, kısmen de olsa, <u>cezalarının hafifletilmelerine yardımcı</u> olmasıdır.

129 - Kur’anı Keriym *Meryem Suresi 19. sure 88. ayette*

﴿٨٨﴾ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَٰنُ وَلَدًا

ve kaluttehazerrahmanü veleden
ve dediler ittihaz etti/edindi rahman veled/çocuk
“Bazı kimseler Rahman çocuk edindi, dediler.”

Bazı kimselerin **“İsa (a.s) Allah’ın oğlu”**dur dedikleri gibi,
bazı kimseler de **“Rahman çocuk”** edindi, dediler.

Bu sözleri ile Rahman’ı hiç tanımadıklarım ifade etmiş oldular.
Rahman; baş tarafta da belirtildiği gibi,
- “Halakal insan” (**55/3**) <u>insanı halk, icad</u>, <u>zahir ve batın</u> **“mevcud”** etti.
- “Nefes-i Rahmani” ile <u>de bütün alemleri</u> **“mevcud”** etti.

130 - Kur’anı Keriym *Meryem Suresi 19. sure 91. ayette*

﴿٩١﴾ أَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدًا

en de’av lirrahmani veleden
rahman için veled/çocuk davet/iddia ettiler, çağırdılar diye

Kur’anı Keriym *Meryem Suresi 19. sure 90.. ayette*

تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ ﴿٩٠﴾

وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا

tekadüssemavatü yetefettarne minhü
ve tenşakkul ardu ve tehırrül cibalü hedden

az kalsın/neredeyse semavat minhü/ondan fettar/edecek/çatlayacak
ve arz inşikak edecek/yarılacak
ve hedd/gürültü ile yıkılarak cibal/dağlar tehar/kapaklanacak

"Rahman'a çocuk isnad etmelerinden ötürü Neredeyse gökler paralanacak, yer yarılacak, dağlar göçecekti."

131 - Kur'anı Keriym *Meryem Suresi 19. sure 92. ayette*

﴿٩٢﴾ وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمٰنِ اَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا ﴿﴾

ve ma yenbeğıy lirrahmani en yettehıze veleden
ve veled/çocuk ittihaz etmesi/edinmesi rahman için
enbega/uygun/yakışık düşmez, gerekmez
"Oysa Rahman'a çocuk edinmek yaraşmaz"

Çünkü analık, babalık ve çocukluğu oluşturan **"Rahmaniyet"** mertebesidir.

132 - Kur'anı Keriym *Meryem Suresi 19. sure 93. ayette*

﴿٩٣﴾ اِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ
اِلَّاۤ اٰتِي الرَّحْمٰنِ عَبْدًا ﴿﴾

in küllü men fiys semavati vel ardı
illa atirrahmani abden
semavat ve arz içinde küllü/her kişi/herkes
illa/ancak rahman abd/kul olarak ate/gelir

"Gökte ve yerde olan her kimse Rahman'a baş eğmiş kul olarak gelecektir."

Kimse; kimlik demektir.
Kimlik sahibi olmak için evvela **şuur** gerekmektedir.

Yerde ve gökte olan fakat **gaflet** içinde yaşayan şuurlu varlıklar, öldükleri zaman hayatlarının hiç de zannettikleri gibi olmadığını ve kendilerine ait hiçbir şeyleri bulunmadığını anlarlar.

Böylece ahirette Rahman'ıin önüne iflas etmiş ve boyun eğmek zorunda olarak gelirler.

Diğer taraftan ölmeden evvel ölerek, kendi hakikatlerini anlayarak şuurlanan kimseler, **Rahmaniyyet** mertebesini zuhura çıkararak **gerçek kul** olarak geleceklerdir.

133 - Kur'anı Keriym *Meryem Suresi 19. sure 96. ayette*

﴿٩٦﴾ اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمٰنُ وُدًّا ﴿﴾

innelleziyne amenü ve amilüssalihati
seyec'alü lehümür rahmanü vüdden
inne/muhakkak iman edenler ve salih amel edenler
rahman lehü/onlar için/onları vüdd/sevgili ca'l/kılacak
"inanıp, yararlı iş işleyenleri Rahman sevgili kılacaktır."

İman-ı hakiki ile yaşamaya çalışanların yaptığı işler,
"manası Hak'tan, fiili kuldan olan" salih amellerdir.

İşte bu tür amellerle o kulda **Rahmaniyyet** mertebesi ortaya çıkar. Böyle olunca da o kullar Rahman'a sevgili ve ayna olurlar.

134 - Kur'anı Keriym *Taha Suresi 20. sure 5. ayette*

﴿٥﴾ اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى ﴿﴾

errahmanü alel arşisteva
rahman arş üzerine istiva etti
"Rahman arşa hükmetmektedir."

"Rahman"ın ilk zuhura getirdiği **"arş"**tır.

"Rahman" da bu yüzden arşın üstünde, onu düzenleyen ve ona mutlak hakim olandır.

Genel olarak bütün mevcudatta böyle olduğu gibi, husussi olarak bütün varlıklarda da böyledir.

Baş taraflarda,

"**Rahmaniyyet**; isimlerin ve sıfatların gerçek yüzleri ile meydana gelişinden ibarettir" denilmişti.

İşte bunların ilk zuhur yerleri **"arş"**tır. Buradan diğer mertebelere tecellileri olur.

Hal böyle olunca, hususi anlamda **Rahmaniyyetin** en geniş manada tecelli yeri olan **"İnsan-ı Kamil"**in varlığı**, arşın** ta kendisidir
ve **Rahman** "Halife-i Vücud-u arşisteva"dır.

Zahiriyle **halk,** batınıyla **Hak'**tır ve aleme rahmettir.

135 - Kur'anı Keriym *Taha Suresi 20. sure 90. ayette*

وَاِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمٰنُ فَاتَّبِعُونِي وَاَطِيعُوا اَمْرِي

ve inne rabbekümürrahmanü fettebi'uniy ve etıy'u emriy
ve inne/muhakkak ki, Rabbiniz rahman
bu halde bana ittiba/tabi olun, uyun
ve emrime/işime etıy/takat/itaat edin, muti olun
"Sizin gerçek Rabb'iniz Rahman'dır. Gelin bana uyun ve emrime itaat edin"

"Mertebe-i Museviyet"ten <u>kelam-ı Harun</u> ile;
[sizin Rabbınız **"buzağı"** veya benzerleri değil, **"Rahman"**dır. Gelin bana uyun ve emrime itaat edin,**]** diye o kavme çağrıda bulunuldu.
Çünkü **Rahmaniyyet** henüz daha **tenzih** hakikatiyle **"Mertebe-i Museviyet"** idraki üzere zuhurda idi.

136 - Kur'anı Keriym *Taha Suresi 20. sure 108. ayette*

يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ ﴿١٠٨﴾
وَخَشَعَتِ الْاَصْوَاتُ لِلرَّحْمٰنِ فَلَا تَسْمَعُ اِلَّا هَمْسًا ﴿﴾

yevmeizin yettebi'une'd dæ'ıye la 'ıvece lehü
ve haşe'atil asvatü lirrahmani fela tesme'u illa hemsen
o yevm/gün ki lehü/onun için/ona ıvec/eğrilik olmaksızın
dai/dua, davet edene ittiba/tabi olur/uyarlar
ve rahman için asvat/savt, sesler haşea/haşyette (kısılnmıştır)
artık illa/sadece hems/fısıltı semi eder/duyarsın

"O gün hiçbir tarafa sapmadan bir davetçiye uyarlar. Sesler Rahman'ın heybetinden kısılmıştır. Ancak bir fısıltı işitirsin"

Kıyamet günü Allah, **"Hak"** esmasıyla bütün <u>mahşer halkını</u> **adaletine** <u>davet eder.</u> Onlar hiçbir tarafa sapmadan o **davetçiye** <u>uyarlar.</u> Çünkü Hak onları zaten <u>perçemlerinden tutmuştur</u>. Hak ise, **sırat-ı müstekim** üzeredir.

Mahşer halkı o <u>günün azameti</u> içerisinde kendilerinin <u>ne kadar aciz</u> ve kendilerinde, kendilerininı olan hiçbir şeylerinin olmadığını anlarlar.

İşte bu halde Rahman'ın heybetini ve kendilerinde olan tecellinin O'ndan geldiğini anladıklarında, sesleri kısılır.
Ancak dünyadaki hayali benlikleriile geçirdikleri zamanlarım nasıl heba ettiklerini aralarında fısıldaşarak konuşurlar.

137 - Kur'anı Keriym *Taha Suresi 20. sure 109. ayette*

يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ ﴿١٠٩﴾
اِلَّا مَنْ اَذِنَ لَهُ الرَّحْمٰنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا ﴿﴾

yevmeizm la tenfe'u'ş şefa'atü

illa men ezine lehürrahmanü ve rædıye lehü kavlen
illa/sadece rahmann **lehü**/onun için/ona izin verdiği
ve lehü/onun için/ona kavl/söz olarak razı olduğu/hoşlandığı kimse
o yevm/gün ki şefaat nefe'a/nefy/fayda verir
(*yani başkası fayda vermez***)**
"O gün Rahmanın izin verdiği ve sözünden hoşnut olduğu kimseden başkasının şefeati fayda vermez."

O gün, dünyada iken gaflet ve bireysel benlikleriyle yaşayan kimselerin ne şefaatleri ne de kendilerine şefaat edilmesi kabul edilir. Ancak Rahman'ın izin verdikleri müstesna.
Çünkü onlar dünyada iken varlıklarındaki **"hakikat-i Rahmaniyyeti"** idrak etmişler, böylece **zahir** ve **batın** halka rahmet olmuşlardır.
Sözleri **"kelime-i Rahmani"** olduğundan, **Rahman** onlardan hoşnut ve şefaatleri fayda verir olmuştur.

138 - Kur'anı Keriym *Enbiya Suresi 21. sure 26. ayette*
﴿٢٦﴾ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا
سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ ﴿﴾

ve kaluttehazerrahmanü veleden
sübhanehü bel 'ıbadün mükremune
ve veled/çocuk rahman ittihaz etti/ edindi dediler
sübhanehü/o/kenddisi sübhan/münezzeh
bel/bilakis/doğrusu mükrem/ikram olunmuş ibad/kullar
"Rahman çocuk edindi dediler. Haşa! Hayır, melekler ikram olunmuş kullardır."

Melek; güç, kuvvet, latif varlık olarak bilinir.
- Şeriat mertebesinde, meleklerin varlığına iman edilir.
- Tarikat mertebesinde, melekler latif varlıklar olarak bilinir.
- Hakikat mertebesinde, melekler Allah'ın güçleridir.
- Marifet mertebesinde ise, hiçbir varlık yoktur ki; bir melek onu harekete geçirmesin.
Bu hareket her zuhurda mevcut olan bir **"esma-i ilahi"**nin orada zahire çıkmasından başka bir şey değildir.

Bir **babanın** işlediği işleri, fiilinden meydana gelen melekleridir.
Çocukları ise, **zatından** meydana gelen **zati** zuhurudur, aslıdır.

Rahman'ın ne olduğunu bilmediklerinden, (melekler hakkında) **"onları Rahman çocuk edindi"**, dediler.

Rahman'ın her varlığa mutlak rahmeti vardır. Bu yüzden melekler de ikram edilmiş kullardır.
Çünkü **"esma-i ilahiyye"**nin zuhurlarına sebep olmaktadırlar ve **"Melik"** ismi ile bu mülkü idare etmektedirler. Kendilerine ait bir varlıkları yoktur.

139 - Kur'anı Keriym *Enbiya Suresi 21. sure 36. ayette*

وَهُمْ بِذِكْرِ الرَّحْمٰنِ هُمْ كَافِرُونَ

ve hüm bizikrirrahmani hüm kafirune
ve onlar zikrirrahman/rahmanın zikri/anılması ile
onlar kafirler/inkar edenler
Rahman zikredilince onlar hep onu inkâr edicilerdir.
"Ve Rahman'ın zikrim (kitabım) işte onlar inkar ederler."

Rahman'ın kitabı; mevzuunu yaptığımız Sure-i Rahman ile ifade edilen (süretürrahman) Rahman'ın suretini ortaya çıkarmaktadır.

Rahman'ın zikri ise; **"zikr",** "hatırlama, zuhura çıkarma" olduğuna göre; kişinin içinde, kendi bünyesindeki **"hakikat-i Rahmaniyye"**yi çalışarak zuhura çıkarmak, Rahman'ı bütün mertebelerinde yaşamak, Rahman'ı zikretmektir.

Bu hakikatleri perdelemek ise, **"işte onlar Rahman'ın zikrini inkar ederler"** hükmünün muhatabı olmaktır.

140 - Kur'anı Keriym *Enbiya Suresi 21. sure 42. ayette*

قُلْ مَنْ يَكْلَؤُكُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمٰنِ ﴿٤٢﴾

kul men yekleüküm billeyli vennehari minerrahmani
de ki, leyl/gece ve nehar/gündüz ile
rahmanden kim sizi vekil olacak/koruyacak
"De ki: Geceleyin ve gündüzün sizi Rahman'dan kim koruyabilir?"

Geceleyin, yani **"fenafillah"**ta ;
gündüzün, yani **"bakabillah"**ta kendi varlığından soyunarak "Rahmaniyyeti" ile zuhur etmeyi kim durdurabilir?

- Ayrıca, ömrümüzün yirmi dört (24) saatlik gece ve gündüz süreleri içinde Rahman'ın intikamından sizleri kim koruyabilir?

- Evleriniz mi, paralarınız mı, güç ve kuvvetiniz mi, ordularınız mı, vasıtalarınız mı? de.

Ne olurdu bu kadar gaflette olmayıp gönül ehli olsaydın.

141 - Kur'anı Keriym *Enbiya Suresi 21. sure 112. ayette*

وَرَبُّنَا الرَّحْمٰنُ الْمُسْتَعَانُ عَلٰى مَاتَصِفُونَ

ve rabbünerrahmanül müste'anü ala ma tæsıfune
ve rabbimiz rahmandır
vasıf/nitelendirdiğiniz üzerine müste'an/istiane, yardımına başvurulandır
"Rabbimiz Rahman'dır, sizin nitelendirmelerinize karşı yardımcı başvurulandır."

Esma mertebesi ve aynı zamanda **“Rab”**lık mertebesi de olan **Rububiyyet**, kaynağını **“Rahmaniyyet”**ten almaktadır.

“Rahman”ı kendi hayal ve vehimlerine göre vasıflandıranlara karşı **“Errahman allemel Kur’an”** ilminden onun hakikatini anlamak için başvurulandır.
*“***ve Rabbimiz Rahman***”*dır.

142 - Kur’anı Keriym *Furkan Suresi 25. sure 26. ayette*

ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ ﴿٢٦﴾

el mülkü yevmeizinil hakku lirrahmani
o yevm/gün ki mülk rahman için hakktır
“O gün gerçek mülk (saltanat) rahman’ındır”

Zahir ve batın; afak ve enfüs,
yani kendi varlığında ve dışarıda olacak **kıyamet** günü, saltanat **“Rahman”**ın olur.

Afakta yani kişinin dışında olacak kıyamet günü, daha evvelce **“Hak”** esması ile zuhur eden varlıklardan **“Hak”** esmasının tecellisi geri çekilince, bütün varlıklar kendi hiçliklerini anlayıp çok değişik bir değerler ortamına girerler. Herşey tersine döner.

Burada **kıymetli** olan şeyler, orada **hiç** hükmüne düşer. Kimsenin ne bir gücü, ne malı, ne de mevkii olur. Bu hal içinde mülk ve saltanat sadece Rahman’indir.

Enfüste yani kişinin içinde, kendi bünyesinde ise; belirli aşamalardan geçip, *“İrfan Mektebi”* isimli kitabımızda ve henzerlerinde belirtilen irfaniyet eğitimini ve yaşamını tatbik ederek **Rahmaniyyet** hakikatine ulaşan kimsede, kendi beşeri ve nefsi halinden hiçbir şey kalmaz.

İşte o yüzden o beden mülkü ve saltanat Rahman’ın olur. O kişiden faaliyette olan sadece Rahman’dır.

143 - Kur’anı Keriym *Furkan Suresi 25. sure 59. ayette*

ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا ﴿٥٩﴾
فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ
ٱلرَّحْمَٰنُ فَسْـَٔلْ بِهِۦ خَبِيرًا ﴿٥٩﴾

elleziy halekassemavati vel arda ve ma beynehüma
fiy sitteti eyyamin sümmesteva alel arşi
errahmanü fes’el bihi habiyren

elleziy/ **o zat/şey ki**
semavatı ve arzı ve o ikisinin arasındakini altı yevm/gün de halk eden
sonra arş (çatı tamamlanması, evin bina haline gelmesi, taht, şan) üzerine
istiva eden/musavi olan (kemalin sabit olması) rahmandır
artık/haydi bihi/onun ile (onu) habir/haberdar olana sual et/sor
"Gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri altı günde halk eden, sonra da arşa hükmeden Rahman'dır. Bunu haberdar olana sor"

Kur'an'da bu ve benzeri ayetlerle, Tevrat'ta da benzeri ayetlerle; yerlerin, göklerin ve aralarında olanların altı (6) günde halkedildiği belirtilmektedir.
Gün hakkında değişik yorumlar yapılmıştır.
Bazıları altı **"gün",**
bazıları altı **"kün",**
bazıları altı **"zuhur"**dur demişlerdir.

Yahudiler İse; **"Allah bu alemleri altı günde yarattı, yedinci (sebt) günü** *(yani Cumartesi günü)* **dinlendi"** diye, o gün hiçbir iş yapmayıp, ateş dahi yakmazlar.

Göklerin, yerin (arzın) ve aralarındakilerin altı günde halkedilmesinin değişik yorumları var ise de, genel anlamıyla şu demektir:
Allah (c.c)
1 - A'maiyetten
2 - Ahadiyyete,
3 - oradan **Ulühiyyete** ve **Vahidiyyete**
4 - oradan **Rahmaniyyete**,
5 - oradan **Rububiyyete**,
6 - oradan da **Melikiyyete** tecelli etmesiyle bütün alemler zuhura gelmiştir.

Bu altıncı **(6.)** güne de **Cum'a** (cem) günü denmiştir.

Yani bütün **"Sıfat-i Zatiyye"** ve **"Esma-i İlahiyye"**nin **ef'al** mertebesinde tümüyle kemaliyle zuhura çıktığı **"cem-i ilahi"** günüdür.

Baş tarafta da belirtildiği gibi,
"Zat-ı Mutlak" kendi varlığında mevcut,
sıfat, isim ve **fiillerini** zuhura çıkarmayı murad etti.

Ve **"nefes-i Rahmaniyye"**sini sonsuz fezaya **nefhetti** (üfledi), **"batın"**dan **"zahir"**e çıkardı.
Genel kader seyri içersinde, bütün zuhurlar bulundukları mahallerde faaliyete başladılar.
Bu kemalat altı (6) tecelli ile oluştuğundan, bunu (ysani **"eyyam"**"ı)
bazıları **"altı gün"**,
bazıları **"allı kün",**
bazıları **"altı zuhur"**olarak değerlendirdiler.

Her mertebedeki tecelli ve oluşumlar **Rahmaniyyet** hakikatiyle meydana geldiğinden, onlarda ve oralarda mutlak tasarrufta olan **Rahmaniyyet** olduğundan, onların **"arş"**ı ve onları kucaklayan oldu.
Ancak **batın** esması ile kendini gizleyip, **zahir** ismiyle zuhur ettiği mahallin ismini alarak, **fiilini** o ad ile ortaya koyarak, kendini perdeledi.

Şimdi, bir başka hakikate dikkatinizi çekmek istiyorum.

Altı (6) gün ile **zahir** isminin kemalatı zuhura geldiğinden,

her kemalat da bir **zevali** (sonu) olduğundan; içinde bulunduğumuz zaman ise **"ahir zaman",** "bozulma, kemalde zeval zamanı (günü)" olduğundan yedinci (7.) gündür.

Bu yedinci (7.) gün **"Hakikat-i Muhammediyye"**ye mahsustur. Çünkü bu ümmet ile **zahir** ismi bu alemde kemalata erer ve onların sonu yani kıyameti ile **batın** isminin tecellisi zuhuruna başlar.

Cenab-ı Şeyh-i Ekber (r.a) *"Fütühat-ı Mekkiye"*lerinin üçyüz altmış yedinci (367.) babında;

[Semavatta İdris (a.s)'a mülaki olduğu zamanda sorduğu suallerden birisi olmak üzere, özetle buyurmuşlar, ki Ona,

"kıyametin yakın alametlerinden bir alameti bana ta'rif buyur," dedim.

"**Vücud-u Adem** *kıyamet alametlerindendir*" buyurdu**.*(9)**

(9)Fusüsu'l HikemAvni Konuk Şerhi, Adem Fassı, Cilt: l S: 159-160*

Kıyamet insan nesli üzerine olacağından, yer yüzüne insan gelmeden kıyamet kopmaz.

İşte Adem (a.s)'ın yer yüzünde görülmesi, **kıyametin** büyük alametidir.

Ondan sonra gelen her peygamber, kendi mertebesi itibariyle, **kıyametin** alametidir.

"Vücud-u Muhammedi" yer yüzünde göründüğünde ve **40** yaşlarında da o vücudda **"Hakikat-i Muhammedi"** faaliyete geçtiğinde, yedinci (**7.**) gün olan kıyamet fiilen başlamış bulunmaktadır.

Kıyamet belirli bir günde, hemen olup bitecek bir şey değildir. Onun da **başı** ve **sonu** vardır.

Başlangıcı **Muhammed (a.s)**'ın nübüvveti,

sonu ise, **zelzelerle** oluşan fiili durumdur.

Bilindiği gibi **Museviler** Cumartesi,

Hristiyanlar Pazar günü tatil yaparlar. Çünkü onlarda yedinci (**7.**) gün boştur.

Her ne kadar **Müslümanlar** için

zahiren **Cum'a** günü bayram ve tatil kabul edilmiş ise de,

batınen yedinci (**7.**) gün de çalışma ve hem de çok çalışma günüdür.

Esasen Kur'anı Keriym *Cum'a Suresi 62. sure 10. ayette* bunu ifade etmektedir

١٠ فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَوٰةُ فَانتَشِرُوا فِى الْأَرْضِ

وَابْتَغُوا مِن فَضْلِ اللَّهِ

وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

feiza kudıyetissalatü fenteşiru fiyl ardı

vebteğu min fadlillahi

vezkurullahe kesiyren le'alleküm tüflihune

iza kudıyetissalatü/salat/namaz kadaye/hüküm/kaza yerine getirildiğinde

artık fiyl ardı/arz/yeryüzü içine neşr olun/yayılın
ve fadlillahi/allah fazl/fadlından ibtega/arayın/isteyin
ve ekser/çokça ezkurullahe/allahı zikredin/anın
umulur ki leküm/sizin için iflah/selamet/kurtuluş bulasınız

"Namaz bilince yeryüzüne dağılırı ve Allah'ın lütfundan isteyin. Allah'ı çokzikredin. Umulur ki kurtuluşa erersiniz. (62/10)

İşte Ümmet-i Muhammed, **"Hakikat-i Muhammedi"** üzere, bütün peygamberlerle bildirilen gerçekleri kendi bünyelerinde **cem** ettiklerinden, aynı zamanda (**cam**i) cem edici yani toplayıcı vasıfları vardır.

Bu yüzden de ibadethanelerinin büyüklerine **"cami"** (toplayıcı) ismi verilir.

Zahir ve **batın** bütün mertebeleri kendilerinde toplamışlardır.

İçinde bulunduğumuz ahır zamanda her şey açığa çıkmıştır. Araştıranlar için, gizli hiçbir şey kalmamıştır. Hayat çok süratlenmiştir.

Ve ne yazıktır ki; kendisine bu alemin en değerli varlığı olan **akıl** aracı verilmiş olan insanlık, bu aklını hiç düşünmeden çılgınlık derecesine vardırılmış bir bayağılıkla kullanmakta veya hiç kullanmamaktadır. Böylece kıyamet süresini ve son şansını çok süratle kısaltmaktadır.

Gerçek Ümmet-i Muhammed, **"Ademiyyet"** mertebesinden başlayarak bütün mertebeleri kendi bünyesinde **cem** ederek, **"mertebe-i kemalat"**a ulaşmış ve yedinci (**7.**) günü de idrak etmiştir.

Cum'a namazı **zahiren** bütün Müslümanlara farz ise de,

batınen makam-ı **"cem'ül cem"**e varanların **kemal** namazıdır. Bu yüzden haftada **bir** defadır.

Bu ayet-i kerimeye bir de **enfüsi** yönden bakmaya çalışalım:

- Senin varlığında bulunan **gönül semanı**,
- güçlerini, kuvvetlerini yani (**meleke**) meleklerini halketti, onları zuhura getirdi.
- Ve yer yüzünü yani **toprak bedenini** de halketti,ki onunla tutup, onunla yürüyüp, onunla hareket ederek yaşayabilesin.
- Ve ikisi arasında olanı da, yani **zahir** bedenin ile **batın** alemin olan gönül semanın arasında dolaşan **duygularını** da halketti.

Az yukarıda genel olarak belirtildiği gibi bunları sende de özel olarak altı (6) günde, yani altı (6) oluşumla, ortaya çıkardı:

İşte sen şu gün, **kemal günü** olan yedinci (7.) günde yaşadığından, bunun da çok kısa olduğundan haberin var mı?

Kendi varlık sebebini ve varlığının ne olduğunu anlamak istiyorsan,

- **ehlini** bulup
- evvela Ademliğini anlamaya çalışarak **"Adem-i mana"**yı yalancı **hayal** cennetinden **beden arzına** indirip,

- onun eğitimi ve kemaliyle meşgul olarak, mertebe mertebe yükselerek **"Hakikat-i Muhammediyye"**ye kadar ulaşırsın.

İşte o zaman sen **"asri"** yani bu asra ve genel asırlara mensup gerçek bir varlık olursun. Çünkü içinde bulunduğumuz zaman **"asr-ı Muhammedi"** zamanıdır ve çok sonlarına yaklaşılmıştır.

Asrilik şekille, şalla, saltanatla, açılmakla değil; her şeyi gerçek değeri ile öğrenip tatbik etmekledir.

Varlığının hakikatini **"Hakk"**ın hakikati olarak müşahede ettiğin zaman, varlığın **"Rahman"**'a **arş** olmuş, yani seni **zatıyla** ihata etmiş olur ki; bu da bir bakıma senin için yedinci (**7.**) gündür.

Yine başka bir yön ile baktığımızda;
İnsanda yedi (7) nefs mertebesi vardır.
Bilindiği gibi bunlar; **"emmare", "levvame", "mülhime", "mutmeinne", "radiye", "merdiyye"** ve yedincisi **"safiye"** dir.

"Safiye"de; insan saf, mücerret ve asli üzere kalır ki; bu da işin evveline yani **özüne** dönüştür.
Böylece o varlıkta kendine ait bir vasıf kalmaz. O, Hak ile vasıflanır ki; onun nefsinin kemalatı olan yedinci (**7.)** günüdür.

Kur'anı Keriym *Furkan Suresi 25. sure 59. ayett*

اَلرَّحْمٰنُ فَسْئَلْ بِهٖ خَبِيرًا

errahmanü fes'el bihi habiyren
rahmanı artık/haydi bihi/onun ile (onu) habir/haberdar olana sual et/sor
"Bunu haberdar olana sor"

Yukarıda belirtilen ayetin son bölümü olan bu kısmını da çok iyi anlamamız gerekmektedir.
Kendini tanımaya ve **"ben neyim?"**in cevabım bulmaya samimiyetle çalışan kişinin, sorması lazım gelen birçok soruları toplayıp, onların cevaplarını bulması lazım gelecektir.

Yukarıdaki ifadede de; herkesten değil, herşeyi **ehlinden** sorun tavsiyesi ve ikazı vardır.
Bu, ehlini gayrete sevketmektedir. Ehli olmayandan bir şey talep etmek, yanlışlık üzerine yanlışlık yapmak olacaktır.

- Rahman'dan haber verebilecekler, kendi varlıklarındaki Hakk'ı idrak etmiş,

“Hay” esması ile **“hayat-ı hakiki”**ye ulaşmış.

- Hak lisanı ile **“Kur’an-ı Natık”** (Konuşan Kur’an) olmuş,

- “ilm-i ledün” (hakikat ilmi) ile **“nefha-i ilahiyye”**yi nefhedecek, **“nefes-i Rahmani”** ile isimlere hayat verir hale gelmiş,

- her nazarda **Hakkı** müşahede etmiş,

- nefsini bilerek **Rabb’ını** bilmiş,

- “Hakikat-i Muhammediyye”‘ye erişmiş,

- daha yukarıda belirtilen **ihsan** hakikatini idrak ederek,

- aldığı **zati ihsanları** taliplerine **ihsan** ederek yaşayan, Allah’ın **fakr** elbisesiyle zuhur ettiği mahallerdir.

İşte böyle mahalli (zuhur yeri), İnsan-ı Kamil’i bulduğunda; **“ona Rahman’dan sor.”**

Çünkü en geniş manada onun **“Rahman”**dan haberi vardır ve senin bütün sorularını cevaplandırır.

Nasıl bulurum dersen; hiç vakit geçirmeden aramaya başla, canla başla talep et, samimiyetle Rabb’ına yönel, O’ndan iste.

İnşeallah sana da O’na mülaki olmak nasib olur. Böylece evvela kaybettiğin **kendini,** sonra da **Rahman’ı** bulursun.

144 – Kur’anı Keriym *Furkan Suresi 25. sure 60. ayett*

﴿٦٠﴾ وَاِذَا قِيلَ لَهُمُ اسْجُدُوا لِلرَّحْمٰنِ
قَالُوا وَمَا الرَّحْمٰنُ اَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا
وَزَادَهُمْ نُفُوراً ۩

ve iza kıyle lehümüscüdu lirrahmani
kalu ve merrahmanü enescüdü lima te’mürüna
ve zadehüm nüfuren
ve lehü/onlar için/onlara rahman için secde edin dendiğinde
derler ki ve rahman ma/nedir ki,
bize emrettiğin için secde eder miyiz
ve nefret/uzaklaşma olarak onlara bir ziyade eder/arttırır

“Onlara, Rahman’a secdeye varın. dendiği zaman; Rahman da nedir, ey Muhammed? Emrettiğine mi secdeye varacağız? Derler. Bu onların nefretini arttırır.”

Onlara, yani hak ve hakikatlerden perdeli olanlara,

kendi beşeri varlıklarından soyunarak, **Rahman** tecellisiyle itaat ederek **secde edin**, denildiği zaman;

secdeyi sadece **puta** tapmak şeklinde bilen kimseler, **“Rahman da nedir?”**

derler.

Kendi nefislerini **ilah** edinmiş başka hiçbir maneviyat bilmeyen kimseler; **"Ey Muhammed, emrettiğine mi secde edeceğiz?"** derler.

Böylece **"iblislik"** mantığı, anlayışıyla hareket ederler.

Kendilerine **"meleklik"** vasfı tavsiye edildiğinde, bu onların nefretini arttırır.

(Dikkat! Bu ayet okununca secde etmek gerekmektedir.)

145 - Kur'anı Keriym *Furkan Suresi 25. sure 63. ayett*

وَعِبَادُ الرَّحْمٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْاَرْضِ هَوْنًا ﴿٦٣﴾
وَاِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ﴿﴾

ve ibadürrahmanilleziyne yemşune alel ardı hevnen
ve iza hatabehümül cahılune kaalu selama
ve rahman ibad/kulları
hevnen/vakar, sukunet, yumuşak (alçak gönüllü) olarak
alel ardı/arz üzerine/arzda meşev/yürürler
ve vakta/hani ki onlara cahiller hitab ettiğinde selam derler

"Rahman'ın kulları yeryüzünde mütevazi yürürler Bilgisizler kendilerine takıldıkları zaman onlara; selam, derler"

Yukarılardan beri anlatılmaya çalışılan **Rahmanî** hakikatleri bünyelerinde tatbik ederek yaşamaya çalışanlar nefislerinin değil. **"Rahman"**ın kullarıdır.

Bunlar batınlarında **"hakikat-i ilahiyye"** ile mevcut,
zahirlerinde **"libas-ı beşer"** ile zuhurda,
nefislerinde **"nefes-i Rahmanî"** ile sakin olan,
seçkin ve azamet sahibi asaletli insanlardır.

Kendilerinden Rahman tecellisi zuhura gelen Rahman'ın kulları yer yüzünde bu tecelli ile yürürken, onları tanımak ve anlamak mümkün olmaz.

Beşeriyetleri kalmadığından yürümeleri dahi kendilerinden değildir. Bu yürümelerinde **tecelli-i Rahmaniyyet** olduğundan, çok yumuşak ve mütevazidirler.

Ehli hicap (perdeliler) onların bu hallerini idrak edemeyip, bazen onlara takılırlar.

Onlar da **"size selam"** diyerek, hoş bir halle münakaşa etmeden oradan ayrılırlar.

Böylece **üç** hakikate de ışık tutmuş olurlar :

Birincisi; insanın zuhur kaynaklarından biri ve **"Esma'ül Hüsna"**nın (Allah'ın güzel isimlerinin) baş taraflarında bulunan bu **"esma-i ilahiyye"**nin de zuhurunun kendilerinde mevcut olduğunu ve bu yüzden her varlığın **"selam"** ve selamet içinde olmalarını temenni etmeleridir.

İkincisi; kendilerine takılan kimselere bir ikazdır. Şöyle ki; varlıklarında mevcut **"hakikat-i ilahiyye"**yi kendi **beşeri nefisleriyle** perdelediklerinden, gaflet ehli olmuşlardır.

Buradan çıkmanın yolu ise **"selam"**dan geçmektedir. Yani **selamet** sistemi

olan İslamiyete dahil olup, onu **zahir** ve **batın** bütün kuralları ile yaşamaktır.

Böylece onlar da varlıklarında mevcut **“hakikat-i ilahiye”**ye sahip çıkarak, selamete ermiş olurlar.

Üçüncüsü; Ehl-i irfan bütün varlıkta **“Hakk”**ı müşahede ettiğinden, her zuhur mahalline selametle muamele eder.

146 - Kur’anı Keriym *Şuara Suresi 26. sure 5. ayette*

﴿٥﴾ وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرٍ مِنَ الرَّحْمٰنِ مُحْدَثٍ
اِلَّا كَانُوا عَنْهُ مُعْرِضِينَ ﴿﴾

ve ma ye’tiyhim min zikrun minerrahmani mubdesun
illa kanu anhü mu’ridıyne
ve Rahmandan mubde/ibda/yeni (ilk kez ortaya çıkan)
zikir/öğütten onlara gelmemiş olsun ki
illa/mutlaka anhü/ondan mu’rid/ared/yüz çevirenler, uzaklaşanlar oldular
“Rahman’dan kendilerine gelen her yeni öğütten mutlaka yüz çevrirler.”

Hak ve **batıl** olmak üzere, **iki** tür ilim vardır.
Batıl ilim **“nefsimiz”**den,
Hak ilmi ise, **“Hak”**tan gelir.

Bunların türlü geliş yolları vardır.
Bunlardan biri de **Rahmani** yoldan gelendir.
Rahman kendi hakikatlerini **ilham** ederken, o mahalde nefsinden kaynaklanan **batıl** ilmi varsa, o ilim Rahman’dan gelen öğütü, yeni ilmi, yeni tecelliyi kabul etmez ve inkar eder.
Böylece nefsine yani batıla tabi olup, yeni gelen **Rahmani** öğütten (tecelliden) yüz çevirir.

147 - Kur’anı Keriym *Neml Suresi 27. sure 30. ayette*

﴿٣٠﴾ اِنَّهُ مِنْ سُلَيْمٰنَ
وَاِنَّهُ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ﴿﴾

innehü min süleymane
ve innehü bismillahirrahmanirrahıymi
innehü/kesin muhakkak o ki, Süleymandan
ve innehü/kesin muhakkak o ki,
bismillahirrahmanirrahıym/ rahman rahim Allah ismi ile
“Rahman Rahiynı Allah’ın adıyla, diye Süleyman’dan bir haber geldi.”

“Akıl Süleyman”ından **“nefs melikesi”**ne **“Rahman ve Rahiym olan AIlah’a yönel”** diye bir haber geldi.

“Hakikat-i İslamiyye”nin sembol cümlesi olan **“besmele-i şerife”**nin bu dünyada ilk zuhurunu **“lisan-ı Süleyman”**dan duymaktayız.

Diğer sure başlarında olan **“besmele-i şerife”**leri ise, **“lisan-ı Muhammed”**ten, **“Hakikat-i Muhammedi”** yoluyla duymaktayız.

“Levh-i Mahfuz”da muhafaza edilen <u>ilahi kelimeler</u>, vakti geldikçe **“ef’al”** aleminde zuhura çıkıp faaliyete geçmektedirler.

İçerisinde zati tecelli olan **“besmele-i şerife”** ilk defa, kendisine büyük mülk verilen **Süleyman** aleyhisselamın ağzından **Saba** (Habeşistan) **Melikesine** bildirildi.
Esasen <u>mülkün verilmesi</u> **“besmele-i şerife”**nin yüzünden idi.

Hal böyle olunca;
“Levh-i Mahfuz”da bulunan zati tecellisi olan **114** besmeleden **1**’i diğer peygamberlerden sadece **Süleyman** (a.s)’a verildi.
Çünkü o, **“Beyt’ül Makdis”**in (Mukaddes Evin) sahibi idi.

Geriye kalan **113 “besmele-i şerife”** ise, Hz. Muhammed (S.A.V) efendimize verildi.
Çünkü o **“Beytullah’ın”** (Allah’ın Evinin) bu alemdeki sahibidir

Böylece oran; **113**’te **1** oldu.
Görülen, ilahi lütfun **“Hakikat-ı Muhammedi”** üzerindeki <u>sonsuz zati tecellisidir.</u>

Ayrıca, daha evvelce de kısaca temas ettiğimiz gibi,
113’ün baştaki **1**’ini alırsak (113 _ ~~1~~**13**) geriye **13** kalır,
ki; bu da zaten **“Hakikat-i Muhammedi”**nin **şifre** rakamıdır.
ve bu ayet **Neml** Süresinin **30** uncu ayetidir.
113’ten aldığımız **“1”**i **“30”**a ilave edersek, (1+30 = **31**) o da **31** olur ki; tersi **13**’tür.
Böylece **“Hakikat-i Süleymaniyye”**nin **“Hakikat-i Muhammediyye”**ye bağlı olduğunu kolayca anlayabiliriz.

Esasen, yer yüzünde <u>ayrı ayrı semavi dinler yoktur</u>, <u>sadece</u> **İslam dini** vardır.
Diğer dinler diye belirtilen ifadeler,
<u>İslam dinінin</u>**, Adem** (a.s) ile <u>başlayan seyrinin</u> o peygamber dönemindeki mertebesidir.
“Mertebe-i Muhammedi” <u>Kur’an-ı Keri</u>m ile bunların hepsini <u>kendi bünyesinde</u> bir **bütün** <u>olarak toplamış</u> ve böylece kemale erdirmiştir.

Bu hususun daha açık seçik anlaşılabilmesi için, çizmiş olduğumuz **Ka’be** ve diğer **dini semboller** mertebelerim ve çıkış kaynaklarını ifade eden çizelgeleri incelemek çok yerinde olacaktır.

148 - Kur’anı Keriym *Yasin Suresi 36. sure 11. ayette*
۝١١ إِنَّمَا تُنْذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ
وَخَشِيَ الرَّحْمٰنَ بِالْغَيْبِ

فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَاَجْرٍ كَرِيمٍ ﴿ ﴾

innema tünzirü menittebe'azzikre
ve haşiyerrahmane bil ğaybi
febeşşirhü bimağfiretin ve ecrin keriymin
innema/ancak zikre ittebe'a/tabi olan/uyan kimseyi
ve gayb için rahmana haşyet duyanı/ürpereni
enzer/inzar/uyarırsın/korkutursun
artık kerim/değerli mağfiret/bağışlanma ve ecir/ücret ile
beşşirhü/onu/kendisini beşşir/müjdele

"Sen ancak Kur'an'a uyan ve görmediği halde Rahman'dan korkan kimseyi uyarabilirsin. Artık o kimseyi, bağışlanma ve cömertçe verilecek bir ecirle müjdele."

"İnzar" yani korkutmak ancak zikre tabi olarak hayatlarını sürdürenlere tesir eder. Çünkü onlarda zikri idrak edecek oluşum meydana gelmiştir.

Gerçek zikir; zikreden ve zikredilenin birliği ile oluşan bir özelliktir.

Zakir, **"mezkuru"** yani zikrettiği şeyi kendi bünyesinde bulmaya başlar, böylece o güzelliğe eriştikçe ona tabiiyeti artar ve gaybında **"Rahman"**a karşı **"haşyet"** (muhabbetli bir korku) oluşur.

Bu mertebenin insanı, hayatını böylece devam ettirir. İşte bu oluşumla **nefsaniyetinden**, benliğinden mağfirete uğramış; kendindeki **hakikatin** zuhura çıkmasıyla, sonsuz bir mükafat ile müjdelenmiş olur.

149 - Kur'anı Keriym *Yasin Suresi 36. sure 15. ayette*

﴿١٥﴾ قَالُوا مَآ اَنْتُمْ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا
وَمَآ اَنْزَلَ الرَّحْمٰنُ مِنْ شَيْءٍ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا تَكْذِبُونَ ﴿ ﴾

kalü ma entüm illa beşerün mislüna
ve ma enzelerrahmanü min şey'in in entüm illa tekzibüne
dediler ki, illa/ancak mislimizce entüm/siz beşersiniz
rahman şeyden (hiçbir şey) enzel etmedi/indirmedi ki
illa/ancak entüm/siz tekzib ediyor/yalanlıyorsunuz

"Kasabalılar ; siz de ancak bizim gibi birer insansınız, Rahman da bir şey indirmemiştir, sadece yalan söylüyorsunuz., demişlerdi."

Beden mülkündeki **"kasabalılar"** yani **"nefs-i emmare"** ve **"levvame"** taraftarları, kendilerine
İseviyyet mertebesi itibariyle gelen **"üç rasülü"** yani **"şeriat"**, **"tarikat"**, **"hakikat"** mertebesinden gelen **"aklî ilimleri"** nefsaniyetlerine uyarak inkar ettiler.

Gelen ilimleri kendi nefslerinden gelen **boş şeyler** gibi zannederek,
"**siz de bizim gibi nefs-i emmaresi altında yaşayan insanlarsınız**," dediler.
Ve (o bedende) kasabalılar arasında **"Rahman"**ın da tecelli edeceği yerleri

(**gönülleri**) bilemedikleri için, “**Rahman bir şey indirmemiştir, yalan söylüyorsunuz,”** diyerek inkar etmişlerdir.

150 - Kur’anı Keriym *Yasin Suresi 36. sure 23. ayette*

﴿٢٣﴾ ءَاَتَّخِذُ مِنْ دُونِهِ اٰلِهَةً
اِنْ يُرِدْنِ الرَّحْمٰنُ بِضُرٍّ
لَا تُغْنِ عَنّ۪ي شَفَاعَتُهُمْ شَيْـًٔا وَلَا يُنْقِذُونِۚ ﴿﴾

eettehızü min dünihî aliheten
in yüridnirrahmanü bidurrin
lâ tuğni ‘anniy şefa’atühüm şey’en velâ yünkızüne
dünihî/onun/kendisi berisinden ilahlar ittihaz edeyim/edineyim mi
dare/zarar ile rahman in/eğer irade/murad ederse
şefaatleri hiçbir şey ‘anniy/benden agne/gani kılmaz, fayda vermez
ve nekaz/kurtaramazlar

“O’nu bırakıp da tanrılar edinir miyim? Eğer Rahman olan Allah bana bir zarar vermek isterse, o tanrıların şefeati bana fayda vermez, beni kurtaramazlar.”

“Hakikat-i İlahiyye”den gelen <u>kat’î bilgileri</u> bırakıp da **“nefs-i emmare”**den gelen <u>hayali bilgilere</u> uyar mıyım? Eğer Rahman, kader-i ilahi gereği bana bir zarar vermek isterse, hayali bilgiler beni kurtaramaz, fayda vermez, dedi.

151 - Kur’anı Keriym *Yasin Suresi 36. sure 52. ayette*

﴿٥٢﴾ قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا
هٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمٰنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ ﴿﴾

kalü ya veylena men be’asena min merkaduna
haza ma ve’aderrahmanü ve sadekal mürselune
derler ya veylena/vah bize
merkad/uyuduğumuz yerden kim be’as/bizi yeniden can verdi, kaldırdı
haza/o Rahman va’ad ettiğidir ve sadık/doğru söylemiş emürseller
“vah halimize! Yattığımız yerden bizi kim kaldırdı? Derler. Onlara; İşte Rahman olan Allah’ın vaad ettiği budur, peygamberler doğru söylemişti, denir.”

“Yazıklar olsun bize! Gafletle yattığımız bu beden kabrinden bizi kim kaldırdı?” derler.
Yaşadığı günlerde kendilerine Rahmanî hakikatler bildirilince, gaflet ederek ilgilenmeyenlere;
“İşte Rahman’ın vaad ettiği budur. Peygamberler gelecekte yaşanacak bütün hakikatleri her yönüyle açıklayıp doğru söylemişlerdi,” denir

152 - Kur’anı Keriym *Fussilet Suresi 41. sure 2. ayette*

﴿٢﴾ تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ﴿﴾

tenziylün minerrahmanirrahıymi
rahman rahimden tenzil/indirilmedir
"Rahman ve Rahiym olandan indirilmiştir."

Zahir ve **batın**, bütün bu alemler **"Sûret-i Muhammedi"** olarak **Rahman** ve **Rahiym** hakikati üzere indirilmiştir.

153 - Kur'anı Keriym *Zuhruf Suresi 43. sure 17. ayette*
﴿١٧﴾ وَاِذَا بُشِّرَ اَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمٰنِ مَثَلاً
ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدّاً وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿﴾

ve iza büşşire ehadühüm bima darebe lirrahmani meselen
zalle vüchühü müsvedden ve hüve kezıymün
ve hani onlardan ehad/birisi rahman için
dareb/darb/isnad ettiği/ileri sürdüğü mesel/emsal (darbı mesel) ile
büşşir/müjdelenince
vüchühü/onun/kendisini yüzü müsvedd/simsiyah zalle/olur/hal değiştirir
ve hüve/odur kezıym/öfkesine hakim olan (iyice yutkunan)

"Ama, Rahman'a isnad ettiği kız evlat kendilerinden birine müjdelenince; o kimsenin içi öfke île dolarak, yüzü simsiyah kesilir."

Müşrikler, *"melekler Allah'ın kızlarıdır"* dediler. Fakat kendilerinden birinin kız evladı olunca kızarlar, öfkelenirler.

Kendilerinden akan nefsani düşünceler, onların **kız** çocuklarıdır.
Rahmani düşünceler ise **erkek** çocuklardır.

Kızlar, **"Nefs-i Kül"**ü,
erkekler ise **"Akl-ı Kül"**ü temsil etmektedirler,

İşte; **Rahmani** bilgilerin dışında kendi nefsinden gelen yanlış bilgileri ortaya koyduğunda, yani kendilerine **"kız çocuğun oldu"** denildiğinde, gururlarına dokunur ve çok öfkelenip kızarlar.

154 - Kur'anı Keriym *Zuhruf Suresi 43. sure 19. ayette*
﴿١٩﴾ وَجَعَلُوا الْمَلٰئِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمٰنِ اِنَاثاً

ve ce'alul melaiketelleziyne hüm 'ıbadürrahmani inasen
ve hu/onlar melaike/melekleri ki rahmanın ibad/kulları ünsa/dişiler ce'al/kıldılar

"Onlar; Rahman'ın kulları melekleri dişi saydılar, dediler"

Ne gerçekten Rahman'ı ve ne de melekleri gerçek manasıyla tanıdıklarından, kendi hayallerinde kurguladıkları gibi ifadelendirirler.

155 - Kur'anı Keriym *Zuhruf Suresi 43. sure 20. ayette*

﴿٢٠﴾ وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَٰنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ

ve kalü lev şæerrahmanü ma 'abednahüm
ve dediler ki lev/eğer rahman şae/dileseydi biz onlara abd/kulluk etmezdik
"Eğer Rahman dilemiş olsaydı, biz bunlara kulluk etmezdik."

Rahman her şeyi ortaya koyduktan sonra, irade-i cüz'iyyeye düşen; Rahman'ın tavsiyesi istikametinde faaliyet göstermektir.

Nefislerinin istekleri istikametinde faaliyet göstererek, hayatlarının sonunda hüsrana uğrayanlar için; **"Eğer Rahman dilemiş olsaydı, biz bunlara kulluk etmezdik"** sözü, mazeret teşkil etmez.

156 - Kur'anı Keriym *Zuhruf Suresi 43. sure 33. ayette*

﴿٣٣﴾ وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً
لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ
بِالرَّحْمَٰنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِنْ فِضَّةٍ
وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ ﴿﴾

ve levla en yekunennasü ümmeten vahıdeten
lece'alna limen yekfüru
birrahmani libüyutihim sükufen min fıddatin
ve me'arice aleyha yazherune
ve nas/insanlar ümmeten vahıdet/vahit/tek bir ümmet
levla/eğer/keşke olmasaydı
rahman ile (rahmana) küfreden kimse için
büyut/beyt/evleri için (evlerine) fıddat/ gümüşten sükuf//tavanlar
ve aleyha/onun üzerine zaher/zuhur eden/yükselen
me'aric/mirac, merdiven (yürüyen merdiven, asansör) elbette ceale/kılardık

"insanların bir tek millet olması (ihtimali) bulunmasaydı, Rahman'a küfreden kimseler için. elbette; evlerine gümüşten tavanlar ve üzerlerinc çıkacakları çıkma araçları yapardık."

"Ne var alemde, o var Adem'de" denmiştir.
Bu yüzden her insanda **"kesret"** yani çokluk vardır.

Başka bir ifade ile de; **"Esma-i ilahiyye"**nin tümü her insanda mevcuttur.
Her isim bir varlıktır.

Ehl-i irfan bu hakikatleri idrak ettiğinde, **çoklukta birliği** bulmuş; tek millet olmuştur.

Bu Rahmani hakikatleri inkar edip, küfreden kimseler için; sadece geçici dünya hayatlarında nefsani yaşamları olduğundan, kısa süreli dünya nimetleri verirdik.
Fakat onların da bazılannda, sonradan da olsa, iman etme ihtimali olduğundan, nimetlerinin bir kısmını ahirete bırakarak dünyada hepsini kullandırmadık.

157 - Kur'anı Keriym *Zuhruf Suresi 43. sure 36. ayette*

﴿٣٦﴾ وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمٰنِ
نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ ﴿حزب ٣﴾

ve men ya'şü 'an zikrirrahmani
nükayyıd lehü şeytanen fehüve lehü kariynun
ve kim ki rahman zikrinden a'şe/ yüz çevirir, vazgeçer
lehü/onun için şeytanı kayeda/hazırlar, takdir ederiz
artık hüve/odur lehü/onun için kare/karar bulan, yerleşen, yanaşan
"Kim Rahmanı zikirden yüz. çevirirse, ona bir şeytanı musallat ederiz. Artık o onun yarımdan ayrılmaz."

Rahman'ı zikretmek; O'nu çok iyi anlayıp idrak etmek ve yaşamak demektir.
Bu ise oldukça gayret isteyen bir iştir. Bir müddet **Rahman** yolunda hareket ettikten sonra nefsine zor gelmeye başlayan bu yaşamı, o kişiler yavaş yavaş terk ederler.
Veyahut bazı kimseler daha baştan böyle bir yaşamla değil, nefisleriyle yaşarlar.

Böylece her iki halde de, **Rahmanı** zikirden yüz çevirmiş olurlar.

Genelde bireylerin **Rablarıyla** yahut **nefisleriyle** yaşadıkları **iki** yolları vardır.
Nefislerini terk edenler, Rablarıyla yani **Rahman** ile yaşarlar.

158 - Kur'anı Keriym *Zuhruf Suresi 43. sure 45. ayette*

﴿٤٥﴾ وَسْـَٔلْ مَنْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رُسُلِنَا

اَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمٰنِ اٰلِهَةً يُعْبَدُونَ ﴿﴾

ves’el men erselna min kablike min rüsülina
ece’alna min dünirrahmani aliheten yu’bedune
ve öncenden ersel/irsal ettiğimiz/gönderdiğimiz resullerimizden sual et/sor
rahman dun/berisinden abd/kulluk, ibadet edilen ilahlar ce’al/kıldık mı

“Ey Muhammedi Senden önce gönderdigimiz peygamberlere sor. Biz Rahman’dan başka kulluk edilecek tanrılar meşru kılmış mıyız?”

Daha evvel geçen peygamberlerle fiilen görüşme imkanı yoktur. Böylece soru da sorulamaz. Belki onların bugünlere ulaşan ümmetlerine sor demek olabilir.

Ayrıca, **batınen**; Ya Muhammedi senin gönül kitabında, **gönül ekranında** her zaman mevcut olan bilgilerden bak, öğren, demektir.

Uluhiyyet mertebesinin zuhur mahalli olan Rahman’dan başka gerçek tecelli olmadığından, ibadet edilecek başka meşru bir makam da yoktur.

159 - Kur’anı Keriym *Zuhruf Suresi 43. sure 81. ayette*

﴿٨١﴾ قُلْ اِنْ كَانَ لِلرَّحْمٰنِ وَلَدٌ
فَاَنَا اَوَّلُ الْعَابِدِينَ ﴿﴾

kul in kane lirrahmani veledün feena evvelü’l ‘abidiyne
de ki eğer rahman için veled/çocuk olursa
bu halde ena/ben abidolanların/kulluk edenlerin evveli/ilkiyim

“Ey Muammed! De ki;Eğer Rahman’ın çocuğu olsa, kulluk edenlerin ilki ben olurdum.”

“Mertebe-i Rahmaniyyet”i fiziki manada **“baba, ana”** gibi tahayyül edip, çocuk isnad edenlere bir ihtardır.

“Nefes-i Rahmani” bütün alemdeki varlıkların **mutlak kaynağı** olduğundan, onu herhangi bir yere veya varlığa hasrederek sınırlamak mümkün değildir.

Eğer gerçekten böyle bir şey zuhur etse idi ve mutlak manada Rahman’ın çocuğu olsa idi, elbette ki her hakikatin ilki ve zuhur mahalli olan **“Hakikat-i Muhammedi”** O’na kulluk eder ve onun da **ilki** olurdu.

İsevilerin bir bölümü, İsa Allah’ın oğlu olmadığı halde, **“oğludur”** diye olmayacak bir şekilde oğulluk isnad edip ona kulluk ettiler, böylece de delalette kaldılar.

Allah’ın oğlu olmadığı gibi, Rahman’ın da oğlu yoktur. Ancak, her mahalde o mahallin gereği olan, fıtratı üzere zuhurları vardır.

160 - Kur’anı Keriym *Kaf Suresi 50. sure 33. ayette*

مَنْ خَشِىَ الرَّحْمٰنَ بِالْغَيْبِ وَجَٓاءَ بِقَلْبٍ مُنٖيبٍ ﴿٣٣﴾

men haşiyerrahmane bil ğaybi ve cae bikalbin müniybin
gayb ile (gaybi/görmeden) rahman haşyet eden/ürperen
ve münib/inabe eden/allaha yönelen kalb ile **cey'e eden/gelen**
"Görmediği Rahman'dan saygı ile ürpermiş ve yönelen bir gönülle gelmiş kimse için"

"bil gaybi" (gayb ile) Yani, kişinin kendi varlığındaki gaybında bulunan **"Hakikat-i Rahmaniyye"** ile genel varlıktaki **"Hakikat-i Rahmaniyye"**yi idrak etmesi, kendisinde korku, dehşet, haşyet ve ürperti meydana getirir. Bu korku nefsani yönden değil, **"Azamet-i İlahi"** yönünden gelen **muhabbet** ürpertileridir.

Zat mertebesinden gaib, fakat kendi **nefsani** sıfatlarını yok etmiş olarak, gerçek sıfat mertebesi ile **zahir** olmaya başlamasıdır. Böylece hoş bir gönül ile, boyun bükerek gelen kimse için; Kur'anı Keriym *Kaf Suresi 50. sure 34. ayette*

﴿٣٤﴾ اُدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ

üdhuluha biselamin
selam ile üdhuluha/ona/oraya idhal/duhul edin girin
"Oraya selametle girin" denir.

Bu yer Rahman Suresinin **(55/62)** inci ayetinde bahsedilen, **"sıfat"** cennetidir (Allahu alem). Arzu eden oraya bakabilir.

161 - Kur'anı Keriym *Rahman Suresi 55. sure 1. ayette*

اَلرَّحْمٰنُ

"er-rahman"
"Rahman "

Kitabımızın mevzuu ve Kur'an-ı Keriym'm elli beşinci (55) suresinin de ismi olan bu kelimenin baş taraflarda izahına gayret etmeye çalışmışlık, tekrar oralara bakılabilir.

162 - Kur'anı Keriym *Haşr Suresi 59. sure 22. ayette*

﴿٢٢﴾ هُوَ اللّٰهُ الَّذٖى لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِۚ هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحٖيمُ

hüvallahülleziy la ilahe illa hüve
alimül ğaybi veşşehadeti hüverrahmanürrahıymü
*"**hüve**/O Allah zat ki, **la ilahe illa hüve**/kendisinden başka ilah olmayan*
gaybi/görülmeyeni ve şehadeti/görülüneni de alim/bilen,
hüve/O Rahman Rahimdir.

"O görüleni de görülmeyeni de bilen, kendisinden başka ilah olmayan Allah'tır. O Rahman ve Rahimdir.

Bu alemler, **"cem ve tafsil"**; **"zahir ve batın"** olmak üzere **iki** yönlüdür.

"Hu", (O) manasında, **"Zat"**a işarettir,
"ilah"ın **"tafsil"**de ismi **"Allah",**
"cem"de ise **"hû"**dür.

"Batın"da iken bu ismiyle zuhura çıkıp **tafsil** ile faaliyete geçtiğinde, **"ilah"** ismini alan;
faaliyetinden sonra **"Hu"**ya dönen **"Zat-ı Mutlak",** kendini
"hüvallahülleziy la ilahe illa hüve" diye vasfetmiştir.

Dikkat edersek; ayet-i kerime **"hû"**ile başlayıp **"hû"**ile bitmektedir. Bu alemler de **"hû"**dan gelip, **"hû"**ya gitmektedirler.

"alimül ğaybi veşşehadeh"
alemlerin; **"zahir ve batın"** yani **"gayb ve şehadet"** olarak **iki** kısım olduğunu bu ayetten açık olarak anlamaktayız.

Zahir yani (**şehadet**) müşahede alemi olan bu alemde, **"Hû"** olan O ilahı her yönüyle müşahede etmemiz gerekmektedir.
Bu müşahede yolundan giderek, **gaybi** yani **batınını** da anlamamız mümkün olacaktır.

Kendi **"gayb ve şehadeti bilici"** olarak vasıflandıran **"Hû"** ya ne kadar nüfuz edebilirsek, biz de bu alemleri o nispette idrak edebiliriz.

Muhyiddin-i Arabi Hz. (daha evvelce çevirdiğimiz) *"Lübb'ül Lüb"* adlı eserinde;
"Varlığını Hû'ya verenin Hû olması acaib midir?" demiştir.
Yine aynı kitapta, beyt:

Evvel ve ahır ne ki var Hû imiş,
Batın ve zahir ne ki var Hû imiş.

Daha fazla malumat isteyenler oraya müracaat edebilirler.

"Hüverrahmanürrahiym";
Burada **"hû"**nun **"Rahman"** ve **"Rahiym"** isimleriyle zuhuru anlatılmaktadır.
"Rahman" ismiyle zuhurunu, baştan itibaren imkan dahilinde acizane, lisan-ı beşerden izah etmeye çalışmaktayız.
"Rahiym" ismine gelince; genelde, "merhamet edici", "bağışlayıcı" ve "ahirette mü'minlere has bir isim" olarak bilinir.
"Rahiym", her varlığın özünde mevcut üreme özelliğini fıtri olarak muhafaza eden yönüdür.

O varlığa Hakk'ın merhamet etmesi; faaliyete geçirdiği **"Rahiym"** esmasıyla

zuhurunu,
Rahman esmasıyla suretlendirerek **şehadet** aleminde zuhurunu sağlamaktır.

Hal böyle olunca, genel olarak her varlığın zuhura çıkmasını **Rahiym** ismiyle sağlaması, o varlığa yapılan en büyük merhamettir.

Ayrıca özel olarak kendi zati hakikatini **"Hû"** yu ortaya çıkarmayı dilediği mahallere, evvela **"Rahiym"** ismiyle tecelli edip, sonra **"Rahman"**a dönüştürmesidir.

163 - Kur'anı Keriym *Mülk Suresi 67. sure 3. ayette*

مَا تَرٰى فِى خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفَاوُتٍ

ma tera fiy halkırrahmani min tefavütin
"rahmanın halkettiğinde tefavüt/bozukluk/noksanlıktan era/göremezsin"
"Rahmanın halkedişinde bir düzensizlik göremezsin.

Kur'an harflerinin her birinin kendi bünyesinde, kendine has manaları vardır.
"Ha" hayat,
"Hı" ise (noktalı, hırıltılı çıkanı) halkıyyet zuhurudur.

"Hay" esması ile hayat verdiği varlıklarına vermiş olduğu kimlik, **"Hı"**nun üstündeki nokta ile belirlenmiş oldu.

Boğazdan çıkan **"Ha"** ağızdan damaklara ulaşınca, hırıltılı olarak noktalı **"Hı"** ya (halkıyyete) dönüştü.

Bu hali ortaya getirene, **"Halik",**
ortaya gelene de **"mahluk"** dendi.

"Hı"nın üstündeki nokta o mahlukun kimlik ifadesi oldu.

İşte sen de üstündeki mahluk ve halkıyyet ifadesi olan noktanı kaldırabilirsen, o zaman **"Hay"** esmasına dönüşerek gerçek (ilahi) kimliğine ulaşmış olursun.

Bu hali idrak ettiğinde bu alemin nasıl müthiş bir düzen içinde çalıştığını **zahir** ve **batın** idrak ederek, hiçbir şekilde kusur ve eksiklik olmadığım kesin olarak görürsün.

164 - Kur'anı Keriym *Mülk Suresi 67. sure 19. ayette*

﴿١٩﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَٓافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَۢ
مَا يُمْسِكُهُنَّ اِلَّا الرَّحْمٰنُۜ اِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ ﴿﴾

evelem yerev ilettayri fevkahüm saffatin ve yakbıdne
ma yumsikühünne illerrahmanü innehü bikülli şey'in basiyrün
fevk/üstlerindeki ilettayri/tayr/kuşlara değin/üzre
rea/rüyet etmiyor/görmezler, bakmazlar mi
saf bağlayıp duranlar ve kabz eden/tutan (kanat çırpan)lardır
illa/ancak/sadece rahman onları mesek/mesk/imsak ediyor, tutuyor

innehü/muhakkak/kesin o külli/her şey ile (şeyi) basir/gören

"Üzerlerinde kanat çırpan dizi dizi kuşları görmezler mi? Onları havada Rahman'dan başkası tutmuyor."

Gerek dünya semasında;
gerek gönül semasında uçan **zahir** ve **batın** kuşlarının görüntüsü ne ihtişamlıdır.
Bunların her ikisinin de sistemini **"Rahman"** kurduğundan, varlığı ile ve o anda var olduklarından yere düşmeden belirli fiziki kurallar içerisinde seyrlerini sürdürmektedirler.

Gönül semasında uçuşa geçen latif, duygu ve bilgi kuşları yukarılara, **mi'raca** ve **arşa** doğru *yükselirler*
Oralarda yeni yeni tecellilere ulaşıp, sahiplerine geri dönerek ulaştıkları menzilleri, tecellileri bildirirler.
Bu uçuşun en güzeli ise, bir **"İnsan-ı Kamil'**in gönlüne girip, o **gönül semasında** uçarak **mi'raca** ulaşmaktır.

165 - Kur'anı Keriym *Mülk Suresi 67. sure 20. ayette*

﴿٢٠﴾ اَمَّنْ هٰذَا الَّذٖى هُوَ جُنْدٌ لَكُمْ
يَنْصُرُكُمْ مِنْ دُونِ الرَّحْمٰنِ
اِنِ الْكَافِرُونَ اِلَّا فٖى غُرُورٍ ﴿﴾

emmen hazelleziy hüve cündün leküm
yansurüküm min dunirrahmani
inil kafirune illa fiy ğururin
yahut/yoksa elleziy/o zat/şey ki "hüve"
rahman dun/berisinden
size nasr/yardım eden leküm/sizin için cünüd/ordu/asker (*askeriniz*)
haze/o, bu men/kimdir
kafirler illa/ancak fiy ğururin/gurur/derin aldanış/yanılgı içindedir
"Yahut Rahmanın dışında size yardımda bulunabilecek taraftarlarınız kimdir? İnkarcılar sadece aldanmaktadırlar."

Kendi kimlik ve varlıklarının kendilerine ait olduklarım zanneden imkan ve güç sahiplerinin ellerinden bunlar alınınca, sizlere yardımda bulunabilecek kimlerdir?
- Hiç kimsedir.

O halde yardımı; geçici, noktalı **"Hı"**lı varlıklardan değil,
hayat sahibi olan **"Rahman"**dan dileyin.

Geçici benlik noktalarına güvenerek, kendilerim gerçekten var sanarak nurlarını **nara** dönüştürenler büyük aldanış içindedirler.

166 - Kur'anı Keriym *Mülk Suresi 67. sure 29. ayette*

﴿٢٩﴾ قُلْ هُوَ الرَّحْمٰنُ اٰمَنَّا بِهٖ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَاۚ
فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ ف۪ي ضَلَالٍ مُب۪ينٍ ﴿﴾

kul hüverrahmanü amenna bihî ve aleyhi tevekkelna
feseta'lemune men hüve fiy dalalin mübiynin
de ki "hüve" rahmandır ki, bihî/ona biz iman ettik
ve aleyhi/onun üzerine/karşı tevekkül/vekil ettik/dayandık
artık kim "hüve" mübin/beyan dalalet, sapıklık içinde
alim olacak/bileceksin

"De ki; bizim inandığımız ve kendisine güvendiğimiz, Rahman'dır. Kimin apaçık bir sapıklıkta olduğunu yakında bileceksiniz."

De ki; O, bütün varlığı ortaya koyan Rahman'dır. O'na inandık, O'ndan başkası olmadığı için O'na güvendik ve O'nu O'nunla yaşadık. Kimin daha isabetli düşündüğü ve sapıklıkta olduğu yakında anlaşılacaktır.

167 - Kur'anı Keriym *Nebe Suresi 78. sure 37. ayette*

﴿٣٧﴾ رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمٰنِ
لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَاباًۚ ﴿﴾

rabbissemavati vel ardı ve ma beynehümarrahmani
la yemlikune minhü hıtaben
semavat ve arzın ve ikisinin arasındakilerin rabbi
minhü/ondan hitab etmeye mülk edinilmeyen/güç getirilinmeyen
rahmandır

"O; göklerin, yerlerin ve ikisi arasında olanların Rabbıdır. O, önünde kimsenin konuşmayacağı Rahmandır."

Semavat, arz ve aralarında olanların hepsi **"Mertebe-i Rububiyyet"**le idare ve terbiye edilmektedir.

Rububiyyeti de **"Rahmaniyyet"** hakikati zuhura getirmektedir.

Böylece genel güç **"Rahmaniyyet"**in elinde olduğundan; ondan izinsiz, önünde kimse konuşamaz.

168 - Kur’anı Keriym *Nebe Suresi 78. sure 38. ayette*

﴿٣٨﴾ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَٰئِكَةُ صَفًّا ۖ

لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَٰنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿٣٨﴾

yevme yekumürruhu vel melaiketü saffen
la yetekellemune illa men ezine lehürrahmanü ve kale savaben
saf saf ruh ve melaike kıyam olduğu/dikildiği yevm/gün
illa/ancak rahmanın lehü/onun için izin verdiği kimse
tekellüm/kelam eder/konuşurlar
ve söylediği isabetli/doğrudur

“Cebrail ve meleklerin dizi dizi durdukları gün, Rahmanın izni olmadan kimse konuşmayacaktır. Konuştuğu zaman da doğruyu söyleyecektir.”

Cebrail; ilim ve haber,
melekler ise güç, kuvvet demektir.

Kıyamet koptuğundan geçici olarak bu görevler durdurulmuştur. Böylece o gün Cebrail ve melekler **“Rahman”**ın önünde dururlar,

O’nun izni olmadan kimse konuşamaz. Orada sadece dünyada iken Rahmani hakikatleri idrak edenlere söz hakkı verilir.

“Hakikat-i Rahmaniyyet”i idrak eden tevhid ehlinin **“Cebrail”** ve **“meleklere”** yani aracılara ihtiyacı kalmaz, onların faaliyetleri durdurulur.

Çünkü bilgilerini doğrudan **“Rahman”**dan alırlar ve mevcut olanın sadece Rahman ve O’nun tecellisi olduğunu **yakıyn** bir bilgi ve müşahede ile bilirler.

Burada Rahmani ayetlerin toplamı olan “İkinci Bölüm”ü de tamamlamış bulunuyoruz.

Yukarıdaki son ayet **168** numara ile belirlenmiş oldu.

Bu sayıyı kendi içinde toplarsak;

(1 + 6 + 8 = **15**) eder. (15 – 2 = **13**) kalır.

İşte Rahman ayetlerinin toplamı dahi, toplu olarak **“Hakikat-i Muhammedi”**nin bütün mertebelerdeki zuhurunu **“13”** şifresi ile ortaya koymakta, geriye kalan **2** ise bu hakikatleri **zahir** ve **batın** idrak eden irfan ehlinin varlığını belirtmektedir.

Ve yine gördük ki, içinde **“Rahman”** ismi geçen **18** Sure vardır

Bu da bize **“Rahman”**ın on sekiz (**18**) bin alemi de kapsamına aldığını açık olarak ifade etmektedir.

İnşeallah bu kitabımızdan sonra *“Kelime-i Tevhid”* isimli kitabımızın yazılmasına başlıyacağız.

O halde, Tevhid penceresini sonuna kadar açmamız gerekecektir ki; seyr edenler ebedi bir müşahede ile idrak ehli olsunlar.

“Ahad”ı, “Allah”ı, “Rahman”ı, “Rabb”ı, “Hakk”ı, “Melik”i ve “mülkü” gerçek halleriyle tanısınlar.

Gayret bizden, ikram Rahman’dan olsun. **Amin**.

Allah Hak söyler, Hakk'ı söyler.
Necdet Ardıç Uşşaki
Terzi Baba
Tekirdağ
04.09.2001

Not: Şu tesadüfe bakın ki; bitiş tarihi dahi 4 + 9 = **13** olmuş.
2001'in rakamları; 2 – 1 = **3** bu da içindekileri,
"ilmel yakıyn",
"aynel yakıyn",
"Hakkel yakıyn" olmak üzere **3** mertebeden idrak etmenin gereğini ortaya koymasıdır.

İçinde bulunduğumuz ahır zamanda her şey açığa çıkmıştır. Araştıranlar için gizli hiçbir şey kalmamıştır. Hayat çok süratlenmiştir. Ve ne yazıktır ki; kendisine bu alemin en değerli varlığı olan **"akıl"** aracı verilmiş olan insanlık, bu aklını hiç düşünmeden çılgınlık derecesine vardırılmış bir bayağılıkla kullanmakta veya hiç kullanamamaktadır. Böylece kıyamet süresini ve son şansını çok süratle kısaltmaktadır.

Gerçek ümmet-i Muhammed; **"Ademiyyet"** mertebesinden başlayarak, bütün mertebeleri kendi bünyesinde **"cem"** ederek **"mertebe-i kemalat**"a ulaşmış ve **yedinci** günü de idrak etmiştir.

Cuma namazı bütün müslümanlara farz ise de, batınen **"makam-ı cem'ül cem**"e varanların kemal namazıdır. Bu yüzden haftada bir defadır.